

Markus

«Markus bayan qilqan hux hawar» ••••
Qomüldürgüqi Yəhyaning təlim berixi

Mat. 3:1-12; Luqa 3:1-9, 15-17; Yh. 1:19-28

¹ Hudaning oqli Əysa Məsihning hux hawirining baxlinixi: □ ² Yəxaya pəyoqəmbərning yazmisida hatiriləngəndək: —

«Mana, aldingda əlqimni əwətimən.

U sening yolungni aldin'ala təyyarlaydu. □ ■

³ Anglanglar, dalada birsining towliqan awazini!

U: «Pərwərdigarning yolini təyyarlanglar,

Uning üqün qioqir yollirini tüptüz kilinglar!» —

dəydu». □ ■

□ **1:1 «Əysa Məsihning hux hawiri»** — ezi elip kəlgən, ezi toqruluk hux hawərdur. **«hux hawirining baxlinixi»** — Markus Əysa Məsih toqruluk bu hux hawərnin ezi Huda aləmni yaratqinidək yeni bir baxlinix kəldi, dəp kərsətməkqi boluxi mumkin («Yar.» 1:1). □ **1:2 «Mana, aldingda əlqimni əwətimən. U sening yolungni aldin'ala təyyarlaydu»** — səzligüqi Huda Əzi, əlwəttə. Muxu səzlər awwal «Mis.» 23:20 həm «Mal.» 3:1də kərunidu. ■ **1:2** Mis. 23:20; Mal. 3:1; Mat. 11:10; Luqa 7:27. □ **1:3 «Anglanglar, dalada birsining towliqan awazini! U: «Pərwərdigarning yolini təyyarlanglar, Uning üqün qioqir yollirini tüptüz kilinglar!»** — «Yəx.» 40:3. ■ **1:3** Yəx. 40:3; Mat. 3:3; Luqa 3:4; Yh. 1:23.

⁴ Kixilərnı qəmüldürüx elip barıdıoıan Yəhya *pəyoıəmbər* qəl-bayawanda pəyda bolup, gunahlaroıa kəqürüm elip kelıdıoıan, towa kılıxni bildürıdıoıan *suoıa* «qəmüldürüx»ni jakarlarıxa baxlıdı. □ ■

⁵ Pütün Yəhıdıyə əlkısidıkılər wə pütkül Yerusalem xəhıridıkılər unıng aldıoıa qıkıp, gunahlırını ıkrar kılıxi bılen unıng tərıpidın İordan dəryasıda qəmüldürüldı. ■ ⁶ Yəhya bolsa tögə yungıdın kılınoıan kiyım kiygən, belıgə kən tasma baqlıoıanıdı; yeməklıki qekətkə bılen yawa hərə həsılı ıdı. ■ ⁷ U mundaı dəp jakarlayttı:

— Məndın kudrətlik bolıoıan bırı məndın keyın kelıdu. Mən hətta engıxıp kəxlırınıng boıkuıını yexıxkımı layık əməsmən! ■ ⁸ Mən sılərnı suoıla qəmüldürımən, lekin u sılərnı Mukəddəs Rohıa qəmüldürıdu. ■

Məsiııning qəmüldürülüxi wə sınilixi
Mat. 3:13-17; Luıa 3:21-22

□ **1:4** «Yəhya qəl-bayawanda pəyda bolup...» — ərəbqə «Yəhya» degən ısm ıbranıy tilıda wə grek tilıda uıraydıoıan «Yuhanna» degən ısmdur; mənısı, «Pərwərdıgarnıng meıır-xəpkıtı»dur. «**gunahlaroıa kəqərüm elip kelıdıoıan, towa kılıxni bildürıdıoıan «qəmüldürüx»**» — «qəmüldürüx» bolsa, suoıa qəmüldürüxni kərsıtıdu. Baxkıqə eytkanda, «yaman yollırınglardın yenıp, towa kılınglar! Towa kıloıanlıkınglarnı bildürüx üqün suoıa qəmüldürüxni qobul kılınglar. Xundaı kıloıanda, Huda sılərnı kəqürüm kılıdu!» — Degəndək. ■ **1:4** Mat. 3:1; Luıa 3:3; Yı. 3:23. ■ **1:5** Mat. 3:5; Luıa 3:7. ■ **1:6** 2Pad. 1:8; Law. 11:22; Mat. 3:4. ■ **1:7** Mat. 3:11; Luıa 3:16; Yı. 1:27. ■ **1:8** Yəx. 44:3; Yo. 2:28,29; Mat. 3:11; Ros. 1:5; 2:4; 11:15,16; 19:4.

⁹ Xu künlərdə xundak boldiki, Əysa Galiliyə ölkisinin Nasarət xəhəridin kelip, Yəhya tərpidin İordan dəryasida qəməldürüldi.

¹⁰ U sudin qıqkandila, asmanlarning yerilip, Rohning kəptər kiyapitidə qüxüp, öz üstigə qonuwatkanlıqini kərđi. □ ■ ¹¹ Xuning bilən asmanlardin: «Sən Mening səyümlük Ooqlum, Mən səndin toluq hursənmən!» degən bir awaz anglandi.■

¹² Wə Roh dərhal uni qəl-bayawanoqa süyləp qıqardı. □ ■ ¹³ U qəldə kırık kün turup, Xəytan tərpidin sinilip turatti. U xu yərdə yawayi həywanlar bilən billə idi; xu künlərdə pərixtilər uning hizmitini kildi.□

Əysaning tət beliqqini qaqirixi

Mat. 4:12-22; Luqa 4:14-15; 5:1-11

□ **1:10** «**Rohning kəptər kiyapitidə qüxüp, öz üstigə qonuwatkanlıqini kərđi**» — «Roh» Hudaning Rohi, Muqəddəs Rohni kərsitidu. «**kəptər kiyapitidə**» — yaki «pahtək kiyapitidə». Grek tilida bu qux «peristera» dəp atilidu. «peristera» grek tilida həm kəptərnı həm pahtəknımu kərsitidu.

■ **1:10** Mat. 3:16; Luqa 3:21; Yh. 1:32. ■ **1:11** Zəb. 2:7; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 9:7; Luqa 3:22; 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17. □ **1:12** «**Wə Roh dərhal uni qəl-bayawanoqa süyləp qıqardı**» — «Roh» — Hudaning Rohi, Muqəddəs Rohni kərsitidu. «**...Roh dərhal uni qəl-bayawanoqa süyləp qıqardı**» — grek tilida «...Roh dərhal uni qəl-bayawanoqa ittirip qıqardı» deyilidu. ■ **1:12** Mat. 4:1; Luqa 4:1. □ **1:13** «**U qəldə kırık kün turup, Xəytan tərpidin sinilip turatti**» —

bu ayətkə qarışanda, u qəl-bayawanda kırık kün turoqanda, Xəytanning sinaklıri tohtımay dawamlaxturuloqanıdı. «Matta» wə «Luqa»da hatiriləngən sinaklar bu kırık künning ahırıda kəlgən bolup, sinaklar əwjigə qıqkanıdı.

14-15 Əmdi Yəhya solanoqandin keyin, Əysa Galiliyə əlkisigə berip: «Wəqit-saiti toxti, Hudaning padixahlığı yeqinlaxti! Towa kilinglar, hux həwərgə ixinglar!» dəp Hudaning padixahlığının hux həwirini jakarlaşğa baxlıdı. □ ■

16 *Xu künlərdə* u Galiliyə dengizi boyıda ketiwetip, Simon bilən inisi Andriyasni kərđi. Ular belikqi bolup, dengizə tor taxlawatatti. □ ■

17 Əysa ularə:

— Mening kəynimdin menginglar, mən siləni adəm tutquqi belikqi kəlimən! — dedi. □ ■

18 Ular xuan torlirini taxlap, uningə əgixip mangdi. ■ 19 U xu yərdin bir'az ətüp Zəbədiyning oqlı Yəqubni inisi Yuhanna bilən kərđi. Bu ikkisi kemidə turup torlirini ongxawatatti. ■ 20 U xuan ularnimu qakirdi. Ular atisi Zəbədiyni mədikalər bilən billə kemidə qaldurup, əzliri uning bilən mangdi.

Əysaning jin qaplaşğan adəmni azad kəlix Luqa 4:31-37

□ **1:14-15 «Hudaning padixahlığının hux həwiri»** — yaki «Hudaning hux həwiri». ■ **1:14-15** Mat. 4:12; Luqa 4:14; Yh. 4:43. □ **1:16 «Ular belikqi bolup, dengizə tor taxlawatatti»** — muxu hil tor adətə kəmining kəynidin tartilatti. ■ **1:16** Mat. 4:18. □ **1:17 «mən siləni adəm tutquqi belikqi kəlimən!»** — «adəmni tutquqi» muxu yərdə «tutux» ziyan yətküzüx yaki ulardin paydilini üçün əməs, bəlki ularni Xəytanning ilkidin elip qutkuzuxni kərsitidu. ■ **1:17** Yər. 16:16; Əz. 47:10. ■ **1:18** Mat. 19:27; Mar. 10:28; Luqa 5:11; 18:28. ■ **1:19** Mat. 4:21.

21 Ular KəpərNaħum xəhriyə kirdi. Xabat küni u udul sinagogka kirip, təlim berixkə baxlidi. □ ■ 22 Halayik uning təlimigə həyranuħəs boluxti. Qünki uning təlimliri Təwrat ustazliriningkiyə ohximaytti, bəlki tolimu nopuzluq idi. ■

23 Sinagogta napak roħ qaplxqan bir adəm bar idi. U: □ ■

24 — I Nasarətlik Əysa, biz bilən karing bolmisun! Sən bizni yoqatkili kədingmu? Mən sening kimlikingni bilimən, sən Hudaning Muqəddəs boluquqisən! — dəp tolaytti.

25 Ləkin Əysa *jinŋa* tənbiħ berip: — Aŋzingni yum, bu adəmdin qıq! — dedi.

26 Napak roħ həliki adəmning tenini tartixturup, qattik warkiriŋiqə uningdin qıqip kətti.

27 Halayik həmmisi buningdin intayin həyran bolup, əzara ŋuloqula qilixip:

— Bu qandaq ix? Yengi bir təlimoqu! Qünki u hŋokuk bilən hətta napak roħlarŋimu buyruk qilalaydikən, ularmu uning səzigə boysunidikən, — deyixti. 28 Buningdin uning xəhriti xu haman pütün Galilyə əlkisining ətrapiŋa pur kətti.

Əysaning Simonning əyidə bimarlarını sakaytixi

Mat. 8:14-17; Luqa 4:38-41

□ 1:21 «U udul sinagogka kirip, təlim berixkə baxlidi» — «sinagog»lar — Yəhudiylarning ibabət qilixka yŋilidioqan jayliri. «Təbirlər»ni kəring. ■ 1:21 Mat. 4:13; Luqa 4:31.

■ 1:22 Mat. 7:28; Luqa 4:32. □ 1:23 «napak roħ» — jinni kərsitidu, əlwəttə. Əmma bundaq ibarə jinlarning əyni napakliqini təkitleydu. ■ 1:23 Luqa 4:33.

29 Ular sinagogdin qikipla, Yakup wə Yuhanna bilən Simon wə Andriyasning öyigə bardı. ■

30 Əmma Simonning keynanisi kizitma iqidə yetip qalğanıdı. Ular dərhal uning əhwalını *Əysaşa* eytti. 31 U ayalning kexioşa berip, qolidin tutup, yələp ərə turozıdı. Uning kizitmisi dərhal yandı wə u ularni kütüxkə kirixti.

32 Kəqkurun kün patqanda, kixilər barlıq aqrıqlarnı wə jin qaplaşqanlarnı uning aldioşa elip kelixti. □ ■ 33 Pütün xəhərdikilər ixik aldioşa toplaşqanıdı. 34 Xuning bilən u hər türlük kesəllərgə giriptar bolğan nuroşun kixilərnı sakaytti wə nuroşun jinlarnı kixilərdin həydiwətti. Ləkin u jinlarning gəp kılıxqa yol qoymıdı, qünki ular uning kim ikənlikini bilixətti.

Dua kılıx, təlim berix

Luka 4:42-44

35 Ətisi ətigən tang tehi atmastınla, u ornidin turup, *xəhərdin* qikişip, hilwət bir jayoşa berip dua-tilawət kildi. ■ 36 Simon bilən uning həmrahliri uni izdəp qikti. 37 Uni tapqanda:

— Həmmə adəm seni izdixiwatıdı! — deyixti.

38 U ularoşa:

■ **1:29** Mat. 8:14; Luka 4:38. □ **1:32** «**Kəqkurun kün patqanda, kixilər barlıq aqrıqlarnı wə jin qaplaşqanlarnı uning aldioşa elip kelixti**» — xu küni «xabat küni» (dəm elix küni) bolup, həlk bimarlarnı Əysaning aldioşa kətürüp apirix üqün kəqkurunoşiqə kütəkənıdı. İbraniylaroşa nisbətən «yengi bir kün» kəqkurunda baxlinıdı. ■ **1:32** Mat. 8:16; Luka 4:40.

■ **1:35** Mat. 14:23; Luka 4:42.

— Baxka yərlərgə, ətraptiki yezilaroqimu səz-kalamni jakarlixim üçün barayli. Qünki mən dəl muxu ix üçün kelixim, — dedi. □ ■ ³⁹ Xundak kılıp, u pütkül Galiliyə əlkisini aylinip, sinagoglirida səz-kalamni jakarlaytti həmdə jinlarni kixilərdin həydiwetətti.

Əysaning mahaw kesəlni saqaytixi

Mat. 8:1-4; Luqa 5:12-16

⁴⁰ Mahaw kesili bar bir kixi uning aldioqa kelip yelinip, tizlinip turup:

— Əgər halisingiz, meni kesilimdin pak kılalaysiz! — dəp ətündi. □ ■

⁴¹ Əysa iqi aqrıoqaq kolini sozup uningəta təgküzüp turup:

— Halaymən, pak kılinoqin! — dewidi, ⁴² xu səz bilənla mahaw kesili dərhal bimardin ketip, u pak kılindi. ⁴³ U uningəta:

— Həzir bu ixni həqkingə eytma, bəlki udul berip *məs'ul* kahinoqa əzüngni kərsitip, kahinlarda guwahlik bolux üçün, Musa bu kesəldin paklanətanlarəta əmr kılətan *qurbanliklarni* sunətin, — dəp uni kattik

□ **1:38** «Qünki mən dəl muxu ix üçün kelixim» — grek tilida «qünki mən dəl muxu ix üçün çikixim». ■ **1:38** Yəx. 61:1; Luqa 4:18;43. □ **1:40** «mahaw kesili bar bir kixi» — «mahaw kesili» bir hil qorqunqluk terə kesili bolup, Yəhudiylar bu hil kesəlgə giriptar bolətanlarni napak dəp qarap ularəta kət'iy yekınlaxmaytti. ■ **1:40** Mat. 8:2; Luqa 5:12.

agahlandurup yoloqa saldi. □ ■

⁴⁵ Birak u adəm qikip, bu ixni kəp yərlərdə jar selip, kəng yeyiwətti. Xuning bilən Əysa heqkandak xəhərgə oquq-axkara kirəlməy, bəlki xəhərlər sirtidiki hilwət jaylarda turuxqa məjbur boldi; halayik hər tərəptin uning yenioqa toplixatti.

2

Əysaning paləq adəmni sakaytixi

Mat. 9:1-8; Luqa 5:17-26

¹ Birnəqqə kündin keyin u kaytidin Kəpərnaħuməqa kirdi. U eydikən, degən həwər tarkiliwidi, ■ ² xunqə kəp adəm u yərgə yioildiki, hətta ixik aldidimu put dəssigüdək yər qalmioqanidi. U ularəqa səkalam yətküzüwatatti. ³ Mana xu əsnada, birnəqqə adəm uning aldioqa bir paləqni elip kəldi; uni ulardin tėti kətürüp əkəlgənidi. ■ ⁴ Adəmning kəplükidin uningəqa yəqinlixalmay, ular uning üstidin əgzini texip, təxük aqkəndin

□ **1:43** «Musa bu kesəldin paklanoqanlarəqa əmr kילוan qurbanliklarni sunoqin» — Musa pəyoqəmbər Təwrat qanunida xundak əmrni kərsətkən: — Bir mahaw kesili sakaytiloqan bolsa, u muqəddəs ibadəthanoqa berip, əzining sakaytiloqanlikini kahinoqa kərsitip, andin mahaw kesilidin sakayoqanlar klixka tegixlik qurbanliklarni sunuxi kerək idi. Xühisizki, Musa pəyoqəmbərdin baxlap Məsih Əysa kəlgüqə, bu murasim heq ötküzülüp bakqan əməs idi. «Law.» 14-babni kəring. ■ **1:43** Law. 13:2; 14:1. ■ **2:1** Mat. 9:1; Luqa 5:17.

■ **2:3** Mat. 9:1; Luqa 5:18.

keyin paləqni zəmbil bilən *Əysaning aldioja* qüxürdi. □ ⁵ Əmdi Əysa ularning ixənqini körüp paləqkə:

— Balam, gunahling kəqürüm kılindi, — dedi.

⁶ Lekin u yərdə olturoqan bəzi Təwrat ustazliri kenglidə gumaniy soallarni qoyup: ⁷ «Bu adəm nemə üqün mundaq dəydu? U kupurluq kiliwatidioju! Hudadin baxka kimmu gunahlarıni kəqürüm kılalisun?» deyixti. ■

⁸ Əysa xuan rohida ularning kəngülliridə xundaq gumaniy soallarni qoyuwatқанlikini bilip yetip, ularoqa mundaq dedi:

— Silər kəngüldə nemixka xundaq soallarni qoyisilər? ⁹ Muxu paləqkə: «Gunahling kəqürüm kılindi!» deyix asanmu, yaki «Ornungdin tur, zəmbil-kərpəngni yioixturup mang!» deyix asanmu? ¹⁰ Əmma hazır siləring Insan'oolining yər yüzidə gunahlarıni kəqürüm kılix həkukioja igə ikənlikini bilixinglar üqün, — U paləq kesəlgə:

¹¹ — Sanga eytayki, ornungdin tur, zəmbil-kərpəngni yioixturup öyünggə qayt! — dedi.

¹² U dərhal ornidin dəs turup, zəmbil-kərpisini yioixturdi wə həmməylənning kəz aldida *əydin* qikip kətti. Həmməylən kattiq həyran kəlip Hudani uluqlixip:

— Muxundaq ixni əzəldin körüp bakmioqaniduk, — deyixti.

□ 2:4 «uning üstidin əgzini texip, təxük aqқandin keyin...» — awwal əgzining kaхixlirini elixi kerək idi. ■ 2:7 Zəb. 32:5; 51:2-4; Yəx. 43:25.

Əysaning Lawiyni muhlislikka qaqirixi — «gunahkarlar» bilən həmdastihan olturuxi

Mat. 9:9-13; Luğa 5:27-32

¹³ U yənə dengiz boyıqə qarap mangdi. Kixilər topi uning ətrapıqə olixiwaldi. U ularqə təlim bərđi. ■

¹⁴ U yoldin ətüp ketiwatkənda, baj alidiqan orunda olturoqan Alfayning oqlı Lawiyni kərüp, uningqə:

— Manga əgəxkin, — dedi. U ornidin turup, uningqə əgəxti. □

¹⁵ Wə xundəq boldiki, u *Lawiyning* əyidə dastihanda olturoqənda, nuroqun bajgırlar wə gunahkarlar Əysa wə uning muhisliri bilən həmdastihan boldi. Bundəq kixilər heli kəp idi, ularmu uningqə əgəxkənidi. □ ¹⁶ Əmdi Təwrat ustazliri wə Pərisiylər uning gunahkarlar wə bajgırlar bilən bir dastihanda olturoqanlığını kərüp, muhislirioqə:

— U nemixkə bajgir wə gunahkarlar bilən bir

■ **2:13** Mat. 9:9; Luğa 5:27. □ **2:14** «**baj alidiqan orunda olturoqan Alfayning oqlı Lawiy...**» — «Lawiy»ning baxkə ismi «Matta» idi. □ **2:15** «**dastihanda olturoqənda**» — grek tilida «dastihanda yatqənda» bilən ipadilinidu. Xu qəqlərdə kixilər dastihan selinqə xirə ətrapida yanpaxlap yatqə həldə qızalinixatti. «**nuroqun bajgırlar wə gunahkarlar Əysa wə uning muhisliri bilən həmdastihan boldi**» — «bajgırlar» İsrailning zeminini ixəqəl kılqə rimliklər üqün öz həlkədin baj yiqip beridiqə wə xu səwəbtin nəprətkə uqriqə Yəhudiylər. «**gunahkarlar**» — Təwrat-injil boyiqə hər bir adəm gunahkar, əlwəttə. Lekin muxu ayəttiki «gunahkarlar» degən səz, həli qəng Pərisiylər wə Təwrat ustazliri tərpidin aləhidə «gunahkarlar» dəp atalqə bajgırlar, pəhixə ayallar, hətta sawatsız kixilər qatarlıqlərdə kəzdə tutidu.

dastihanda yəp-iqip olturidu?! — deyixti. □

¹⁷ Buni angliqan Əysa ularoqa:

— Saqlam adəm əməs, bəlki bimarlar tewipka mohtajdur. Mən həkkaniylarni əməs, bəlki gunahkarlarni qaqiroqili kəldim, — dedi. □ ■

Yengi konidin əwzəldur

Mat. 9:14-17; Luqa 5:33-39

¹⁸ Əmdi Yəhyaning muhlisliri bilən Pərisiylər roza tutuwatatti. Bəzilər uning aldioqa kelip:

— Nemixka Yəhyaning muhlisliri wə Pərisiylərning muhlisliri roza tutidu, lekin sening muhlisliring tutmaydu? — dəp soraxti. ■

¹⁹ Əysa jawabən mundaq dedi:

— Toyi boluwatқан yigit tehi toyda həmdastihan olturoqan qaoqda, mehmanliri roza tutup oltursa kandaq bolidu!? Toyi boluwatқан yigit toyda bolsila, ular heqkandaq roza tutalmaydu. □ ■

□ **2:16** «Təwrat ustazliri wə Pərisiylər...» — «Pərisiylər» kəttik tələplik bir diniy məzhəptikilər idi. Ular toqruqluq «Təbirilər»ni kəring. □ **2:17** «**həkkaniylarni əməs, bəlki gunahkarlarni qaqiroqili kəldim**» — muxu muhim səzidə

«gunahkarlar» degini, əzlrining gunahkar ikənlikini tonup yətkənlərnə kəzdə tutidu, əlwəttə. Qünki həmmə adəm gunahkardur. «Həkkaniylar» Pərisiylərdək əzini həkkaniy dəp hesabliqanlarnə kərsitidu. Xunga Məsih xundaq kixilərnə qaqiralnaytti. ■ **2:17** Mat. 9:13; 21:31; Luqa 5:32; 19:10; 1Tim. 1:15. ■ **2:18** Mat. 9:14; Luqa 5:33. □ **2:19** «**toy** mehmanliri» — grek tilida «mərikə zalining pərzəntliri» degən

ibarə bilən ipadilnidu. ■ **2:19** Yəx. 62:5; 2Kor. 11:2.

²⁰ Əmma xu künlər keliduki, yigit ulardin elip ketilidu, ular xu kündə roza tutidu.□

²¹ Həqkim kona kəngləkkə yengi rəhttin yamaq salmaydu. Undağ kilsa, yengi yamaq *kirixip*, kona kiyimni tartixturup yirtiwetidu. Nətijidə, yirtik tehimu yooşınap ketidu. □ ²² Həqkim yengi xarabni kona tulumlarğa qaçilimaydu. Əgər undağ kilsa, xarabning *eqixi bilən* tulumlar yerilip ketidu-də, xarabmu təkülüp ketidu həm tulumlarmu kardın çikidu. Xuning üçün yengi xarab yengi tulumlarğa qaçilinixi kerək.■

İnsan'ooqli «Xabat küning Igisi»dur ••••
23-ayəttiki izahatni kərüng

Mat. 12:1-8; Luğa 6:1-5

²³ Bir xabat küni xundağ boldiki, u buoşdaylıqlardın ötüp ketiwatatti. Uning muhlisliri yolda mengiwatqanda baxaqlarnı üzüxkə baxlidi. □ ■ ²⁴ Pərisiylər uningğa:

□ **2:20** «yigit mehmanlardın elip ketilidu» — bu sözlər Əysaning əlümi əzigə əgəxkənlərgə qaşoşu-həsərət elip kelidioşanlıqını kərsitidioşan bexarət. □ **2:21** «Həqkim kona kəngləkkə yengi rəhttin yamaq salmaydu» — yengi rəht kirixip ketidu, əlwəttə. ■ **2:22** Mat. 9:17. □ **2:23** «Bir xabat küni xundağ boldiki, ...» — «xabat küni» (dəm elix küni) tooşruluk «Təbirlər»ni kərüng. Bu xənbə küni, Təwrat kalendari boyiqə həptining yəttinqi küni bolup, Musa pəyoşəmbərgə çixürülgən qanun boyiqə Israildiki hər bir insan wə mal-qarwilarmu xu küni hər qandağ ix-hizmət qilmay, dəm elixi kerək idi. ■ **2:23** Qan. 23:24; Mat. 12:1; Luğa 6:1.

— Kara, ular nemixka xabat küni *Təwratta* qəkləngən ixni qilidu? — deyixti. □ ■

²⁵ U ularoqa:

— *Padixah* Dawutning əzi wə həmrahliri həjətmən bolqanda, yəni aq qaloqanda nemə qiloqanlikini *mukəddəs yazmilardin* oqumioqanmusilər? □ ■ ²⁶ — Demək, Abiyatar bax kahin bolqan waqtida, u Hudaning öyigə kirip, Hudaqə ataloqan, Təwratta pəkət kahinlarning yeyixigila bolidioqan nanlarni *sorap* yegən, xundaqla həmrahlirioqimu bərgən? — dedi. □ ■

□ **2:24 «Təwratta qəkləngən ix»** — Təwrat qanunida qəkləngən, deməqci. Təwrat qanuni boyiqə dəm elix küni «haman tepix» «hizmət» dəp qarilip, qanunoqə hilaplik ix dəp həsəblinixi kerək idi, əlwəttə. Pərisiylər muhlislarning danlarni yeyix üqün aqlixini «haman təpkənlik» dəp qarioqan. Əmdi baxaqlarni üzüp yeyix ziraətlərgə orqak selix bilən ohxaxmu yaki ohxax əməsmu, buningoqə oqurmənlər Məsihning jawabini oqur əzi birnemə desun! «Matta»diki «kozumqə səz»imizdə muxu ix toqruluk izahətlirimizni kəring. ■ **2:24** Mis. 20:10.

□ **2:25 «Dawutning... aq qaloqanda nemə qiloqanlikini mukəddəs yazmilardin oqumioqanmusilər?»** — «oqumioqanmusilər?» degən səz Pərisiylərnin daim rəqibliridin soraydioqan soal xəkli idi. ■ **2:25** 1Sam. 21:6.

□ **2:26 «Abiyatar bax kahin bolqan waqtida»** — «1Sam.» 21:1-7 boyiqə, Abiyatar rəsmiy bax kahin bolmioqan. Ləkin Injil dəwridiki əhwaloqə ohxax, ikki adəm baxqa-baxqa yərdə bolsa ikkisi xu rolda boluxi mumkin (Məsih yər yuzidə hizmət qiloqan məzgildə Qayafa isimlik həm Annas isimlik ikki adəm ohxax bir waqtida «bax kahin» idi). **«Dawut** Hudaning öyigə kirip, Hudaqə ataloqan, Təwratta pəkət kahinlarning yeyixigila bolidioqan nanlarni sorap yegən, xundaqla həmrahlirioqimu bərgən?» — bu wəqə «1Sam.» 21:1-7də hatiriləngən. ■ **2:26** Law. 24:9.

27 U ularoqə yənə:

— İnsan xabat küni üqün əməs, xabat küni insan üqün yaritildi. 28 Xuning üqün, İnsan'ooqli xabat küningimü Igisidur, — dedi. □ ■

3

Qoli qurup kətkən bimarning saqaytilixi

Mat. 12:9-14; Luqa 6:6-11

1 U yənə sinagogka kirdi. Xu yərdə bir qoli yigiləp kətkən bir adəm bar idi. ■ 2 Pərisiylər Əysaning üstidin ərz kılayli dəp xabat künidə kesəl saqaytidioqan-saqaytmaydioqanlikini paylap yürətti. □ 3 Əysa qoli yigiləp kətkən adəmgə: — Ornungdin turup, otturiqə qıqkın! — dedi.

4 Andin, sinagodikilərdin:

— Təwrat qanunioqə uyoqun bolqini xabat küni yahxilik kılixmu, yaki yamanlik kılixmu? Janni qutkuzuxmu yaki həlak kılixmu? — dəp soridi. Ləkin ular zuwan sürüxmidi.

5 U oqəzəp bilən ətrəpioqə nəzər selip ularoqə kəz yügürtüp, ularning tax yürəkligidin qayoqurdi. Andin u kesəlgə:

□ **2:28** «İnsan'ooqli» — Məsihning özini kərsitidu. Bu ibarə toquruluk «Təbirlər»ni kəring. ■ **2:28** Mat. 12:8; Luqa 6:5. ■ **3:1** Mat. 12:9; Luqa 6:6. □ **3:2**

«Pərisiylər Əysaning üstidin ərz kılayli dəp xabat künidə kesəl saqaytidioqan-saqaytmaydioqanlikini paylap yürətti» — ularning kılmaqı bolqan ərzi bolsa «U xabat künidə kesəlni saqaytsa, «ixligən» yaki «hizmət kılqan»oqə barawər bolidu, xunga (ularning qüxinixiqə) «Təwrat qanunioqə hiləplik kılqan» bolidu.

— Qolungni uzat, — dedi. U qolini uzitiwidi, qoli əsligə kəltürüldi. □ ■

⁶ Əmdi Pərisiylər dərhal sirtka çiqip, uni qandaq yökıtix toqrisida Hərod *padixahning* tərəpdarliri bilən məslihət kılıxka baxlıdı. □ ■

Dengiz boyidiki top-top adəmlər

⁷⁻⁸ Andin Əysa muhlisliri bilən billə u yərdin ayrılıp dengiz boyıqə kətti; Galiliyə əlkisidin qong bir top adəmlər uningəqə əgixip bardı; xundaqla uning kıləqan əməllirini anglıqan həman, pütün Yəhudiyyə əlkisidin, Yerusalem xəhiridin, Idumiya əlkisidin, İordan dəryasının qarxi tərıpıdın, Tur wə Zidon xəhərlirining ətrapıdiki jaylardın zor bir top adəmlərnu uning yenıqə kelıxtı. □ ■ ⁹ U adəmlərnıng kəplıkıdın əzını qıstap qoymısın dəp muhlisliriqə kıqık bir kemıng uningəqə yekın turuxını tapılıdı. ¹⁰ Qünki u nuroqun bimar-

□ **3:5 «koli əsligə kəltürüldi»** — kəltürüldi» degən peilning «məjhul xəkli» bizgə bu ixni Huda Əzi kıləqan, degənni ukturıdu. Əmdi ular bu məjizını «xabat künıdə yaratqanlıkı» üqün zadı kimni əyibliməkqi? ■ **3:5** 1Pad. 13:6. □ **3:6**

«Hərod padixahning tərəpdarliri» — Hərod padixah wə uning tərəpdarliri toqruluk «Təbirlər»ni kərüng. Lekin bizgə əng həyran qalarlıkı bəlkim xuki, Rəbbimiz təlim berıxkə baxlıqanda, bir-birigə kuxəndə boləqan ««Hərod tərəpdarliri» wə Pərisiylər həmkarlıxıp, Əysanı yökıtıxka məslihətlıxıdu («Mat.» 22:16nımu kərüng). Mana qarəngəqulukqə təwə boləqan kixilər həman birinqi bolup nur bilən düxmənlıxıdu («Yuh.» 1:5, 3:19). ■ **3:6** Mat. 12:14; Yh. 10:39; 11:53.

□ **3:7-8 «Idumiya əlkisi»** — «Idumiya» Təwratta «Edom» deyılıdu. ■ **3:7-8** Mat. 4:25; Luqa 6:17.

larni sakaytkini tüpöylidin hærkandak waba-kesälliklærgæ giriptar bolöanlarning hæmmisi uningöa *kolumni* bir tægküzüwalsam dæp kistixip kelixkænidi. ¹¹ Napak rohlar *qaplixiwalojanlar* kaçanla uni kørsæ, uning aldioa yikilip: «Sæn Hudaning Ooqlisæn!» dæp warkirixatti. ¹² Lekin u *napak rohlaröa* özining kim ikænlikini axkarilimaslikka kattik tænbih berip agahlanduratti.

ðysaning on ikki rosulni tallixi

Mat. 10:1-4; Luğa 6:12-16

¹³ U taolqa qikip, özi haliojan kixilærni yenioa çakirdi; ular uning yenioa kelixti. ■ ¹⁴ U ulardin on ikkisini özi bilæn billæ boluxka, sæz-kalamni jakarlawka, ¹⁵ kesällærni sakaytix wæ jinlarni hæydæx hokukioa igæ boluxka tallap bekitti. □ ¹⁶ U *bekitkæn on ikki kixi*: Simon (u uningöa Petrus dæp isim koyöjan), ¹⁷ Zæbædiyning ooqli Yakup wæ uning inisi Yuhanna, (u ularni «Binni-Rægaz», yæni «Güldürmama ooqulliri»

■ **3:13** Mat. 10:1; Mar. 6:7; Luğa 6:13; 9:1. □ **3:15**

«U ulardin on ikkisini özi bilæn billæ boluxka... jinlarni hæydæx hokukioa igæ boluxka tallap bekitti» — (14-15-ayæt) bæzi kona keqürmilærdæ 14-15-ayættæ «U ulardin on ikkisini «rossullar» dæp atap, özi bilæn billæ boluxka, sæz-kalamni jakarlawka wæ jinlarni hæydæx hokukioa igæ boluxka tallap bekitti» deyilidu.

dəpmu atiqan), □ 18 Andriyas, Filip, Bartolomay, Matta, Tomas, Alfayning oqli Yakup, Taday, millətpərwər dəp ataloqan Simon □ 19 wə uningqa satkunluk qiloqan Yəhuda Ixkariyotlardin ibarət.

Əysa Xəytandin küqlüktur

Mat. 12:22-32; Luqa 11:14-23; 12:10

20 U öygə qaytip kəlgəndin keyin, u yərgə yənə xunqə nuroqun adəmlər toplandiki, ularning hətta oqizalanoqudəkmü waqti qikmidi.

■ 21 Əysaning ailisidikilər buni anglap, uni tutup kelixkə berixti. Qünki ular uni «Əqlini yokiptu» degənidi.

22 Yerusalemdin qüxkən Təwrat ustazliri bolsa: «Uningda Bəəlzibub bar», wə «U pəkət jinlarning əmirigə tayinip jinlarni koqliwetidikən», deyixətti. □ ■

23 Xuning üqün u Təwrat ustazlirini yenioqa qakirip, ularoqa təmsillərnü ixlitip mundak dedi:

□ 3:17 «Zəbədiyning oqli Yakup wə uning inisi...» — yaki «Zəbədiyning oqli Yakup wə uning akisi...». «u ularni «**Bin-ni-Rəgaz**», yəni «**Güldürmama oqulliri**» dəpmu atiqan» — muxu yərdə biz bu isimni ibranıy tilidiki ahangı boyiqə aldük. «Rəgaz» ibranıy tilida adəttə «qəzəp, kəhr»ni bildüridu. Qariqanda ular ikkilisi əslidə intayin terikkək idi! Grek tilida tələppuz «Boanərgəs» dəp oqulidu. □ 3:18 «**millətpərwər dəp ataloqan Simon**» — yaki «Qanaanlıq Simon». Yəhüdiy «millətpərwərliri» yaki «millətqiliri» wətinini Rim imperiyəsidin azad kilix üqün zorawanlıq yoli bilən kürəx qiloquqilar idi.

■ 3:20 Mar. 6:31. □ 3:22 «**uningda bəəlzibub bar**» — «bəəlzibub» yaki «bəəlzibul» bolsa jinlarning əmiri boləqan Xəytanning baxqa bir ismidur. ■ 3:22 Mat. 9:34; 12:24; Luqa 11:15; Yh. 8:48.

— Xəytan Xəytanni qandakmu qoqlisun? ■

²⁴ Əgər padixahlik öz iqidin bəlünüp əzara soxuxkan bolsa xu padixahlik put tirəp turalmaydu; ²⁵ xuningdək əgər bir ailə öz iqidin bəlünüp əzara soxuxsa xu ailə put tirəp turalmaydu. ²⁶ Əgər Xəytan öz-əzigə qarxi qikip bəlünsə, u put tirəp turalmay, yoqalmay qalmaydu.

²⁷ Həqkim küqtünggür birsining öyigə kirip, uning mal-mülkini bulap ketəlməydu — pəkət u xu küqtünggürni awwal baqliyalisa andin öyini bulang-talang qilalaydu. □ ■

²⁸ Xuni silərgə bərhək eytip qoyayki, insan baliliri ötküzgən türlük gunahlrining həmmisini, xundakla ular kiloan kupurluklrining həmmisini kəqürüxkə bolidu. □ ■ ²⁹ Birak kimdikim Mukəddəs Rohqa kupurluk qilsa, əbədil'əbədgiqə həq kəqürülməydu, bəlki mənggülük bir gunahning

■ **3:23** Mat. 12:25. □ **3:27** «Həqkim küqtünggür birsining öyigə kirip, uning mal-mülkini bulap ketəlməydu — pəkət u xu küqtünggürni awwal baqliyalisa andin öyini bulang-talang qilalaydu» — bu təmsildiki «küqtünggür adam» Xəytanni kərsitidu, əlwəttə. Uning öyini bulang-talang qiləuqi Əysadin baxqa həqkim bolmaydu. ■ **3:27** Mat. 12:29; Kol. 2:15.

□ **3:28** «ular kiloan kupurluklrining həmmisi...» — grek tilida «ular kupurluk bilən kiloan kupurluklrining həmmisi» degən söz bilən ipadilinidu. Bu ibarə ularning kupurlukliri bəlkim intayin eoqir boluxi mumkin degənni bildüridu. ■ **3:28** 1Sam. 2:25; Mat. 12:31; Luqa 12:10; 1Yuhə. 5:16.

hökümi astida turidu. □ ■

³⁰ Əysaning bu sözi ularning «uningoşa napak roh qaplixiptu» degini üçün *eytiloqanidi*.

Əysaning anisi wə iniliri

Mat. 12:46-50; Luğa 8:19-21

³¹ Xu waqıtta uning anisi bilən iniliri kəldi. Ular sirtida turup, uni qakirixka adəm kirgüzdi. ■

³² Bir top halayık uning ətrapida olturatti. Ular: — Mana, aningiz, iniliringiz sizni izdəp sirtta turidu, — deyixti. □

³³ Əysa ularoşa jawabən:

— Kim mening anam, kim mening inilirim? — dedi. ³⁴ Andin, u əpçürisidə olturoşanlaroşa qarap mundaq dedi:

Mana bular mening anam wə inilirim! ³⁵ Qünki kimki Hudaning iradisini ada kılsa, xu mening aka-inim, aqa-singlim wə anamdur. ■

4

Uruk qaqkuqi toşrisidiki təmsil

Mat. 13:1-9; Luğa 8:4-8

□ **3:29** «**Mukəddəs Rohka qarxi** kupurluk kılıx» — yaki «Mukəddəs Rohka qarxi gəp kılıx» degən gunah toşruluk «Matta»diki «koşumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **3:29** 1Yuşa. 5:16. ■ **3:31** Mat. 12:46; Luğa 8:19. □ **3:32**

«**Mana, aningiz, iniliringiz sizni izdəp sirtta turidu**» — bəzi kona kəqürmilərdə «wə singilliringiz» dəp koşup oқulidu. Həqbolmioqanda grek tilida «aka-inilər» degən səz bir kərindax «aqa-singillar»ni öz iqigə alatti. ■ **3:35** Yh. 15:14; 2Kor. 5:16,17.

¹ U yənə dengiz boyida *halkkə* təlim berixkə baxlidi. Uning ətrapioğa zor bir top adəmlər olixiwaləraqqa, u bir kemigə qikip dengizda olturdi; pütkül halayık bolsa dengiz kiroşikida turuxatti. ■ ² U ularəğa təmsil bilən nuroşun ixlarni əgətti. U təlim berip mundak dedi:

³ — Qulak selinglar! Uruk qaqquqi uruk qaqqili *etizoğa* qikiptu. ⁴ Uruk qaqqanda uruklardin bəziliri qişir yol boyioğa qüşüptu, kuxlar kelip ularni yəp ketiptu. ⁵ Bəziliri tupriki az taxlik yərgə qüşüptu. Topisi qongkur bolmioşanliktin, tezla ünüp qikiptu, ⁶ lekin kün qikix bilənla aptapta köyüp, yiltizi bolmioşaqqa kurup ketiptu. ⁷ Bəziliri tikənlərnin arişioğa qüşüptu, tikənlər əşüp maysilarni boşuwelip, ular heq həsul bərməptu. ⁸ Bəziliri bolsa, yahxi tupraqqa qüşüptu. Ular əşüp awup qong boləanda həsul beriptu. Ularning bəziliri ottuz həssə, bəziliri atmix həssə, yənə bəziliri yüz həssə həsul beriptu.

⁹ — Anglioşudək kuliki barlar buni anglisun! — dedi u.

Təmsillərnin məksiti

Mat. 13:10-17; Luğa 8:9-10

¹⁰ U uning ətrapidikilər həm on ikkiylən bilən yaloşuz qaloşanda, ular uningdin təmsillər

■ 4:1 Mat. 13:1; Luğa 8:4.

toʻqruluk soraxti. □ ■ 11 U ularoʻga mundak dedi: — Hudaning padixahlikining sirini bilixkə silər nesip boldunglar. Lekin sirttikilərgə həmmə ix təmsillər bilən ukturulidu; □ ■ 12 buning bilən: «Ular qaraxni qaraydu, birak kərməydu; Anglaxni anglaydu, birak qūxənməydu; Xundak bolmisidi, ular yolidin yanduruluxi bilən, Kəqürüm kīlinatti» *degən səz əməlgə axurulidu.* □ ■

Uruk qaqquqi toʻqrisidiki təmsilning qūxəndürüluxi

Mat. 13:18-23; Luqa 8:11-15

13 Andin u ularoʻga:

— Silər muxu təmsilnimu qūxənmidinglarmu? Undakta, qandakmu baxka hərhil təmsillərni qūxinələysilər? — dedi. 14 Uruk qaqquqi səz-kalam qaqudu. ■ 15 Üstigə səz-kalam qeqiloqan qioqir yol boyi xundak adəmlərni

□ 4:10 «u uning ətrapidikilər həm on ikkiylən bilən yaloquz qaloqanda, ular uningdin təmsillər toʻqruluk soraxti» — muxu yərdə «uning ətrapidikilər» uningoʻga əgəxkənlər (on ikkiyləndin sirt)ni kərsətsə kerək. ■ 4:10 Mat. 13:10; Luqa 8:9. □ 4:11 «Lekin sirttikilərgə həmmə ix təmsillər bilən ukturulidu» — «sirttikilərgə» Hudaning padixahlikidin yaki uning nijatidin sirtta turoqanlar, demək. ■ 4:11 Mat. 11:25; 2Kor. 2:14; 3:14. □ 4:12 «ular qaraxni qaraydu, birak kərməydu; anglaxni anglaydu, birak qūxənməydu; xundak bolmisidi, ular yolidin yanduruluxi bilən, kəqürüm kīlinatti» — bu səzlər «Yəx.» 6:9-10din elinoqan. ■ 4:12 Yəx. 6:9-10; Mat. 13:14; Luqa 8:10; Yh. 12:40; Ros. 28:26; Rim. 11:8. ■ 4:14 Mat. 13:19; Luqa 8:11.

kərsətkənki, ular səz-kalamni angliqan haman Xəytan dərhal kelip ularning kəlbigə qeqiloqan səz-kalamni elip ketidu. ¹⁶ Buningqa ohxax, taxliq yərlərgə qeqiloqan uruqlar bolsa, səz-kalamni angliqan haman huxalliq bilən qobul qiloqanlarni kərsitidu. ¹⁷ Həlbuki, kəlbidə heq yiltiz bolmioaqqa, pəkət waqitlik turidu; səz-kalamning wəjidin kiyinqilik yaki ziyankəxlikkə uqriqanda, ular xuan yoldin qətnəp ketidu. ¹⁸ Tikənlərnin arisioqa qeqiloqini xundak bəzi adəmlərnin kərsətkənki, bu adəmlər səz-kalamni angliqini bilən, ¹⁹ lekin kəngligə bu dunyaning əndixiliri, bayliqlərnin ezikturuxi wə baxka nərsilərgə bolqan həwəslər kiriwelip, səz-kalamni boquwetidu-də, u heq həsul qiqarmaydu. ■ ²⁰ Lekin yaxsi tupraqqa qeqiloqan uruqlar bolsa — səz-kalamni anglixini bilən uni qobul qiloqan adəmlərnin kərsitidu. Bundak adəmlər həsul beridu, birsi ottuz həssə, birsi atmix həssə, yənə birsi yüz həssə həsul beridu.

Sewət astidiki qiraq

Luka 8:16-18

²¹ U ularqa yənə mundak dedi:
— Qiraq sewət yaki kariwat astioqa koyulux üqün kəltürüləmdü? U qiraqdanning üstigə koyulux üqün kəltürülməmdü? □ ■ ²² Qünki

■ **4:19** Mat. 19:23; Mar. 10:23; Luka 18:24; 1Tim. 6:9.

□ **4:21** «Qiraq sewət yaki kariwat astioqa koyulux üqün kəltürüləmdü?» — «sewət» grek tilida «əlqigüqi sewət» deyilidu. ■ **4:21** Mat. 5:15; Luka 8:16; 11:33.

yoxuruloqan heqkandak ix axkarilanmay qalmaydu, xuningdak herkandak mehpiy ix yuz bergandin keyin ayan bolmay qalmaydu. ■

²³ Angliqudak kuliki barlar buni anglisun!

²⁴ Angliqanliringlaroqa kengul belunglar! Qunki siler *baxkilaroqa* kandak elqem bilan elqisenglar, silergimu xundak elqem bilan elqep berilidu, hatta uningdinmu kep xoxup berilidu.

□ ■ ²⁵ Qunki kimde bar bolsa, uningoqa tehimu kep berilidu; amma kimde yok bolsa, hatta uningda bar bolqanlirimu uningdin mehrum qilinidu. □ ■

Üngan uruq toqrisidiki tamsil

²⁶ U yone mundak dedi:

■ **4:22** Ayup 12:22; Mat. 10:26; Luqa 8:17; 12:2. □ **4:24**

«**Siler baxkilaroqa kandak elqem bilan elqisenglar**» — bu sez kep tereplimilik boluxi kerak; masilen: (1) adem Hudaning sezigə qanqilik kengul belup etibar bersə, uningoqa xunqilik əkil beridu; (2) biz baxkilaroqa rəhim-xəpkət kersətsək, Hudamu bizgə rəhim-xəpkət kersitidu; (3) ((2)-teripigə yekin) biz baxkilaroqa qaysi elqem bilan bahalisak, Huda bizni bahaliqanda del xu elqəmni ixlitidu; (4) baxkilaroqa qanqilik həyr-sahawət kersətsək, Hudamu keyin bizgə xunqilik iltipatni kersitidu. ■ **4:24** Mat. 7:2; Luqa 6:38. □ **4:25**

«**Qunki kimde bar bolsa, uningoqa tehimu kep berilidu; amma kimde yok bolsa, hatta uningda bar bolqanlirimu uningdin mehrum qilinidu**» — «kimde bar bolsa... » — bu «bar bolsa» nemini kersitidu? Xubhisizki, əbədiy əhmiyyətlik birer nərsə bolsa kerak, bu iman-ixəncni öz iqigə qoqum alidu. Biz özimizgə «əbədiy əhmiyyətlik» hərnemə boluxi üqün uni pəkət Məsihdinla tapalaymiz. ■ **4:25** Mat. 13:12; 25:29; Luqa 8:18; 19:26.

— Hudaning padixahligi yənə birsining tupraqqa uruq qaçkiniya ohxaydu: ²⁷ u uhlaydu, orundin turidu, keqə-kündüzlər ötöwerip, uruq bih urup ösidu. Lekin qaçkuqi kandaq yol bilən ösidioanlikini bilməydu. ²⁸ Tupraq özlükidin hosul beridu; uruq awwal bih uridu, keyin bax çikiridu, ahirda baxaqlar toluk dan tutidu. ²⁹ Dan pixkanda, *qaçkuqi* dərhal oroqak salidu, çünki hosul waqti kəlgən bolidu.□

Çiqa uruqi toçrisidiki təmsil

Mat. 13:31-32, 34-35; Luqa 13:18-19

³⁰ U yənə mundaq dedi:

— Hudaning padixahligini nemigə ohxitimiz? Yaki kandaq bir təmsil bilən sürətləp berələymiz? ■ ³¹ U goya bir tal çiqa uruqioya ohxaydu. U yərgə teriloqanda, gərgə yər yüzidiki barlik uruqlarning iqidə əng kiçiki bolsimu, □ ³² teriloqandin keyin, hərəkandaq ziraəttin egiz ösüp xundaq çong xahlayduki, asmandiki kuxlarmu uning sayisigə konidu.□

□ **4:29** «*qaçkuqi dərhal oroqak salidu*» — grek tilida «qaçkuqi dərhal oroqak əwətidu». ■ **4:30** Mat. 13:31; Luqa 13:18. □ **4:31** «*gərgə yər yüzidiki barlik uruqlarning iqidə əng kiçiki bolsimu,...*» — yaki «gərgə tupraq iqidiki barlik uruqlarning iqidə əng kiçiki bolsimu,...».

□ **4:32** «*...asmandiki kuxlarmu uning sayisigə konidu*» — yaki «...asmandiki kuxlarmu uning sayisigə uwulaydu». Bu yərdə tiloqa elinoan çiqa ottura xərktə ösidioan, yahxi öskəndə hətta üç metrdirin exip ketidioan, ösümlükni kərsitidu.

33 U xuningoqa ohxax halayik anglap qūxinəligūdək nuroqun təmsillər bilən səz-kalamni yətküzdi. ■ 34 Lekin təmsil kəltürməy turup ularoqa heqkandək səz kılmaytti. Lekin öz muhlisliri bilən yaləuz qaləinida, ularoqa həmmiini qūxəndürüp berətti.

Əysaning boranni tinqitixi

Mat. 8:23-27; Luqa 8:22-25

35 Xu küni kəq kirgəndə, u ularoqa:

— Dengizning u ketioqa ətəyli, — dedi. ■

36 Ular halayikni yoloqa seliwətkəndin keyin, uni kemidə olturoqan peti elip yürüp ketixti. Ular bilən billə mangoqan baxka kemilərmu bar idi.

□ 37 Wə mana, əxəddiy qara quyun qikip kətti; xuning bilən dolqunlar kemini urup, su həlkip kirip, kemigə toxay dəp qaləanidi. 38 Lekin u kəmining ayaq tərpidə yastukka bax qoyup uykuoqa kətkənid. Ular uni oyoqitip:

— I ustaz, həlak boluwatqinimizoqa karing yokmu? — dedi.

39 U ornidin turup, boranoqa tənbiħ berip, dengizoqa: «Tinqlan! Jim bol!» dewidi, boran tohtap, qongqur bir jimjitlik həküm sürdi.■

■ 4:33 Mat. 13:34.

■ 4:35 Mat. 8:23; Luqa 8:22.

□ 4:36 «...uni kemidə olturoqan peti elip yürüp ketixti» — Məsiħ allıkaqan kemidə olturoqanidi (1-ayəttə). Baxka birhil tərjimisi: «...uni xu peti kemisigə qūxürüp, elip yürüp ketixti» — bu tərjimidə «xu peti» bəlkim Məsiħ «heqkandək təyyarlıksız (dengiz səpirigə layik kiyim yaki yemək-iqmək almiqan) həlda» degəndək boluxi mumkin. ■ 4:39 Ayup 26:12; Zəb. 107:29; Yəx. 51:10.

40 — Nemixka xunqə kərkisilər? Silərdə qandaxsigə tehiqə ixənq bolmaydu? — dedi u ularoqa.

41 Ularni intayin zor bir kərkunq basti, ular bir-birigə:

— Bu adəm zadi kimdu? Həttə xamal wə dengizmu uningoa itaət kəlidikən-hə! — dəp ketixti.

5

Kəp jinlar qaplxkan «Koxun» isimlik adəmning sakaytilixi

Mat. 8:28-34; Luqa 8:26-39

1 Ular dengizning u ketioqa, Gadaralixlarning yurtioqa yetip bardı. □ ■ 2 U kemidin quxuxi bilənla, napak roh qaplxkan bir adəm gər əngküriridin qikip, uning aldioqa kəldi. 3 U adəm əngkürəlni makan kəloqan bolup, uni həqkim həttə zənjirlər bilənmu baqliyalmaytti. 4 Qunki kəp kətim put-kolliri kixən-zənjirlər bilən baqlanoqan bolsimu, u zənjirlərnü üzüwetip, kixənlərnü qəkiwətkənidi; həqkim uni boysunduralmioqanidi. 5 U kəqə-kündüz mazarlikta wə taqlar arisida tohtawsiz warkirap-jarkirap yürətti, öz-özini taxlar bilən kesip yarilanduratti.

□ 5:1 «Gadara» — bəzi kəqürmilərdə «Gerasa» yaki «Gərgəsə» dəp atilidu. ■ 5:1 Mat. 8:28; Luqa 8:26.

⁶ Lekin u Əysani yiraqtin kərüp, uning aldioğa yügürüp berip, səjdə kildi □ ⁷ wə kattıq awazda warkırap:

— Həmmidin aliy Hudaning Ooqlı Əysa, sening mening bilən nemə karing! Huda həkki, səndin ətünüp qalay, meni kiynima! — dedi □ ⁸ (qünki Əysa uningğa: «Həy napak roh, uningdin qıq!» degənidi). □

⁹ U uningdin:

— Isming nemə? — dəp soridi.

— Ismim «koxun» — qünki sanimiz kəp, — dəp jawab bərđi u. □

¹⁰ Wə u Əysadin ularni bu yurttin həydiwətmigəysən, dəp kəp ətünüp yalwurdı.

¹¹ Taoq baqrida qong bir top tongguz padisi otlap yürətti. ¹² Jinlar uningğa:

— Bizni muxu tongguzlarğa əwətkin, ularning iqigə kirip ketixkə yol qoyqaysən, — dəp yalwuruxti.

¹³ Əysa dərhal yol qoydi. Xuning bilən napak rohlar qikiq, tongguzlarning tenigə kirixi

□ **5:6 «u Əysani yiraqtin kərüp, uning aldioğa yügürüp berip, səjdə kildi»** — yaki «u Əysani yiraqtin kərüp, uning aldioğa yügürüp berip, yərgə bax qoydi». □ **5:7 «səndin ətünüp qalay, meni kiynima!»** — «meni kiynima!» degən söz «bax jin»ning sözi bolsa kerək. Bu adəmgə nuroqun jinlar qaplawkanıdi. □ **5:8 «Əysa uningğa: «... uningdin qıq!» degənidi»** — grek tilida «Əysa uningğa: «... uningdin qıq!» buyruwatatti» deyilidu. □ **5:9 «Ismim «koxun»»** — «koxun» latin tilida «legion» deyilidu, adəttə az degəndimu altə ming kixilik armiyini kərsitidu. **«qünki sanimiz kəp»** — oqurmənlər muxu yərdə ikki awazning barlıqini bayqaydu — birinqisi («Ismim «koxun»»), bu biqarə adəmnin öziningki, ikkinqisi, («qünki sanimiz kəp») mingliqan jinlarningki idi.

bilənla, tongguzlar tik yardin etilip qüxüp, dengizoğa qarq boldi. Ular ikki mingoğa yekin idi. ¹⁴ Tongguz bakquqilar bolsa u yerdin keqip, xəhər-yezilarda bu ixlarni pur kildi. Xu yərdikilər nemə ix yüz bərgənlikini kərgili qikixti.

¹⁵ Ular Əysaning yenioğa kəldi wə ilgiri jinlar qaplixiwaloqan həliki adəmning kiyimləni kiyip, əs-hoxi jayida olturoqinini — yəni «koxun jinlar» qaplxqan xu adəmni kərup, kərkup ketixti. ¹⁶ Bu wəkəni kərgənlər jinlar qaplxqan adəmdə nemə yüz bərgənlikini wə tongguzlarning aqiwitini həlkkə bayan kəlip bərdi.

¹⁷ Buning bilən halayik Əysaqə: Yurtlirimizdin qikip kətkəysən, dəp yalwuruxqa baxlidi.

¹⁸ U kemigə qikiwatqanda, ilgiri jinlar qaplxqan həliki adəm uningdin: Mənmu sən bilən billə baray, dəp ətündi. ■

¹⁹ Lekin u buningoğa unimay:

— Əz əydikiliring wə yurtdaxliringning yenioğa berip, ularoğa Pərwərdigarning sanga xunqilik uluq ixlarni kəlip bərgənlikini, Uning sanga rəhim-xəpkət kərsətkənlikini həwərləndürgin, — dedi. □ ²⁰ U kaytip berip, Əysaning əzigə qandaq uluq ixlarni kəloqanlikini «On xəhər rayoni»da jar kəlixqa baxlidi. Buni angliqanlarning həmmisi tolimu həyran kəlixti. □

■ 5:18 Luka 8:38. □ 5:19 «ularoğa Pərwərdigarning sanga xunqilik uluq ixlarni kəlip bərgənlikini... həwərləndürgin» — yaki «ularoğa Rəbning sanga xunqilik uluq ixlarni kəlip bərgənlikini... həwərləndürgin». □ 5:20 «On xəhər rayoni» — grek tilida «Dekapolis».

Uning Yairusning qizini tirildürüxi wə hun kesili baskan bir ayalni sakaytixi

Mat. 9:18-26; Luqa 8:40-56

²¹ Əysa qaytidin kemə bilən dengizning u ketioğa ötkəndə, zor bir top halayik uning yenioğa yioildi; u dengiz boyida turatti. ■ ²²⁻²³ Mana, məlum bir sinagogning qongi Yairus isimlik bir kixi kəldi. U uni kərüp ayioioğa yikilip:

— Kiqik qizim ələy dəp qaldi. Berip uningğa qolliringizni təgküzüp qoysingiz, u sakiyip yaxioğay! — dəp kattik yelindi.■

²⁴ Əysa uning bilən billə bardı. Zor bir top halayikmu olixip qistaxkan halda kəynidin mengixti. ²⁵ Hun təwrəx kesiligə giriptar boloinioğa on ikki yil bolqan bir ayal bar bolup, ■ ²⁶ u nuroqun tewiplarning qolida kəp azab tartip, bar-yokini həjləp tügətkən bolsimu, heqkandaq ünümi bolmay, tehimu eoqirlixip kətkənidi. ²⁷ Bu ayal Əysa həkkidiki gəplərnı anglap, halayikning otturisdin qistilip kelip, arqa tərəptin uning tonini silidi. ²⁸ Qünki u kənglidə: «Uning tonini silisamla sakaymay qalmaymən» dəp oylioqanidi. ²⁹ Hun xuan tohtap, ayal kesəl azabidin sakaytiloqanlikini öz tenidə səzdi. □ ³⁰ Əysa dərhal wujudidin qudrətning qikqanlikini sezip, halayikning iqidə kəynigə burulup:

— Kiyimimni silioqan kim? — dəp soridi.■

³¹ Muhlisiri uningğa:

■ 5:21 Luqa 8:40. ■ 5:22-23 Mat. 9:18; Luqa 8:41. ■ 5:25 Law. 15:25; Mat. 9:20; Luqa 8:43. □ 5:29 «hun xuan tohtap...» — grek tilida «qan ekimi xuan tohtap...». ■ 5:30 Luqa 6:19.

— Halayikning özüngni kistap mengi-watkanlikini kërüp turukluk, yənə: «Meni silioqan kim?» döp soraysənöü? — deyixti.

³² Biraq Əysa özini silioquqini tepix üqün tehiqə ətrapiqə qarawatatti. □ ³³ Özidə nemə ixning yüz bərgənlikini səzgən ayal qorkup-titrigən halda kelip uning aldiqə yikildi wə uningqə həkikiy əhwalni pütünləy eytti. ³⁴ U uningqə:

— Kizim, ixənqing seni sakaytti! Tinq-hatirjəmliktə qayt! Kesilingning azabidin sakayqin, — dedi. □ ■

³⁵ U bu sözni kiliwatqanda, sinagogning qongin-ing öyidin bəzilər kelip uningqə:

Kizingiz öldi. Əmdi ustazni nemixkə yənə awarə kilisiz?! — deyixti. ■

³⁶ Lekin Əysa bu sözlərni anglap dərhal sinagogning qongioqə:

Qorkmiqin! Pəkət ixənqtə bol! — dedi.

³⁷ U pəkət Petrus, Yaqup wə Yaqupning inisi Yuhanna bilən yoloqə qikti; baxkə heqkimning əzi bilən billə berixioqə yol qoymidi. ³⁸ U sina-

□ **5:32** «**özini silioquqini tepix üqün...**» — grek tilida «silioquqi» ayalqə rodta bolup, Rəbbimizning özini tutqan kix-ining ayal ikənlikini bilgənlikini kərsitidu. □ **5:34** «**kizim, ixənqing seni sakaytti!**» — «sakaytti» muxu yərdə grek tilida «kutkuzdi» degən söz bilən ipadilinidu. «**Tinq-hatirjəmliktə qayt!**» — bu ayal nemixkə xundak qorkti (33-ayətni kərüng)? Uningda hun təwrəx kesili bolqanliqi üqün, Təwrat kanuni boyiqə əzi təgkən barliq kixilərnə «napak» kılqan bolidu (məsilən, ularni ibadəthaniqə kirix, qurbanliq kılixkə waqitlik layaqətsiz kılqan bolatti). Xuning bilən u ətraptiki halayiknilə napak kılıpla qalmay, bəlki Məsihning əzinimu «napak» kılqan bolatti.

■ **5:34** Mat. 9:22; Mar. 10:52.

■ **5:35** Luqə 8:49.

gogning qo'ngining o'yi aldio'qa kelgandə, kiykas-qukanni, halayikning kattik nalə-pəryad wə aħ-zar kətürgənlikini kərüp, ³⁹ öygə kirip ularo'qa: — Nemixka kiykas-qukan wə aħ-zar kətürisilər? Bala ölməptu, uhlap qaptu, — dedi. ■ ⁴⁰ Ular uni məshirə qilixti; lekin u həmməylənni taxkiri'qa qikiriwetip, balining ata-anisini wə öz həmrahlirini elip, bala yatқан öygə kirdi. ⁴¹ U balining qolını tutup, uning'qa: «Talita kumi» dedi. Bu sөzning mənisi «Kizim, sanga eytimənkı, ornungdin tur» degənlik idi. ⁴² Kiz dərhal ornidin turup mangdi (u on ikki yaxta idi). Ular bu ixka mutlək həyran kəlixti. ⁴³ U ularo'qa bu ixni həqkimgə eytmaslikni kattik tapilidi, xundaqla kiz'qa yegüdək birnemə berixni eytti.

6

Nasarətlıklarning uni qətkə kəkixi

Mat. 13:53-58; Luqa 4:16-30

¹ U u yərdin ketip, öz yurtio'qa kəldi. Uning muhlisirimu uning'qa əgixip bardı. ■ ² Xabat küni kelgandə, u sinagogda təlim berixkə kirixti. Təlimini angli'olanlardın kəp adəm intayın həyran boluxup:

— Bu adəm bularo'qa nədin erixkəndu? Uning'qa muxundaq danalix kəndəq berilgən? Uning qolida muxundaq məjizilər kəndəq yarıtilidio'qandu? ³ U həliki yao'raqqi əməsmu,

■ 5:39 Yh. 11:11.

■ 6:1 Mat. 13:53; Luqa 4:16.

Məryəmning ooqli, xundakla Yaqub, Yosə, Yəhuda wə Simonlarning akisiŋu? Uning singillirimu bu yərdə arimizda turuwatmamdu? — deyixti. Xuning bilən ular uningŋa həsət-bizarlik bilən qaridi. □ ■ 4 Xuning bilən Əysa ularŋa:

— Hərқandak pəyŋəmbər baxқа yərlərdə hərmətsiz qalmaydu, pəқət öz yurti, öz uruқ-tuŋqanliri arisida wə öz əyidə hərmətkə sazawər bolmaydu, — dedi. ■

5 Xuning bilən қollirini birқanқə bimarning üstigə təgкüzүp, ularni saқaytkandin baxқа, xu yərdə u həққandak məjizə yaritalmidi. ■ 6 Wə u ularning iman-ixənqsizlikidin həyran қaldı. ■

Əysaning on ikki rosulni əwətxi

Mat. 10:1, 5-15; Luқа 9:1-6

7 Andin u ətraptiki yeza-kəntlərnı aylinip təlim bərđi.

U on ikkiylənnı yenioğa qaqırdı wə *həlk arisioğa* ikki-ikkidin əwətxikə baxlıdı. U ularŋa napak rohlarnı həydəx həқukini bərđi; □ ■ 8 wə ularŋa: — Səpərdə yeninglarŋa həsidin baxқа nərsə eliwalmanglar, nə hurjun nə nan eliwalmanglar, bəlwaŋқа pulmu salmanglar; □

□ **6:3** «**u həliki yaoğaqı əməsmu, Məryəmning ooqli...**» — Yəhudiylar arisida adəmlər atisining ismi bilən tonluxı kerək idi. Yaloқuz anisining ismini tilŋa elixning əzi birhil həқarət idi.

■ **6:3** Yh. 6:42. ■ **6:4** Mat. 13:57; Luқа 4:24; Yh. 4:44.

■ **6:5** Mat. 13:58. ■ **6:6** Mat. 9:35; Luқа 13:22. □ **6:7**

«**napak rohlar**» — jinlarnı kərsitidu. ■ **6:7** Mat. 10:1; Luқа 6:13; 9:1. □ **6:8** «**hurjun**» — yaki «tiləmқining haltisi».

⁹ putunglaroqa kəxlərnı kiyınglar, biraq ikki yəktək kiyiwalmanglar, — dəp tapilidi. □ ■ ¹⁰ U yənə:

— *Bir yurtqa baroqininglarda*, kimning öyigə qobul qilinip kirsənglar, u yurttin kətküqə xu öydila turunglar. □ ■ ¹¹ Qaysi yərdikilər silərnı qobul qilmisa, xundaqla səzünglarnı anglımisa, u yərdin kətkininglarda, ularoqa agah-guwaq bolsun üqün ayioqinglardiki topini kekiwetinglar! — dedi. □ ■

¹² Xuning bilən ular yoloqa qikiq, kixilərnı gubahanlirioqa towa qilixqa jar selip ündidi. ¹³ Ular

□ **6:9** «*Əysa* ularoqa: — Səpərdə yeninglaroqa hasidin baxqa nərsə eliwalmanglar, nə hurjun nə nan eliwalmanglar, bəlwaoqqa pulmu salmanglar, putunglaroqa kəxlərnı kiyınglar, biraq ikki yəktək kiyiwalmanglar, — dəp tapilidi» — (9-10-ayət) qiziqarlıq yeri xuki, «Matta» wə «Luqa»da hatiriləngən bayanlar boyiqə Rəbbimiz ularoqa hasa eliwelıx wə kəx kiyixnimu mən'i qiloqan. Pikrimiz tehi muqimlaxmioqini bilən oylaymızki, «Matta» bilən «Luqa» wə «Markus»ta bəlkim ikki ayrim waqit-əqwal kərsitilidu. ■ **6:9** Ros. 12:8. □ **6:10** «**kimning öygə qobul qilinip kirsənglar, u yurttin kətküqə xu öydila turunglar**» — bu əmrdə qong danalıq bar. Ikki səwəbtin eytiloqan boluxi mumkin: — (1) kona zamanlarda kəp diniy wəz eytquqılar öymu-öy yoqlap pul tiləytti; ləkin Əysaning muhlisliri heq tiləmqilik qılmaslıqi kerək; (2) ular öymu-öy kəqüp yürsə, həlqtə hərtürlük həsət-guman pəyda boluximu mumkin — «Nemixqa ular **bizning** öydə qonmaydu?» yaki «Nemixqa ular bizning öydin kəqüp ketidu?» degəndək. □ **6:11** «**u yərdin kətkininglarda, ularoqa agah-guwaq bolsun üqün ayioqinglardiki topini kekiwetinglar!**» — «ayaqdikı topini kekiwetix» degən bu ixarət «bizning silər bilən munasiwetimiz yoq», degənnı bildürüp, Hudaning səzini rət qiloqanlaroqa qattıq agahlandırux idi. ■ **6:11** Mat. 10:14,15; Luqa 9:5; 10:12; Ros. 13:51; 18:6

nuroʻun jinlarni həydidi, nuroʻun bimarlarni zəytun meyi bilən məsih kılıp sakaytti. □ ■

Qəmüldürgüqi Yəhyaning əlümi

Mat. 14:1-12; Luqa 9:7-9

¹⁴ Uning nami məxhur boləraqqa, Hərod padixah uning həkkidə anglap: «Bu adəm *qoqum* əlümdin tirilgən Qəmüldürgüqi Yəhyadur. Xuning üqün muxu alahidə qüdrətlər uningda küqini kərsitidu» dəytti.

□ ■ ¹⁵ Baxkılar: «U Ilyas *pəyoqəmbər*» desə, yənə bəzilər: «Burunkı pəyoqəmbərlərdək bir pəyoqəmbər bolsa kerək» deyixətti.

¹⁶ Birək bularni angliqan Hərod:

— Mən kallisini aləqan Yəhyaning əzi xu — u əlümdin tirilptu! — dedi.

¹⁷⁻¹⁸ Hərodning bundək deyixining səwəbi, u *əgəy* akisi Filipning ayali Hərodiyəning wəjidin adəm əwətip Yəhyani tutup, zindanoqa taxliqanidi. Qünki u xu ayal bilən nikaqlanəqanidi; Yəhya Hərodka *tənbih berip*:

□ **6:13** «ular ... Nuroʻun bimarlarni zəytun meyi bilən məsih kılıp sakaytti» — «məsih kılıx» muxu yərdə adəmnıng bexioqa zəytun meyini sürüxnı kərsitidu. «Təbirlər»ni kərüng.

■ **6:13** Yak. 5:14. □ **6:14** «Uning nami məxhur boləraqqa, Hərod padixah uning həkkidə anglap...» — «Hərod»lar toqruluk «Təbirlər»ni kərüng. «...uning həkkidə anglap: «Bu adəm ... Qəmüldürgüqi Yəhyadur...» dəytti» — baxka birhil tərijimisi: «..uning həkkidə anglap qaldi. Bəzilər: «Bu adəm ... Qəmüldürgüqi Yəhyadur...» — deyixətti». ■ **6:14** Mat. 14:1; Luqa 9:7.

«Akaning ayalini tartiwelixing Təwrat kanunioqa hilap» dəp qayta-qayta degənidi. □ ■

¹⁹ Xuning üqün Hərodiyə Yəhyaqa adawət saklaytti; uni öltürməkqi bolıqan bolsimu, lekin xundak kılalmaytti. ²⁰ Qünki Hərod Yəhyani diyanətlik wə muqəddəs adəm dəp bilip, uningdin qorqatti, xunglaxqa uni qoşdaytti; u uning sözlirini angliqan qaoqlirida alakzadə bolup ketətti, lekin yənıla sözlirini anglaxqa amraq idi. □ ■

²¹ Əmma Hərodiyə kütkan pəyt ahir yetip kəldi; Hərod tuquloqan künidə öz əməldarliri, mingbexiliri wə Galiliyə ölkisidiki katta ərbablarni ziyapət bilən kütüwaldi; ■ ²² həliki Hərodiyəning kızı sorunoqa qüxüp ussul oynap

□ **6:17-18 «Qünki u xu ayal bilən nikahlanıqanidi; Yəhya Hərodka tənbiq berip: «Akaning ayalini tartiwelixing Təwrat kanunioqa hilap» dəp qayta-qayta degənidi»** — Hərod əgəy akisi Filipning ayali Hərodiyəni Filiptin tartiwelip andin uni ajrixixqa qayil kılıp, Hərodiyə bilən əzi toy kılqanidi. Yəhyani tutux «Hərodiyəning wəjidin» — bəlkim uning biwasitə təlipidin bolıqan boluximu mumkin. **«Akaning ayalini tartiwelixing Təwrat kanunioqa hilap»** — Təwrattiki «Law.»

16:18, 20:21də, birsining aka yaki ukisi həyat əhwalda, birining ayalini yənə biri öz əmrigə elixqa bolmaydu, dəp bəlgiləngən.

■ **6:17-18** Mat. 14:3; Luqa 3:19; 9:9; Law. 18:16; 20:21.

□ **6:20 «Hərod Yəhyani diyanətlik wə muqəddəs adəm dəp bilip...»** — oqurmənlərgə ayanki, Təwrat wə Injilda «muqəddəs» degəning mənisi «uluq» əməs, bəlkı «pak», «Hudaqa ataloqan»dur. **«u uning sözlirini angliqan qaoqlirida alakzadə bolup ketətti»** — bəzi kona kəqürmilərdə buning ornida: «u uning sözlirini anglap nemə kılıxni biləlməy qalatti» yaki «u uning sözlirini anglap kəp ixlarni kılatti» deyilidu. ■ **6:20** Mat. 14:5; 21:26. ■ **6:21** Yar. 40:20; Mat. 14:6.

bərđi. Bu Hərod wə həmdastihan boləqanlarəqa bəkmu yarap kətti. Padixah kizəqa: — Məndin nemə tələp kilsang, xuni berimən, — dedi. □

²³ Andin u kəsəm kılıp yənə:

— Məndin nemə tələp kilsang, hətta padixahlikimning yerimini desəngmu xuni berimən, — dedi.■

²⁴ Kiz sirtka qikip, anisidin:

— Nemə tələp kılav? — dəp soriwidi, anisi: — Qəmüldürgüqi Yəhyaning kallisini tələp kıl, — dedi.

²⁵ Kiz dərhal padixahning aldioqa aldirap kirip:

— Qəmüldürgüqi Yəhyaning kallisini hazirla bir təhsigə koyup əkilixlirini halaymən, — dedi.

²⁶ Padixah buningəqa nahayiti həsrət qəkkən bolsimu, kəsəmliri tüpəylidin wə dastihanda olturoqanlar wəjidin, uningəqa bərgən səzidin yanəusi kəlmidi. ²⁷ Xunga padixah dərhal bir jallat əwətip, uning kallisini elip kelixni əmr kildi. Jallat zindanoqa berip Yəhyaning kallisini elip, □ ■ ²⁸ uni bir təhsigə koyup, kizning aldioqa elip kelip uningəqa bərđi. Kiz uni anisioqa tapxurdi. ²⁹ Bu ixni angliəqan Yəhyaning muhlisliri kelip, jəsətni elip ketip bir kəbrigə koydi.

□ **6:22 «Herodiyəning kizi»** — burunki eridin boləqan kizi. Bəzi kona kəqürmilərdə: «... uning kizi Hərodiyə» deyilidu. Undak tərijimə toəqra bolsa, Hərodiyəning kizining ismining əzining ismi bilən ohxax boluxi əjayib ix əməs, əlwəttə. ■ **6:23** Həq. 11:30. □ **6:27 «...padixah dərhal bir jallat əwətip...»** — yaki «...padixah dərhal bir qarawul əwətip...». ■ **6:27** Mat. 14:10.

*Əysaning bəx ming kixini ozuqlanduruxi**Mat. 14:13-21; Luğa 9:10-17; Yh. 6:1-14*

³⁰ Kaytip kəlgən rosullar Əysaning yenioğa yioğildi, nemə kiloğanliri həm nemə təlim bərgənlorini uningioğa məlum kilixti. ■ ³¹ Kelipketiwatқанlar nahayiti kəplikidin ularoğa tamaklinixkimu wakıt qıkmidi. Xunga u ularoğa: — Yürünglar, mən bilən hilwət bir jayoğa berip, birdəm aram elinglar, — dedi. ■ ³² Buning bilən ular kemigə qüxüp, hilwət bir qəl yərgə qarap mangdi. ■ ³³ Biraq nuroqun kixilər ularning ketiwatқанlikini bayqap, ularni tonuweliwidi, ətraptiki barlıq xəhərlərdin piyadə yolğa qıqip, yügürüp, ulardin burun u yərgə berip yioğilixti. ³⁴ Əysa kemidin qüxüp, zor bir top adəmnı kərüp, ularning padiqisiz koy padisidək bolğanlikioğa iq aqritti. Xunga u ularoğa kəp ixlarnı əgitixkə baxlidi.■

³⁵ Kəq kirip qaloqanda, muhlisliri uning yenioğa kelip:

— Bu qəl bir jay ikən, kəq kirip kətti. ■

³⁶ Halayikni yolğa seliwətkən bolsang, ular ətraptiki kənt-kixlaklaroğa berip, əzlrigə nan setiwalsun; qünki ularda yegüdək nərsə yok, — dedi.

³⁷ Lekin u ularoğa jawabən:

— Ularoğa əzünglar ozuq beringlar, — dedi.

Muhlislar uningdin:

— Ikki yüz kümüx dinarğa ularoğa nan əkelip

■ **6:30** Luğa 9:10. ■ **6:31** Mar. 3:20. ■ **6:32** Mat. 14:13; Luğa 9:10; Yh. 6:1. ■ **6:34** Yər. 23:1; Əz. 34:2; Mat. 9:36; 14:4; Luğa 9:11. ■ **6:35** Mat. 14:15; Luğa 9:12; Yh. 6:5.

ularni ozuqlanduramduk? — dəp soridi. □

³⁸ Əysa ularoqa: — Qanqə neninglar bar? Berip qarap bekinglar, — dedi. Ular qarap bakqandin keyin:

— Bəxi bar ikən, yənə ikki belikmu bar ikən, — deyixti. ■

³⁹ U ularoqa kixilərnı top-top kılıp yexil qıməndə olturoquzuxni buyrudi. ⁴⁰ Halayik yuzdin, əllıktın səp-səp bolup olturuxti. □ ⁴¹ U bəx nan bilən ikki belikni qolıoqa elıp, asmanoqa qarap *Hudaoya* təxəkkür-mədhıyə eytti, andın nanlarnı oxtup, kəpquılıkkə tutup berix uquın muhlıslırıoqa berıp turatti; ikki beliknimu həmməyləngə tarkıtıp bərdi. ■ ⁴² Həmməylən yəp toyundi. ⁴³ *Muhlıslar* exıp qaloqan nan wə belik parqılırını lıq on ikki sewətkə terıwaldi. □ ⁴⁴ Nanlarnı yegən ərlərnıng sanıla bəx mıngqə ıdı.

Əysanın su üstidə mengixi

Mat. 14:22-33; Yh. 6:16-21

⁴⁵ Bu ıxtın keyınla, u muhlıslırıoqa əzüm bu halayikni yoloqa selıwetımən, angəııqə silər kemıgə

□ **6:37 «ikki yuz kümux dinar»** — bir kümux dinar (grek tilida «dinarıus») bir ıxqınıng bir künlük ıx həkki ıdı («Mat.» 20:2ni kərüng). ■ **6:38** Mat. 14:17; Luqa 9:13; Yh. 6:9. □ **6:40 «Halayik yuzdin, əllıktın səp-səp bolup olturuxti»** — grek tilida «Halayik yuzdin, əllıktın səp-səp bolup yetixti». ■ **6:41** 1Sam. 9:13; Yh. 17:1. □ **6:43 «Muhlıslar ...terıwaldi»** — grek tilida «Ular ... terıwaldi». «Ular»ning muhlıslar ikənlikı «Mat.» 16:9-10də ıspatlınidu. **«on ikki sewət»** — grek tilida «on ikki qol sewət» — demək, bir adəm ikki qollap kətürələydiqan sewətlər.

olturup, dengizning qarxi kirohikidiki Bəyt-Saida yezisioğa oʻtup turunglar, dəp buyrudi. □ ■ ⁴⁶ Ularni yoloğa seliwatkəndin keyin, u dualawət kilix üqün taoqka qikti. ■ ⁴⁷ Keq kirgəndə, kemə dengizning otturisioğa yətkənidi, u əzi yaloquz quruklukta idi. ■ ⁴⁸ U muhlislirining palakni küqəp uruwatqanlikini kərđi; qünki xamal tətür yənilixtə qikqanidi. Keqə tətinqi jesək waqtida, u dengizning üstidə mengip, muhlisliri tərəpkə kəldi wə ularning yenidin oʻtup ketidioqandək kilatti. □ ⁴⁹ Lekin ular uning dengizning üstidə mengip keliwatqanlikini kərüp, uni alwasti ohxaydu, dəp oylap qukan selixti. ⁵⁰ Qünki ularning həmmisi uni kərüp sarasimigə qüxti.

Lekin u dərhal ularoğa:

— Yürəklik bolunglar, bu mən, qorqmanglar! — dedi.

⁵¹ U kemigə, ularning yenioğa qikqandila, xamal tohtidi. Ular buningdin hoxidin kətküdək dərjidə qattik həyran qelixip, nemini oylaxni

□ **6:45 «Bəyt-Saida yezisioğa oʻtup...»** — yaki «Bəyt-Saida yezisidin oʻtup...». ■ **6:45** Mat. 14:22; Yh. 6:17. ■ **6:46**

Mat. 14:23; Luka 6:12. ■ **6:47** Mat. 14:23; Yh. 6:16.

□ **6:48 «Keqə tətinqi jesək waqtida, u dengizning üstidə mengip...»** — bir keqə tət jesəkkə bəlünətti; xunga bu waqit tang atay degən waqit idi. «u ... ularning yenidin oʻtup ketidioqandək kilatti» — yaki «u ... ularning yenidin oʻtup kətməkqi holdi». Bu intayin qizik ix. Mumkinqiliki barki, (1) Əysaning «oʻtup ketix»i — Muhlislaroğa Pərwərdigarning Pərixtisining Israillarni Misirdin qutkuzux üqün «Ular (Israillarning) yenidin oʻtup ketix»ini əslətməkqi, yaki (2) u ularning **əzlikidin** əzini kemigə qikqip həmrah boluxqa təkliq qilixini halaytti.

bilməytti; ⁵² çünki ular nan berix *məjizisini* tehiqə qüxənmigənidi, ularning kəlbi bihud hələttə turatti.

⁵³ Ular dengizning qarxi tərripigə ötüp, Ginnisarət degən yurttta *quruklukqa* çikip, kemini baqlap köydi. ■ ⁵⁴ Ular kemidin

qüxüxi bilənla, *halayik* uni dərhal tonuwelip, ⁵⁵ ətraptiki həmmə jaylarğa yügürüxüp bardı wə «U palanqi yərgə qüxüptu» dəp anglıxi bilənla, bimarlarıni zəmbilgə selip, xu yərgə *uning aldiğa* elip berixti.

⁵⁶ U məyli yeza, məyli xəhər yaki kixlaklarğa barsun, həlk aqrıqlarıni bazarlarğa elip çikip yatquzatti; ular uningdin aqrıqlar heq bolmiğanda sening yepinqangning pexigə bolsimu qolini təgküzüwalsaq dəp ötündi. Uningğa qolini təgküzgənləring həmmisi saqaydı.

7

Insanni nemə napak kılıdu?

Mat. 15:1-20

¹ Bu qaqla, Pərisiylər wə Təwrat ustazlıridin bəziliri Yerusalemdin kelip uning aldiğa yiqildi; ■ ²⁻⁵ xu Pərisiylər wə Təwrat ustazlıri uning muhlislıridin bəzilirining tamakni qolini yumay, yəni «napak» həlda yəwatkanlıqini kərüp, uningdin:

■ 6:53 Mat. 14:3. ■ 7:1 Mat. 15:1.

— Muhlisliring nemixka ata-bowilirimizning ən'ənilirigə riayə qilmay, bəlki yuyulmioqan kolliri bilən tamak yəydu? — dəp soraxti (qünki Pərisiylər wə pütün Yəhudiylar ata-bowiliri tərpidin kalduruloqan ən'ənini qing tutkaqqa, awwal kollirini əstayidillik bilən yumisa, tamak yeməydu. Xuningdək bazardin kaytip kəlgəndimu, ular qol yumay birnərsə yeməydu. Uningdin baxka, piyalə-kədəh, das-qəgün wə mis qaqilar wə diwanlarni yuyux toqrisida tapxuruloqan nuroqunlioqan ən'ənilərdimu qing turidu).□

⁶ U ularoqa jawab berip mundak dedi:

— Yəxaya pəyoqəmbər silər sahtipəzlər toqranglarda aldin'ala toptooqra bexarət bərgən! *uning* yazmisida pütülgəndək: — «Muxu həlk aozida Meni hərmətligini bilən, Birak kəlbi Məndin yirak;■

⁷ Ular Manga bihudə ibadət kilidu.

Ularning əgətkən təlimliri pəkət insanlardin qikqan pətiwalarla, halas».□ ■

⁸ Qünki silər Hudaning əmrini taxlap koyup, insanlarning ən'ənisini qing tutiwalidikənsilər — das-qəgün, piyalə-kədəhləрни yuyux wə xuningoqa ohxap ketidioqan nuroqan baxka ixlarni

□ **7:2-5 «əstayidillik bilən yumisa...»** — baxka birhil tərjimisi «beoqixioiqə yumisa...» yaki «muxt bilən yumisa...». ■ **7:6** Yəx. 29:13; Əz. 33:31. □ **7:7 «Muxu həlk aozida Meni hərmətligini bilən, birak kəlbi Məndin yirak; ular Manga bihudə ibadət kilidu; ularning əgətkən təlimliri pəkət insanlardin qikqan pətiwalarla, halas»** — «Yəx.» 29:13.

■ **7:7** Mat. 15:9; Kol. 2:18,20; Tit. 1:14.

ən'ənə kılıp yürisilər.□

⁹ U ularoşa yənə mundaq dedi:

— Silər özlinglarning ən'ənisini qing tutimiz dəp Hudaning əmrini əpquillik bilən bir qətkə qayrip qoydunglar! ¹⁰ Qünki Musa *pəyoqəmbər*: «Ata-anangni hərmət kıl» wə «Atisi yaki anisini həkarətligənlər ölümgə məhkum kılinsun» dəp əmr kılğan. ■ ¹¹ Ləkin silər: — Birsı «Atisi yaki anisoşa: — Mən silərgə yardəm bərgüdək nərsilərnı allıqəşən «qurban kılıp» Hudaşa atiwəttim — desıla, □ ¹² xu kixining ata-anisining həlidin həwər elixşa bolmaydu, dəp əğitısilər. ¹³ Xundaq kılıp, silər *əwladlırlınglaroşa* tapx-uroşən ən'ənənglərnı dəp Hudaning əmrini yokqa qıqırıwəttınglar, wə xuningşa ohxax kəp

□ **7:8** «qünki silər Hudaning əmrini taxlap qoyup, insanlarning ən'ənisini qing tutıwalıdıkənsilər — das-qəgün, piyalə-kədəhlərnı yuyux wə xuningşa ohxap ketıdıoşən nuroşən baxqa ixlarnı ən'ənə kılıp yürisilər» — bəzi kona kəqürmilərdə: «das-qəgün, piyalə-kədəhlərnı yuyux wə xuningşa ohxap ketıdıoşən nuroşən baxqa ixlarnı ən'ənə kılıp yürisilər» degən sözlər tepilmaydu. ■ **7:10** Mis. 20:12; 21:17; Law. 20:9; Kan. 5:16; 27:16; Pənd. 20:20; Əf. 6:2. □ **7:11** «Mən silərgə yardəm bərgüdək nərsilərnı allıqəşən «qurban kılıp» Hudaşa atiwəttim» — «qurban» muxu yərdə bıwasıtə ıbarınıy tilıdın elinoşən bolup, «sədikə kılinoşən» yaki «Hudaşa atap kılinoşən» degən mənını bildürıdu.

ixlarni kilisilər. □ ■

Insanni nemə napak kılıdu?

¹⁴ Andin halayikni yənə yenioğa qakirip, ularoğa: — Həmminglar manga kulak selinglar wə xuni qüxininglarki, ■ ¹⁵ insanning sirtidin iqiğə kiridioğan nərsilərninğ heqkandiki uni napak kılmaydu, bəlki öz iqidin qikidioğan nərsilər bolsa, ular insanni napak kılıdu. ■

¹⁶ Anglioşudək kılıki barlar buni anglisun! — dedi.

¹⁷ U halayıktin ayrılıp öygə kirgəndə, muhlisliri uningdin bu təmsil həkkidə soridi. ■ ¹⁸ U ularoğa:

— Silərmu tehiqə qüxənməy yürüwatamsilər?! Sirttin insanning iqiğə kiridioğan hərəkəndək nərsining uni napak kılalmaydioğanlığını tonup

□ **7:13** «Xundak kılıp, silər əwladliringlaroğa tapxuroğan ən'ənənglərnı dəp Hudaning əmrini yokka qikiriwəttinğlar» — Məsihninğ söziğə qarışanda «Hudağa atioğan təəllukatlar» tehi atioşuqi kixining qolida turoğanda, ulardin paydiliniwərsə bolatti. Xu kixi bəlkim Təwrat ustazlirining kollıxi bilən «dunyadin kətkinimdin keyin...» yaki «məlum bir məzgildin keyin...» «ibadəthanoğa tapxurımən» dəp kəsəm kılığan bolsa kerək. Yəhudiylarning tarihiy hatirilridə xuningoğa ohxax kəpligən misallar tepilidu. Pəriyisilər eğətkən xu hıylə-mikir: «Mal-mülküngni Hudağa ataloğan («qurban kılığan») kılığan bolsang, ata-anangdin həwər almısang bolıdu» əməs, bəlki «(xundak kılığan bolsang) **həwər elixingoğa bolmaydu**» degəndək. Ular xübhisizki ahirida bu ixtin məlum bir payda kəridu, əlwəttə. ■ **7:13** Mat. 15:6; 1Tim. 4:3; 2Tim. 3:2. ■ **7:14** Mat. 15:10. ■ **7:15** Ros. 10:15; Rim. 14:17,20; Tit. 1:15. ■ **7:17** Mat. 15:15.

yətməywatmamsilər? ¹⁹ *Sirttin kirgən nərsə* insanning qəlbigə əməs, axkazinioğa kiridu, andin u yərdin tərəf bolup taxlinidu, — dedi (u bu gəpni deyix bilən, həmmə yeməkliklərnı halal kiliwətti).

²⁰ U yənə söz kilip mundaq dedi:

— Insanning iqidin qikidioqinila, insanni napak kilidu. ²¹⁻²² Qünki xular — yaman niyətlər, zinahorluk, jinsiy buzukluklar, katillik, oqrilik, aqkəzlük, rəzilliklər, aldamqilik, xəhwaniylik, həsəthorluk, til-ağanət, təkəbburluk wə hamakətlilər insanning iqidin, yəni uning qəlbidin qikidu □ ■ ²³ — bu rəzil ixlarning həmmisi insanning iqidin qikip, özini napak kilidu.

Yat əllik bir ayalning etikadi

Mat. 15:21-28

²⁴ U ornidin turup u yərdin ayrilip, Tur wə Zidon ətrapidiki rayonlaroğa bardı wə bir öygə kirdi. Gərqə u buni heqkim bilmisun degən bolsimu, ləkin yoxurup qalalmidi. □ ■ ²⁵ Dərwəkə, napak roh qaplxқан kiquk bir kızning anisi uning toqrisidiki həwərnı anglioğan haman yetip kelip, uning ayioqioğa yikildi ²⁶ (ayal Yunanlik bolup,

□ **7:21-22** «**həsəthorluk**» — buning baxқа birhil tərjimisi: «yaman kez». ■ **7:21-22** Yar. 6:5; 8:21; Pənd. 6:14; Yər. 17:9.

□ **7:24** «**u yərdin ayrilip, Tur wə Zidon ətrapidiki rayonlaroğa bardı**» — u yər «qətəlliklər» turuwatқан rayon bolup, Məsihning xu yərgə berixteki məksiti, öz həlkidin bir waqit ayrilip aram elixtin ibarət bolsa kerək. ■ **7:24** Mat. 15:21.

Suriyə əlkisidiki Fənikiy millitidin idi). U uningdin qızidin jinni həydiwetixni ətündi. □

²⁷ Ləkin Əysa uningə:

— Aldi bilən balılar qorsiqini toyquzsun; qünki balilarning nenini kiiqik itlarəqa taxlap berix toqra əməs, — dedi. □

²⁸ Ləkin u buningəqa jawabən:

— Durus, i Rəb, birəq hətta itlarmu üstəl astida turup balilardin qüxkən nan uwəqlirini yəydiəu, — dedi.

²⁹ Əysa uningə:

— Sening muxu səzüng tüpəylidin yolungəqa kayt, jin qizingdin qikiq kətti, — dedi.

³⁰ Ayal əyigə kaytip kəlgəndə, mana qiz kariwatta yatatti, jin uningdin qikiq kətkənidi.

Əysaning bir gas-gaqa adəmni saqaytixi

³¹ Əysa yənə Tur wə Zidon xəhirining ətrapidiki rayonlardin qikiq, «On xəhər» rayoni otturidsidin ətüp, yənə Galiliyə dengizəqa kəldi. ■

³² Halayik uning aldiəqa tili eqir, gas bir adəmni elip kelip, uning uqisiəqa qolungni təgküzüp qoysang, dəp ətünüxti. ■ ³³ U u adəmni

□ **7:26** «**ayal... Fənikiy millitidin idi**» — yaki «ayal... Fənikilik idi» yaki «ayal... Fənikə rayonilik idi». U Yəhudi y əməs, əlwəttə. U əslidə butpərəs boluxi mumkin. □ **7:27**

«**Aldi bilən balılar qorsiqini toyquzsun; qünki balilarning nenini kiiqik itlarəqa taxlap berix toqra əməs**» — Məsih Əysa bu yərdə əzining dəsləpki wəzipisini Yəhudiylarəqa hux həwərnə yətküzüx, dəp təkitləydu. «Kiiqik itlar» bəlkim həqarətlik səz bolmay, əydiki arzuluk pistilirini kərsitidu. Muxu ayalning etiqadi toqrisida «Matta»diki «qoxumqə səz»imizni kərüng. ■ **7:31** Mat. 15:29. ■ **7:32** Mat. 9:32; Luqa 11:14.

halayiktin ayrip bir qatkə tartip, barmaklirini uning kulaklirioʻa tikti, tükürüp, *barmikini* uning tilioʻa tægküzdi. □ ³⁴ Andin u asmanoʻa qarap uʻ tartip horsinoʻandin keyin, u adəmgə: «Əffata» (mənis «eqil») dedi. ³⁵ U adəmnig kulakliri dərhal eqilip, tilimu eqilip rawan gəp kilixka baxlidi. □

³⁶ Əysa ularoʻa buni heqkimgə eytmaslikni tapilidi. Lekin ularoʻa hərkanqə tapilioʻan bolsimu, bu həwərnə yənəla xunqə kəng tarkitiwətti.

³⁷ Halayik *bu ixka* mutlək həyran kəlixip: — U həmmə ixlarni qaltis kilidikən! Hətta gaslarni anglaydioʻan, gaqilarni səzləydioʻan kilidikən, — deyixti. ■

8

Əysaning tət ming kixini toyduruxi

Mat. 15:32-39

¹ Xu künlərdə, yənə zor bir top halayik yioʻqilənanidi. Ularning yegüdək heqnemisi bolmioʻaqqa, u muhlislirini yenioʻa qakirip: ■

² — Bu halayikka iqim aqriydu. Qünki ular mening yenimda turəqili üq kün boldi, ularda yegüdək heqnersimu qalmidi. ³ Ularni əylirigə

□ **7:33** «U... **barmaklirini uning kulaklirioʻa tikti, tükürüp, barmikini uning tilioʻa tægküzdi**» — tərjimimiz boyiqə Məsih bəlkim əz barmiki üstigə təkürgən boluxi mumkin, bolmisa u yərgə təkürgən bolsa kerək. □ **7:35** «...**tilimu eqilip rawan gəp kilixka baxlidi**» — grek tilida «...tilining tanisi yexilip, rawan gəp kilixka baxlidi» ■ **7:37** Yar. 1:31. ■ **8:1** Mat. 15:32.

aq qorsak kaytursam, yolda halidin ketixi mumkin. Qunki beziliri yiraktin kelgənikən, — dedi.

⁴ Muhlisiri buningoqa jawabən:

— Bundak hilwət bir jayda bu kixiləni toyduruqədək nanni nədin tapkili bolsun? — deyixti.

⁵ — Qanqə neninglar bar? — dəp soridi u.

Yəttə, — deyixti ular.

⁶ Buning bilən u həlkni yərdə olturuxka buyrudi. Andin yəttə nanni kolioqa aldi wə *Hudaşa* təxəkkür-mədhiyə eytip oxtup, kəpqilikkə tutuxka muhlislirioqa bərđi. Ular halayikqa üləxtürüp bərđi. ⁷ *Muhlislarda* yənə birqanqə kiyik belikmu bar idi. U Hudaşa təxəkkür eytip ularni bərikətləp, muhlislirioqa üləxtürüp berixni eytti. ⁸ Halayik toyoyuqə yedi; ular exip qaloqan parqilarni yəttə sewətkə teriwaldi. □

⁹ Yegənlər tət mingqə kixi idi. U ularni yoloqa saldi, ¹⁰ andin muhlisliri bilən billə dərhal kemigə qüxüp, Dalmanuta tərəplirigə bardi. ■

Pərisiyələning möjizilik alamətni kərüxni təlöp kilixi

Mat. 16:1-4

¹¹ Pərisiyələr qikiq, uni sinax məqsitidə uningdin bizgə asmandin bir möjizilik alamət kərsətsəng,

□ **8:8** «**ular exip qaloqan parqilarni ... teriwaldi**» — «ular» — muhlislar yaki pütkül halayikni kərsitidu. «**yəttə sewət...**» — «sewət» grek tilida bu söz bək qong bir hil sewətni kərsitidu.

■ **8:10** Mat. 15:39.

dəp tələp kılıxip, uning bilən munaziriləxkili turdi. □ ■ ¹² U iqidə bir uluq-kiqik tinip:

— Bu dəwr nemixka bir «məjizilik alamət»ni istəp yürüdü? Xuni silərgə bərhək eytip qoyayki, bu dəwrgə heqkandak məjizilik alamət kərsitilməydu, — dedi. □ ■

¹³ Andin ulardin ayrilip, yənə kemigə qikiq, dengizning u qetigə ötüp kətti.

Sahtipəzlik «eqitku»sedin saklinix

Mat. 16:5-12

¹⁴ Muhlislar nan elip kelixni untuqan bolup, kemidə bir tal nandin baxka yəydiqini yok idi.

¹⁵ U ularni agahlandurup:

— Ehtiyat kilinglar, Pərisiylərnin eqitkusi wə Herodning eqitkusidin hezi bolunglar, — dedi. □ ■ ¹⁶ Muhlislar əzara mulahizilixip:

— Uning bundak deyixi nan əkəlmigənlərimizdin bolsa kerək, — deyixti.

¹⁷ Əysa ularning nemə *deyixiwatqanliqini* bilip:

— Nemixka nan yoklukı toqrisida mulahizə kilisilər? Silər tehiqə pəm-parasət yaki

□ **8:11** «Pərisiylər qikiq, uni sinax məksitidə uningdin bizgə asmandin bir məjizilik alamət kərsətsəng...» —

Pərisiylər tələp kılqan «məjizilik alamət» Əysaning həkikiy Məsih ikənlikini ispatlaydiqan bir karamətni kərsitidu, əlwəttə.

■ **8:11** Mat. 12:38; 16:1; Luqa 11:29; Yh. 6:30. □ **8:12** «**u iqidə bir uluq-kiqik tinip...**» — grek tilida «U rohidə bir uluq-kiqik tinip...».

«Roh» muxu yərdə uning əzining (insaniy) rohini bildürüdü. ■ **8:12** Mat. 16:4. □ **8:15** «**Ehtiyat kilinglar,**

Pərisiylərnin eqitkusi wə Herodning eqitkusidin hezi bolunglar» — «Mat.» 16:1-12nimu kəring. ■ **8:15** Mat. 16:6;

Luqa 12:1.

qūxənqigə igə bolmidinglarmu? Qəlbliringlar tehimu bihudlixip ketiwatamdu? ■ 18 Kəzūnglar turup kərməywətamsilər? Qulikinglar turup angliməywətamsilər? Esinglarda yokmu? 19 Bəx ming kixigə bəx nanni oxtuqinimda, parqilaroqa liq toloqan qanqə kiqik sewətəni yioqiwaldinglar? — dedi.

— On ikkini, — jawab bərdi ular.□ ■

20 — Yəttə nanni tət ming kixigə oxtuqinimda, parqilaroqa liq toloqan qanqə sewətəni yioqiwaldinglar? — dedi u.

— Yəttini, — Jawab bərdi ular.■

21 U ularoqa:

— Undakta, kandaksigə silər tehi qūxənməysilər? — dedi.□

Bəyt-Saidadiki bir korning saqaytilixi

22 Ular Bəyt-Saida yezisioqa kəldi; halayik bir kor adəmnı uning aldioqa elip kelip, uningoa qolungni təgküzüp qoysang, dəp ətündi. 23 U kor adəmnıng qolidin tutup yezining sirtioqa yetiləp bardı; uning kəzlırigə tükürüp, üstigə qollirini təgküzüp:

— Birər nərsə kərüwatamsən? — dəp soridi.■

■ 8:17 Mar. 6:52. □ 8:19 «..qanqə kiqik sewət..»

— «sewət» grek tilida «qol sewət». ■ 8:19 Mat. 14:17,20; Mar. 6:38; Luqa 9:13; Yh. 6:9. ■ 8:20 Mat. 15:36,37.

□ 8:21 «Undakta, kandaksigə silər tehi qūxənməysilər?»

— Məsihning bu soali muhlisliri yioqiwaloqan «on ikki (kiqik) sewət» wə «yətə (qong) sewət» bilən munasiwətliktur. Kizik bir ix xuki, Markus əzining Injildiki bayanida Məsihning (əlumdin tirilixtin baxqa) jəmiy on tokquz əlahidə məjizisini hatiriləydu. «Qoxumqə səz»imizni kərüng. ■ 8:23 Mar. 7:32.

24 U bexini k t r p:

— Kixil rni k r watim n; ular huddi mengip y r watqan d r hl rd k k r n watidu, — dedi.

25 Andin u qaytidin qollirini u adəmning k zlidirig  t gk zdi. U k zlidirini eqiwidi, k zliiri əsligə kelip, h mm  n rsini enik k rdi. □

26  ysa uni  yig  qayturup:

— Yezioqimu kirm , yaki yezidiki heqking  bu ixni ukturma, — d p tapilidi.□

Petrusning  ysani Kutkuzoquqi-Masih d p tonuxi

Mat. 16:13-20; Luqa 9:18-21

27  ysa muhlisliri bilən qikip Q ys riy -Filippi rayoniqa qaraxliq kənt-yezilaroqa bardi. Yolda u muhlisliridin:

— Kixilər meni kim d ydu? — d p soridi.■

28 Ular uningqa:

— Bəzilər seni Qəmüldürgüqi Yəhya, bəzilər Ilyas *pəyoqəmbər* w  y n  bəzilər ilgiriki p yoq mb rl rdin biri d p qaraydik n, — d p jawab berixti.■

29 U ulardin:

—  mdi sil rqu, sil r meni kim d p bilisil r? — d p soridi.

□ **8:25** «U k zlidirini eqiwidi..» — yaki «u bexini k t riwidi...» yaki «u k zlidirini yooqan aqti...». □ **8:26** «**Yezioqimu kirm , yaki yezidiki heqking  bu ixni ukturma**» — Məsih nemixka xundak tapilidi? X bh sizki, B yt-Saidadikil r allikaqan uning k p m jizilirini k r p turup tehiqə towa qilmioqanidi («Mat.» 11:21ni k r ng). ■ **8:27** Mat. 16:13; Luqa 9:18. ■ **8:28** Mat. 14:2.

Petrus jawabən: — Sən Məsihdursən, — dedi. □ ■

³⁰ U ularğa əzi toqruluk həqkimgə tinmasliqni jiddiy tapilidi.

Əysaning əlöp tirilidioqanliqini aldin eytixi
Mat. 16:21-28; Luqa 9:22-27

³¹ Xuning bilən u İnsan'ooqlining nuroqun azab-okubət tartixi, aqsakallar, bax kahinlar wə Təwrat ustazliri tərripidin qətkə kəkilixi, əltürülüxi wə üq kündin keyin tirildürülüxi muqərrər ikənlikini *muhlislirioqa* əgitixkə baxlidi. □ ■ ³² U bu ixni oquq-axkara sözlöp bərdi. Buning bilən Petrus uni bir qətkə tartip, uni əyibləxkə baxlidi. □ ³³ Lekin u burulup muhlislirioqa qarap, Petrusni əyiblöp: — Arkamoqa ət, Xəytan! Sening oyliqanliring Hudaning ixliri əməs, insanning ixliridur, — dedi. □ ■

□ **8:29 «Sən Məsihdursən»** — «Məsih» degən söz toqruluk «Təbirlər»imizni kərüng. ■ **8:29** Mat. 16:16; Yh. 6:69.

□ **8:31 «İnsan'ooqlining... aqsakallar, bax kahinlar wə Təwrat ustazliri tərripidin qətkə kəkilixi»** — xu qaşda ikki «bax kahin» bar idi — «Annas» wə uning küy'ooqli «Kəyafa». ■ **8:31** Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 9:31; 10:33; Luqa 9:22; 18:31; 24:7. □ **8:32 «Buning bilən Petrus uni bir qətkə tartip, uni əyibləxkə baxlidi»** — Petrusning əyiblixi xübhəsizki, əzüng uluq padixah Məsih turup, bexingəqa muxundak dəhxətlik ixlarni qüxürməsliking kerək idi, degəndək. «Mat.» 16:22ni kərüng. □ **8:33 «Arkamoqa ət, Xəytan!»** —

Əysa bu ayəttə «Xəytan» degən bu sözini birinqidin «düxmən» degən mənide ixlitip, əzining düxmını bolup qaloqan Petrusqa eytidu. İkkinqidin, Xəytan əzi Petrus arkilik Əysaqa putlikaxang bolmaqı idi. ■ **8:33** 2Sam. 19:22.

34 Andin muhlisliri bilən halayiqnimu qaqirip mundaq dedi:

— Kimdækim manga əgixixni niyət qilsa, özidin keqip, özining krestini kətürüp manga əgəxsun!

□ ■ 35 Qünki kimdækim öz jenini qutkuzay desə, qoqum uningdin məhrum bolidu; ləkin kimdækim mən üqün wə hux həwər üqün öz jenidin məhrum bolsa, uni qutkuzidu. ■

36 Qünki bir adəm pütkül dunyaqə igə bolup, jenidin məhrum qalsa, buning nemə paydisi bolsun?! □ 37 U nemisini jeniqə tegixsun?!

■ 38 Qünki kimdækim zinahor wə gunahkar bu dəwr aldida məndin wə mening səzlimdin nomus qilsa, İnsan'oqlimu atisining xan-xəripi iqidə muqəddəs pərixtilər bilən billə kəlginidə, uningdin nomus qilidu. □ ■

9

□ 8:34 «**Kimdækim manga əgixixni niyət qilsa, özidin keqip, özining krestini kətürüp manga əgəxsun!**» — «Mat.» 10:38ni, xundakla uningdiki izahatnimu kərüng. ■ 8:34 Mat.

10:38; 16:24; Luqa 9:23; 14:27. ■ 8:35 Mat. 10:39; 16:25; Luqa 9:24; 17:33; Yh. 12:25. □ 8:36 «**...jenidin məhrum qalsa, buning nemə paydisi bolsun?!**» — «jan» muxu yərdə

pəqət həyatni əməs, bəlki adəmning salahiyiti, rohiy dunyasini kərsitidu. ■ 8:37 Zəb. 49:6-9 □ 8:38 «**zinahor wə gunahkar bu dəwr**» — «zinahor» bəlkim həm jismani yərdə həm kəqmə (Hudaqə wapəsizlik qiloquqi, degən) mənidimu ixlitilidu.

«**İnsan'oqli**» — Məsih, əlwəttə. «Təbirlər»nimu kərüng. ■ 8:38 Mat. 10:32; Luqa 9:26; 12:8; 2Tim. 2:12; 1Yuqa. 2:23.

Əysaning julalığta körünüxi

Mat. 17:1-13; Luğa 9:28-36

¹ U ularoqa yənə:

— Mən silərgə xuni bərħək eytip qoyayki, bu yərdə turoqanlarning arisidin ölümning təmini tetixtin burun jəzmən Hudaning padixahlığining küq-kudrət bilən kəlgənlikini kəridioqanlar bardur. □ ■

Əysaning julalığta körünüxi

² Wə altə kündin keyin, Əysa Petrus, Yaqup wə Yuhannani ayrip elip, egiz bir taoqqa qıkti. U yərdə uning siyaki ularning kəz aldidila əzgirip, ■ ³ kiyimliri yər yuzidiki heqbir aqartkuqimu aqartalmioqudək dərijidə parkirap qardək ap'ak boldi. ⁴ Ularning kəz aldida Musa wə Ilyas *pəyoqəmbərlər* tuyuqsiz kəründi; ular Əysa bilən səzlixiwatqanidi. ⁵ Petrus bu ixqa jawabən Əysaoqa:

□ **9:1** «**Bu yərdə turoqanlarning arisidin ölümning təmini tetixtin burun jəzmən Hudaning padixahlığining küq-kudrət bilən kəlgənlikini kəridioqanlar bardur**»

— bizninggə 9:1-ayəttiki səzning muħim mənisi 9:2-13də təswirləngən karamət ixlarni kərsitidu. Baxqa alimlar u: (1) Əysa eltürülgəndin keyin muħlislirioqa qayta körünüxi bilən; (2) Muqəddəs Rohning kelixi bilən; (3) Məsiħning xəripi jamaəttə ayan kilinixi bilən; (4) Əysaning dunyaoqa qaytip kelixi bilən əməlgə axuruldi, dəp qaraydu. Yukiriki (1)-, (2)-, (3)-pikir səl orunluq boləqini bilən, lekin Əysaning «bu yərdə turoqanlarning **arisidin...** kəridioqanlar bar» deqinidin qarioqanda, **bəzi** ro-sullar bu ixni kəridu, xunga muħim əməlgə axuruluxi 9:2-13dikiki «Əysaning julalığta körünüxi» degən ixtur, dəp qaraymiz.

■ **9:1** Mat. 16:28; Luğa 9:27.

■ **9:2** Mat. 17:1; Luğa 9:28.

— Ustaz, bu yərdə boloqinimiz intayin yahxi boldi! Birini sanga, birini Musaoqa, yənə birini Ilyaska atap bu yərgə üq kəpə yasayli! — dedi□
 6 (qünki Petrus nemə deyixini bilməy qaloqanidi, qünki ular qorkunqqa qəmüp kətkənidi).

7 Tuyuksiz bir parqə bulut ularni qapliwaldi wə buluttin: «Bu Mening səyümlük Ooqlumdur; uningoa kulak selinglar!» degən awaz anglandi.■

8 Ular lappidə ətrafiqə qarixiwidi, ləkin yənə heqkimni kərmidi, öz yenida pəkət Əysanila kərđi.

9 Ular taqdin qüxüwatqanda, Əysa ularoa, Insan'ooqli əlümdin tirildürülmigüqə, kərgənlirini heqkimgə eytmasliqni əmr qilip tapilidi. ■ 10 Ular uning bu sözini kəngligə püküp, «əlümdin tirilix» degənnin zadi nemə ikənlili həkqidə əzara mulahiziləxti.

11 Ular uningdin yənə:

— Təwrat ustazliri nemə üqün: «Ilyas pəyoqəmbər Məsih kelixtin awwal qaytip kelixi kerək» deyixidu? — dəp soraxti.■

12 U ularoa jawabən:

— Ilyas pəyoqəmbər dərwəkə Məsihtin awwal kelidu, andin həmmə ixni ornioqa kəltüridu; əmdi nemixka mukəddəs yazmilarda Insan'ooqli kəp azab-okubət qekidu wə horlinidu, dəp

□ 9:5 «Ustaz» — grek tilida (həm ibraniy tilida) «Rabbi» deyilidu. «birini sanga, birini Musaoqa, yənə birini Ilyaska atap bu yərgə üq kəpə yasayli!» — bu söz wə pütün wəkə toqruluk yənə «Matta»diki «qoxumqə söz»imizni kəring.

■ 9:7 Kan. 18:19; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; Luqa 3:22; 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17. ■ 9:9 Mat. 17:9; Luqa 9:36.

■ 9:11 Mal. 4:5; Mat. 11:14; Luqa 1:17.

pütülgən? □ ■ 13 Lekin mən silərgə xuni eytayki, Ilyas pəyoqəmbər dərəkəkət kəldi wə dəl mukəddəs yazmilarda u həkəkədə pütülgəndək, kixilər uningə nemini halisa xundak kildi. □ ■

Jin qaplaşkan balining azad qilinixi

Mat. 17:14-20; Luğa 9:37-43

14 Ular muhlislarning yenioğa qayıp baroqinida, zor bir top adəmlərnin ularning ətrafioğa olixivaloqanlıqini, birnəqə Təwrat ustazlirinin ular bilən munazirə qilixiwatқанliqini kərđi.

15 Uni kərgən pütün halayık intayin həyran boluxti wə yügürüp kelip uning bilən salamlaxti.

16 U ulardin:

□ 9:12 «Ilyas pəyoqəmbər dərəkəkə Məsihtin awwal kelidu, andin həmmə ixni ornioğa kəltüridu» — «Ilyasning awwal kelixi» wə uning «həmməni ornioğa kəltürüxi»ni kərsətkən bexarət wə baxka təpsilatlıri Təwrat, «Mal.» 4:5-6də hatirilinidu. «əmdi nemixka mukəddəs yazmilarda iInsan'ooqli kəp azab-oqubət qekidu wə horlinidu, dəp pütülgən? »

— «nemixka...?» — Əgər uluq Ilyas pəyoqəmbər kelip Məsih üqün yol təyyarlıoğan bolsa, zadi «nemixka» həlk Məsihni qəbul qılmaydu? Yəhya pəyoqəmbər dərəkəkə «Ilyas pəyoqəmbər»ning rohi wə küqədə kəlgini bilən («Luğa» 1:17) u əltürülgən wə Məsihmu uningə ohxax əltürülidu (13-ayətnimu kəring).

■ 9:12 Mal. 4:5; Zəb. 22:6; Yəx. 53:4; Dan. 9:26; Wəh. 11:4-7 □ 9:13 «lekin mən silərgə xuni eytayki, Ilyas pəyoqəmbər dərəkəkət kəldi wə dəl mukəddəs yazmilarda u həkəkədə pütülgəndək, kixilər uningə nemini halisa xundak kildi» — muxu yərdə Məsih Yəhya pəyoqəmbərni yənə Ilyas pəyoqəmbərgə ohxitidu. ■ 9:13 Mal. 4:5,6

— Ular bilən nemə toʻqiruluk munazirə qilixiwatisilər, — dəp soridi. □ ¹⁷ Halayiktin birəylən uningōa:

— Ustaz, mən oʻqlumni sening aldingōa elip kəldim, qünki uningōa gaqa kiloquqi bir roh qaplixiwaloqan. □ ■ ¹⁸ Hər qetim roh uni qirmiwalisa, uni tartixturup yikitudu, xuning bilən balining aqzi kəpüklixip, qixliri kirixip ketidu; kəqxal bolup qalidu. Muhlisliringdin jinni həydiwətkəysilər dəp tilidim, birəq ular qilalmidi, — dedi.□

¹⁹ U jawabən: — Əy etikədsiz dəwr, silər bilən qaqanoqigə turay?! Mən silərgə yənə qaqanoqigə səwr qilay? — Balini aldimoqə elip kelinglar — dedi.

²⁰ Ular balini uning aldioqə elip kəldi. Əysani kəruq bilənla roh balining pütün bədinini tartixturuwətti. Bala yikilip, aqzidin kəpük qikqan peti yərdə yumilap kətti.■

²¹ U balining atisidin:

— Bu ix bexioqə kəlginigə qanqə uzun boldi? — dəp soridi.

□ **9:16 «U ulardin: — ... dəp soridi»** — «ular» muxu yərdə (1) muhlislrini; (2) halayikning əzlrini (3) Təwrat ustazlrini kərsitixi mumkin. Bizningqə (2) yaki (3) toʻqra boluxi kərak; halayiktin biri muxu soaloqə jawab beridu. Bəzi kona kəqürmiliridə «ular»ning ornida «Təwrat ustazliri» deyilidu.

□ **9:17 «mən oʻqlumni sening aldingōa elip kəldim»** — bu kixining «sening aldingōa» degini uning Məsih wə muhlislrini «bir adəmdək» dəp qaraytti, dəp bildüridu. Bir tərəptin muxu kəzqarax toʻqridur. ■ **9:17** Mat. 17:14; Luqa 9:37,38. □ **9:18**

«uni tartixturup yikitudu» — yaki «uni yərgə yikitiwetidu». **«kəqxal bolup qalidu»** — yaki «pütün əzayi qetip qalidu».

■ **9:20** Mar. 1:26.

U: — Kiqikidın tartıp xundaq, ²² jin uni halak qilix üqün kəp ketim otqa wə suqa taxlidi. Əmdi bir amal qilalisang, bizgə iq aqritip xapaət qiloaysən! — dedi.

²³ Əysa uningqa: — «Qilalisang!» dəysənəu! İxənqtə boləan adəmgə həmmə ix mumkindur! — dedi.■

²⁴ Balining atisi dərhal: — Mən ixinimən; ixənqsizlikimgə mədət qiloaysən! — dedi yioqlap nida qilip. ²⁵ Əmdi Əysa kəpqilikning yügürüxüp kəlgənlikini kərüp, həliqi napak rohqa tənbiħ berip:

— Əy adəmni gas wə gaqa qiloquqi roh! Buyruq qilimənki, uningdin qıq, ikkinqi kirqüqi bolma! — dedi.

²⁶ Xu haman jin bir qirkiridi-də, balini dəhxətlik tartixturup, uningdin qikip kətti. Bala əlüktək yetip qaldı, halayıqning kəpinqisi «U əldi!» deyixti. ²⁷ Lekin Əysa balini qolidin tutup yəldi, bala ornidin turdi.

²⁸ Əysa əygə kirqəndin keyin, muhlisliri uning bilən yaloquz qaloqanda uningdin: — Biz nemə üqün jinni həydiwetəlmiduk? — dəp soraxti.■

²⁹ U ularqa: — Bu hil *jin* dua wə rozidin baxqa yol bilən qikirilmas, — dedi.□

Əysaning əlüp tirilidioqanlıqini yənə aldin eytixi

Mat. 17:22-23; Luqa 9:43-45

■ 9:23 Luqa 17:6. ■ 9:28 Mat. 17:19. □ 9:29 «**Bu hil jin dua wə rozidin baxqa yol bilən qikirilmas**» — bəzi kona kəqürmilərdə «rozidin» degən səz tēpilmaydu.

³⁰ Ular xu yərdin ayrilip, Galiliyədin ətüp ketiwatatti. Biraq u buni heqkimning bilixini halimaytti. ■ ³¹ Qünki u muhlislirioa:
— Insan'ooqli insanlarning kolioa tapxurulup, ular uni öltüridu. Öltürülüp üq kündin keyin u tirilidu, — degən təlimni beriwatatti. ³² Lekin *muhlislar* bu sözni qüxənmidi həmdə uningdin soraxkimu petinalmidi.

Həqiqiy uluoq kim?

Mat. 18:1-5; Luqa 9:46-48

³³ U KəpərNaqum xəhirigə kəldi. Öygə kirgəndə u ulardın:
— Yolda nemə toqrisida mulahiziləxtinglar? — dəp soridi. ■ ³⁴ Lekin ular xük turdi, qünki ular yolda qaysimiz əng uluoq dəp bir-biri bilən mulahiziləxkənidi.

³⁵ U olturup, on ikkəylənni yenioa qakirip, ularoq:

— Kim birinqi boluxni istigən bolsa, xu həmməylənni əng ahirkisi wə həmməylənni hizmətkari bolsun, — dedi. ■ ³⁶ Andin u kiqik bir balini otturida turozuzdi wə uni kuqikioa elip turup, ularoq mundaq dedi:■

³⁷ — Kim mening namimda muxundaq kiqik balini qobul qilsa, meni qobul qiləan bolidu.

■ **9:30** Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 10:33; Luqa 9:22; 18:31; 24:7. ■ **9:33** Mat. 18:1; Luqa 9:46; 22:24. ■ **9:35** Mat. 20:27; Mar. 10:43. ■ **9:36** Mar. 10:16.

Kim meni qobul qilsa, u meni əməs, bəlki meni əwətküqini qobul qiloqan bolidu. □ ■

Qarxi turmasliqning əzi qolliqanliqtur

Luka 9:49-50

³⁸ Yuhanna uningoa:

— Ustaz, sening naming bilən jinlarni həydəwatқан birsini kərduq. Lekin u biz bilən birgə sanga əgəxkənlərdin bolmioqarqa, uni tostuk, — dedi. ■

³⁹ Lekin Əysa: — Uni tosmanglar. Qünki mening namim bilən bir məjizə yaratқан birsi arkidinla mening üstümdin yaman gəp qilixi mumkin əməs. ■ ⁴⁰ Qünki bizgə qarxi turmioqanlar bizni qolliqanlardur. ⁴¹ Qünki mən silərgə xuni bərhək eytip koyayki, Məsihkə mənəsup boləqanliqinglar üqün, mening namimda silərgə hətta birər piyalə su bərgən kiximu öz in'amioqə erixməy qalmaydu. ■

Gunahning ezitkuluki

Mat. 18:6-9; Luka 17:1-2

⁴² Lekin mənə etiqad qiloqan bundak kiqiklərdin birini gunahqa putlaxturoqan hərəkəndak adəməni, u boynioqə yoqan tūgmən texi esiloqan həlda dengizoqə taxliwetilgini əwzəl bolatti. ■

□ **9:37** «**Kim mening namimda muxundak kiqik balini qobul qilsa...**» — yaki «kim mening namimda muxundak kiqik balini kütsə...». ■ **9:37** Mat. 18:5; Luka 9:48; Yh. 13:20.

■ **9:38** Luka 9:49. ■ **9:39** 1Kor. 12:3. ■ **9:41** Mat. 10:42.

■ **9:42** Mat. 18:6; Luka 17:2.

⁴³ Əgər əmdi qolung seni *gunah*қа putlaxtursa, uni kesip taxliwət. Qünki ikki qolung bar haldada dozahқа, yəni əqürülməs otқа kirginingdin kərə, qolax haldada hayatliққа kirgining əwzəldur. ■ ⁴⁴ Qünki dozahta xularni *yəydiotan* kurt-қongoқuzlar əlməydu, yalқunluқ ot əqməydu. □ ■

⁴⁵ Əgər əmdi putung seni *gunah*қа putlaxtursa, uni kesip taxliwət. Qünki ikki putung bar haldada dozahқа, yəni əqürülməs otқа taxlanoқiningdin kərə, tokur haldada hayatliққа kirgining əwzəl. ⁴⁶ Qünki dozahta xularni *yəydiotan* kurt-қongoқuzlar əlməydu, yalқunluқ ot əqməydu. ■

⁴⁷ Əgər kəzüng seni *gunah*қа putlaxtursa, uni oyup taxliwət. Ikki kəzüng bar haldada otluқ dozahқа taxlanoқiningdin kərə, singlar kəzlük bolup Hudaning padixahliқioqa kirgining əwzəl. ⁴⁸ Qünki dozahta xularni *yəydiotan* kurt-қongoқuzlar əlməydu, yalқunluқ ot əqməydu. ■

⁴⁹ Həmmə adəm ot bilən tuzlinidu wə hərбір

■ 9:43 Қан. 13:7; Mat. 5:30; 18:8. □ 9:44 «Qünki dozahta xularni *yəydiotan* kurt-қongoқuzlar əlməydu, yalқunluқ ot əqməydu» — bəzi kona kəqürmilərdə bu 44- wə 46-ayət tepilməydu. ■ 9:44 Yəx. 66:24. ■ 9:46 Yəx. 66:24 ■ 9:48 Yəx. 66:24

qurbanlik tuz bilən tuzlinidu. □ ■

⁵⁰ Tuz yahxi nərsidur. Həlbuki, əgər tuz öz tuzlukini yokatsa, uningə qaytidin tuz təmini qandakmu kirkügili bolidu? Özünglarda tuz tepilsun wə bir-biringlar bilən inaklikta ötünglar. □ ■

□ **9:49 «Həmmə adəm ot bilən tuzlinidu wə hər bir qurbanlik tuz bilən tuzlinidu»** — bu sirlik jümlə qoqum «Law.» 2:13, «Qel.» 31:23, «Əz.» 43:23, «Yəx.» 34:6 wə 66:20 həmdə yukiriki 42-48 ayətlər bilən munasiwətluktur. Mənişi bəlkim: — (1) gəx-kəktatlarni tuz bilən uzun saqliqili boləqandək, Məsihgə ixənmigənlər dozahning otida «qirimay, saqlinip» mənggü jazalinidu; yaki (2) Məsihgə əgəxkənlər muxu dunyada (tuz yariqə sepilgəndək) japa-muxəkkət, azab-okubət qekidu; yaki (3) mənişi hər ikki tərəptikidək bolidu — demək, hər bir kixi əzining Əysa Məsihkə boləqan munasiwitidə muwapik japa-muxəkkət, azab-okubət qekidu; etiqaqilar muxu dunyada japa-muxəkkətlər arqilik tawlinip paklinidu, etiqaqsizlar dozahta mənggü azab tartidu. Bizningqə 3-mənişi toqra kelixi mumkin. Rəbbimiz bu yərdə həm etiqaqilarni həm etiqaqsizlarnimu kəzdə tutidu. Bizningqə pəkət etiqaqilar Hudaqə atilidiqan qurbanlik bolalaydu, xunga ayətning birinqi kiximda həmmə adəm, ikkinqi kiximda etiqaqilar («qurbanlik» süpitidə) kəzdə tutulidu. ■ **9:49**

Law. 2:13. □ **9:50 «Tuz yahxi nərsidur. Həlbuki, əgər tuz öz tuzlukini yokatsa, uningə qaytidin tuz təmini qandakmu kirkügili bolidu?»** — tuz bolsa (1) təm beridu; (2) qirip ketixtin tosidu; (3) zəhim-yarilarni saqaytidu. Muhlisarlarning bu dunyaqə boləqan roli buningqə ohxap ketixi kərək. **«Özünglarda tuz tepilsun wə bir-biringlar bilən inaklikta ötünglar»** — bu sirlik jümlining mənişi üqün «Mat.» 5:13, «Əf.» 4:29, «Kol.» 4:6ni kəring. Etiqaqilar «tuzluq» bolsa əzini pak tutidu, lekin buningdin Həli qonglik qilmaydu — bəlkə muhəbbiti, hatirjəmliki wə huxalliki bilən gunahta tutuləqanlarni Hudaning yoliqə jəlp kəluqilardur. ■ **9:50** Mat. 5:13; Luqa 14:34; Rim. 12:18; İbr. 12:14.

10

Talak toʻgʻrisidiki tʻalim

Mat. 19:1-12

¹ U u yerdin qozoqilip, Yehudiyə əlkisi tərəpliridin ötüp, İordan dəryasining u qetidiki rayonlaroqimu bardı. Top-top adəmlər yənə uning ətrapiqə olixivaloqanidi. U aditi boyiqə ularqə təlim berixkə baxlıdi. ■ ² Bəzi Pərisiylər uning yeniqə kelip uni kiltakqə qüxürüx məqsitidə uningdin:

— Bir adəmnıng ayalini talak kılıxi Təwrat qanunioqə uyğunmu? — dəp soridi. □

³ Lekin u jawabən: — Musa *pəyoqəmbər* silərgə nemə dəp buyruoqan? — dedi. ⁴ Ular: — Musa *pəyoqəmbər* kixining ayalini bir parqə talak hetı yezipla talak kılıxiqə ruhsət kılqan, — deyixti. □ ■

⁵ Əysa ularqə:

— Tax yürəklikınglardın u silərgə bu əmrni pütəkən; ⁶ lekin Huda aləm apiridə bolqinida *insanlarnı* «Ər wə ayal kılıp yaratti». ■ ⁷ «Xu

■ **10:1** Mat. 19:1. □ **10:2** «kiltakqə qüxürüx məqsitidə» — əslidə Yəhya pəyoqəmbər Herod padixahqə «talak kılsang bolmaydu» dəp tənbiş berip, uning qixiqə tegip əltürülgənidi. Xübhısizki, Pərsiylərnıng məqsətlirining biri: — Əysamu «talak kılıxqə bolmaydu» desə, Herod padixah uni Yəhyaqə ohxax əltürüwetətti. □ **10:4** «Musa pəyoqəmbər kixining ayalini bir parqə talak hetı yezipla talak kılıxiqə ruhsət kılqan» — muxu əmrning toʻgʻrisi «Qan.» 24:1də tepilidu. Yənə «qoyup berix» («talak kılıx») toʻgʻrisidiki bir yəkün üqün «1Kor.»diki «qoxumqə səz»nimu (7-bab toʻgʻruluk) kərüng. ■ **10:4** Qan. 24:1, 3; Yər. 3:1; Mat. 5:31. ■ **10:6** Yər. 1:27, 2:24, 5:2; Mat. 19:4.

səwəbtin ər kixi ata-anisidin ayrilidu, ayali bilən birlixip ■ ⁸ ikkilisi bir tən bolidu». Xundak ikən, ər-ayal əmdi ikki tən əməs, bəlki bir tən bolidu. □ ■ ⁹ Xuning üqün, Huda qoxqanni insan ayrimisun, — dedi. ■

¹⁰ Ular öygə qaytip kelip kirgəndə, muhlisliri uningdin bu həktə soridi. ¹¹ U ularoqa:

— Ayalini talak qilip, baxqa birini əmrigə aloqan kixi ayalioqa gunah qilip zina qiloqan bolidu. ■

¹² Erini qoyuwetip, baxqa ərgə təgkən ayalmu zina qiloqan bolidu, — dedi. □

Əysaning kiyik balilaroqa bəht tilixi

Mat. 19:13-15; Luqa 18:15-17

¹³ Qolungni təgküzgəysən dəp, kixilər kiyik balilirini uning aldioqa elip keliwatatti. Biraq muhlislar elip kəlgənlərnəni əyiblidi. ■ ¹⁴ Buni kərgən Əysa aqqiklinip, muhlislirioqa: Balilar aldimoqa kəlsun, ularni tosmanglar. Qünki Hudaning padixahlığı dəl muxun-

■ **10:7** Yar. 2:24; 1Kor. 6:16; Əf. 5:31. □ **10:8** «xu səwəbtin ər kixi ata-anisidin ayrilidu, ayali bilən birlixip ikkilisi bir tən bolidu» — «Yar.» 2:24. ■ **10:8** Yar. 2:24 ■ **10:9** 1Kor. 7:10. ■ **10:11** Mat. 5:32; 19:9; Luqa 16:18; 1Kor. 7:10.

□ **10:12** «*Ayal ... erini qoyuwetip...* » — Yəhüdiy jəmiyitidə bu intayin az kərüldioqan əhwal. Ləkin Yəhüdiy əməslər arisida daim yüz bərətti. Xunga xübhəsizki, Məsihning muxu yərdə kəzdə tutkini Yəhüdiy əməslərnimu öz içigə alidu. Yənə «qoyup berix» («talak qilix») toqrisidiki bir yəkün üqün «1Kor.»diki «qoxumqə səz»nimu (7-bab toqruluk) kərüng. ■ **10:13** Mat. 19:13; Luqa 18:15.

daqlarğa tawədur. □ ■ 15 Mən silərgə xuni bərħək eytip qoyayki, Hudaning padixahlıkını səbiy balidək qobul qilmisa, uningğa hərgiz kirəlməydu, — dedi. 16 Xuning bilən u balilarni kuqıkiğa elip, ularğa qollirini təgküzüp bəht tilidi. □ ■

Puldarlar Hudaning padixahlıkiğa kirələmdü?

Mat. 19:16-30; Luğa 18:18-30

17 U yoloğa qıkkanda, birsi uning aldioğa yügürüp kelip, uning aldida tizlinip uningdin: — I yahxi ustaz, mən qandaq kılsam mənggülük həyatqa miraslıq kılimən? — dəp soridi. ■

18 Lekin Əysa uningğa:

— Meni nemixka yahxi dəysən? Pəkət biridin, yəni Hudadin baxka heqkim yahxi əməstur.

19 Sən Təwrattiki «Zina kıлма, qatillik kıлма, ooqrilik kıлма, yaloğan guwahlık bərmə, hiyanət kıлма, ata-anangni hərmət kıł» degən pərħiz-pərzlərnı bilisən, — dedi. □ ■

□ **10:14** «Hudaning padixahlıki dəl muxundaklarğa tawədur» — yaki «Hudaning padixahlıki dəl muxundaklardın tərkiб tapqandır». ■ **10:14** Mat. 18:3; 19:14; 1Kor. 14:20; 1Pet. 2:2. □ **10:16** «Xuning bilən u balilarni kuqıkiğa elip, ularğa qollirini təgküzüp bəht tilidi» — bu ayəttiki grek tilioğa qarışanda, mumkinqiliki barki, u bir-birləp kuqaklap, balilarğa ayrim-ayrim bəht tilidi. ■ **10:16** Mat. 19:15; Mar. 9:36. ■ **10:17** Mat. 19:16; Luğa 18:18. □ **10:19** «Zina kıлма, qatillik kıлма, ooqrilik kıлма, yaloğan guwahlık bərmə, hiyanət kıлма, ata-anangni hərmət kıł» — muxu əmrlər «Mis.» 20:12-16, «Qan.» 5:16-20 wə 24:14də tepilidu. ■ **10:19** Mis. 20:12-16; 21:12; Qan. 5:16-20; Qan. 24:14; Rim. 13:9.

20 U adəm jawabən: — Ustaz, bularning hëmmisigə kiçikimdin tartip əməl kılıp keliwətimən, — dedi.

21 Əysaning uningə qarap muhəbbiti kəzəqəldi wə uningə:

— Səndə yənə bir ix kəm. Berip pütün mal-mülkingni setip, pulini yəqsullarə qərgin wə xundə qılsəng, ərxətə həzinəng bolidu; andin kelip krestni kətürüp mənə əgəxkin! — dedi. □ ■

22 Ləkin muxu səzni əngləp, uning qırayı tutulup, qəyətə qəmüp u yərdin kətti. Qünki uning mal-dunyasi nəhayiti kəp idi.

23 Andin Əysa qərisigə səpsəlip qarap, muhlisliyə:

— Mal-dunyasi kəpləning Hudaning padixəlikyə kirixi nəmidəgən təsliktə boliduhə! — dedi. ■

24 Muhlislar uning səzliyəgə intayin həyran boluxti, ləkin Əysa ularə qəyənə jawabən:

— Balilirim, mal-mülük tayanəqlar üqün Hudaning padixəlikyə kirix nəmidəgən təs-

□ **10:21** «...Andin kelip krestni kətürüp mənə əgəxkin!» — bəzi kəna kəqürmilərdə muxu yərdə «krest kətürüp» dəgən səz təpilməydu. «Krest kətürüp» dəgən uqum toqrisidə «Mat.» 10:38dikə izahət wə bəxqə izahətlərnə kəring. «Əysaning uningə qarap muhəbbiti kəzəqəldi» dəgən səzəgə qariyəndə, mummənkəlik bərkə, mənəgölük həyatni izdigən yax bay yigit dəl Markusning əzi idi. Bu yigit Markus bolmisa, «Əysaning muhəbbiti» toqruqluq qəndəqmu həwər tapalaydu? ■ **10:21** Mat. 6:19; Luqə 12:33; 1Tim. 6:17. ■ **10:23** Pənd. 11:28; Mat. 19:23; Luqə 18:24.

hə! □ 25 Təgining yingning kəzidin ətüxi bay adəmning Hudaning padixahlıkiəğa kirixidin asandur! — dedi.

26 Ular buni anglap intayin bək həyran boluxup, bir-biridin:

Undaқта, kim nijatқа erixələydu? — dəp soraxti.

27 Əysa ularəğa qarap:

— Bu ix insan bilən wujudқа çikixi mumkin əməs, lekin Huda üqün mumkin əməs bolmaydu; çünki Hudaəğa nisbətən həmmə ix mumkin bolidu, — dedi. □ ■

28 Buning bilən Petrus uningəğa:

— Mana, biz bolsaq, həmmi taxlap sanga əgəxtuk!? — degili turdi. ■

29 Əysa uningəğa jawabən mundaқ dedi:

— Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, mən üqün wə hux həwər üqün əyi, aka-ukiliri, aqa-singilliri, atisi, anisi, ayali, baliliri yaki yər-zeminliridin waz kəqkənlərning həmmisi 30 bu zamanda bularning yüz həssisigə, yəni əy, aka-uka, aqa-singil, ana, balilar wə yər-zeminlarəğa (ziyankəxlilər qoxuloqan həlda) muyəssər bolmay qalmaydu wə kelidioqan zamandimu mənggülük həyatқа erixməy qalmaydu.

31 Lekin xu qəoqda nuroqun aldida turoqanlar arkioğa ətidu, nuroqun arkida turoqanlar aldioğa

□ 10:24 «mal-mülükke tayanəqanlar üqün Hudaning padixahlıkiəğa kirix nemidegən təs-hə!» — bəzi kona kəqürmilərdə muxu yərdə «mal-mülüklərgə tayanəqanlar üqün» degən səz tepilmaydu. □ 10:27 «çünki Hudaəğa nisbətən həmmə ix mumkin bolidu» — grek tilida: «çünki Huda bilən həmmə ix mumkin bolidu». ■ 10:27 Ayup 42:2; Yər. 32:17; Zək. 8:6; Luқа 1:37. ■ 10:28 Mat. 4:20; 19:27; Luқа 5:11; 18:28.

otidu.■

Əysaning əliip tirilidioqanlikini yənə aldin eytixi

Mat. 20:17-19; Luqa 18:31-34

³² Ular Yerusalemoqa qikidioqan yolda idi, Əysa həmmining aldida ketiwatatti. *Muhlisliri* bək həyran idi həmdə uningə əgəxkənlərnu qorqunq iqidə ketiwatatti. Əysa on ikkəylənni yənə öz yenioqa tartip, ularə öz bexiə qüxidioqanlirini ukturuxka baxlap:□ ■

³³ — Mana biz hazır Yerusalemoqa qikip ketiwatimiz. İnsan'ooqli bax kaşınlar wə Təwrat ustadzirioqa tapxurulidu. Ular uni əlümgə məhkum qilidu wə yat əlliklərgə tapxuridu. ³⁴ Ular bolsa uni məshirə qilip, qamqilap, uning üstigə təküridu wə uni əltüridu. Lekin üq kündin keyin u qayta tirilidu, — dedi.□

■ **10:31** Mat. 19:30; 20:16; Luqa 13:30. □ **10:32 «muhlisliri»** —Muxu yərdə grek tilida «ular» bilən bildürülidu. «**Muhlisliri bək həyran idi həmdə uningə əgəxkənlərnu qorqunq iqidə ketiwatatti**» — ularning həyran qelix yaki qorqunqta boluxning səwəbi: (1) u adəttikidək ular bilən billə mangmay, bəlkim naməlum səwəbtin aldida yaloquz mangatti; (2) u hətər yüz berix mumkinqiliki boləqan xu xəhərgə aldirap ketiwatidu.

■ **10:32** Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; Luqa 9:22; 18:31; 24:7. □ **10:34 «ular bolsa uni məshirə qilip, qamqilap...»** — Rim imperiyəsində jaza qamqiliri birnəqqə təsmilik bolup, hər bir təsmioqa qoşuxun wə ustihan parqiliri baqlənoqan bolidu. Qamqilioqan waqtida jazalənoquqi yalinqəqlinip, yərgə tizlandurulup, ikki yenida turoqan ləxkər uni qamqilaytti. Jazalənoquqi bəzi waqitlarda hətta muxu qamqilaxtin ələtti.

*Yaqub bilən Yuhannaning təlipi**Mat. 20:20-28*

35 Zəbədiyning oqulliri Yaqub bilən Yuhanna uning aldiqə kelip:

— Ustaz, səndin nemə tilisək orundap bərsəng, dəp ətünimiz, — deyixti.■

36 U ularqə: — Silərgə nemə kilip beriximni halaysilər? — dedi.

37 — Sən xan-xəripingdə boləqiningda, birimizni ong yeningda, birimizni sol yeningda olturəuzəqsən, — deyixti ular.

38 Əysa ularqə jawabən: — Nemə tələp kiləanliqəinglarni bilməywatisilər. Mən iqidioqan kədəhni iqələmsilər? Mən qəbul kilidioqan qəmüldürüxni silərmu qəbul kilalamsilər?□ ■

39 — Kılalaymiz, — deyixti ular.

Əysa ularqə:

— Dərwəkə, mən iqidioqan kədəhimni silərmu iqisilər wə mən qəbul kilidioqan qəmüldürüləx bilən qəmüldürülisilər. 40 Birəq ong yəki sol yenimda olturuxqə nesip bolux mening ilikimdə əməs; bəlki kimlərgə təyyarlanəqan bolsa, xularqə berilidu, — dedi.■

41 Buningdin həwər tapqan *qələqan on muhlis*

■ **10:35** Mat. 20:20. □ **10:38** «Mən iqidioqan kədəhni iqələmsilər?» — bu ayəttiki «kədəh» degən səz, Əysaning tartidioqan azab-oqubiti wə kresttiki əlümini kəzdə tutidu. «Mən qəbul kilidioqan qəmüldürüxni silərmu qəbul kilalamsilər?» — Məsih kərsətkən bu «qəmüldürüx» xübhəsizki, əz əlümidur. «Əfəsusluqlarqə»diki «qoxumqə səz»imizdə yazəqan «qəmüldürüx» toqruluq izahətlirimizni kərüng. ■ **10:38** Mat. 20:22; Luqə 12:49,50. ■ **10:40** Mat. 25:34.

Yaqub bilən Yuhannadin hapa boluxqa baxlidi.

■ ⁴² Lekin Əysa ularni yenioqa qakirip, mundak dedi:

— Silərgə məlumki, yat əllər üstidiki həkümran dəp hesablanoqanlar qol astidiki həlk üstidin buyrukəwazlik kılıp həkimiyət yürğüzidu, wə hokukdarliri ularni hojayinlarqə idarə kılıdu.

□ ■ ⁴³ Birak siləning aranglarda bundak ix bolmaydu; bəlkil silərdin kim mərtiwilik boluxni halisa, u siləning hizmitinglarda bolsun; ■ ⁴⁴ wə kim aranglarda birinqi boluxni istisə, u həmmə adəmnin quli bolsun. ⁴⁵ Qünki İnsan'ooqlimu dərəkə xu yolda kəpçilik mening hizmitimdə bolsun deməy, bəlkil kəpçilikning hizmitidə bolay wə jenimni pida kılıx bədiligə nuroqun adəmlərnin hərlükkə qikiray dəp kəldi. □ ■

Qarioqu Bartimayning kəzining sakaytilixi

Mat. 20:29-34; Luqa 18:35-43

⁴⁶ Ular Yeriho xəhirigə kəldi. Əysa muhlisliri wə zor bir top adəmlər bilən billə Yerihodin qikқан wakitta, Timayning Bartimay isim-

■ **10:41** Mat. 20:24. □ **10:42** «yat əllər üstidiki həkümran dəp hesablanoqanlar qol astidiki həlk üstidin buyrukəwazlik kılıp həkimiyət yürğüzidu, wə hokukdarliri ularni hojayinlarqə idarə kılıdu» — «yat əllər» muxu səz adəttə Yəhudiy əməslərnin kərsitidu. Lekin muxu yərdə etikədsiz, Hudani tonumaydioqan dunyadiki əllərnin təkitləydu.

■ **10:42** Mat. 20:25; Luqa 22:25. ■ **10:43** 1Pet. 5:3.

□ **10:45** «İnsan'ooqlimu... jenimni pida kılıx bədiligə nuroqun adəmlərnin hərlükkə qikiray dəp kəldi» — nemidin «azad kılıx»? — gunahın azad kılıxtur. ■ **10:45** Yh. 13:14; Əf. 1:7; Fil. 2:7; Kol. 1:14; 1Tim. 2:6; Tit. 2:14.

lik qarioru oqli yol boyida olturup, tilomqilik kiliwatatti. □ ■ 47 U «Nasaratlik Əysa»ning u yerdə ikənlikini anglap:

— I Dawutning oqli Əysa, manga rəhim qiləaysən! — dəp tovlaxqa baxlidi.□

48 Nuroqun adəmlər uni «Ün qikarma» dəp əyiblidi. Lekin u:

— I Dawutning oqli, manga rəhim qiləaysən, — dəp tehimu ünlük tovlidi.

49 Əysa tohtap:

Uni qakiringlar, — dedi. Xuning bilən ular qarioruni qakirip uningə:

— Yürəklik bol! Ornungdin tur, u seni qakiriwatidu! — deyixti. 50 U adəm qaripinini selip taxlap, ornidin dəs turup Əysaning aldiora kəldi.

51 Əysa jawabən uningdin:

— Sən meni nemə qil dəysən? — dəp soridi.

Qarioru:

— I igəm, qayta kəridioran bolsam'idi! — dedi.□

52 Əysa uningə:

— Yolungə qaytsang bolidu, etikading seni sakaytti, — dewidi, u xuan kərələydiioran boldi

□ **10:46 «Timayning Bartimay isimlik qarioru oqli»** — «qarioru» grek tilida «həliki qarioru» deyilidu — demək, Bartimay jamaətlər iqidə kəp adəmlərgə tonux idi. ■ **10:46** Mat. 20:29; Luqa 18:35. □ **10:47 «i Dawutning oqli Əysa...!»**

— Təwrattiki pəyoəmbərlərnin bexarətlik yazmiliri boyiqə Məsih Dawut padixahning əwladliridin boluxi kerək idi. Xunga «Dawutning oqli» Məsihning yənə bir atilixi idi. □ **10:51 «I igəm, qayta kəridioran bolsam'idi!»** — «igəm» muxu yerdə grek tilida intayin qongkur hərmətni ipadiləydiioran «Rabboni» degən səz bilən ipadilinidu.

wə yol boyi Əysaşa əgixip mangdi.■

11

Əysaning Yerusaleməyə təntənilik kirixi

Mat. 21:1-11; Luğa 19:28-40; Yh. 12:12-19

1-2 Ular Yerusaleməyə yeqinlixip, Zəytun teqining etikidiki Bəyt-Fagi wə Bəyt-Aniya yezilirişə yeqin kəlgində, u ikki muhlisişə aldın mangdurup ularşə:

— Silər udulunglardiki yezişə beringlar. Yezişə kiripla, adəm balisi minip bəkmışan, baqlaklik bir təhəyni kərisilər. Uni yexip bu yərgə yetiləp kelinglar.□ ■ ³ Əgər birsi silərdin: «Nemixka bundak kilisilər?» dəp sorap qalsa, «Rəbning buningşə həjiti quxti wə u həlila uni bu yərgə əwətip beridu» — dənglar, — dəp tapilidi.□

⁴ Ular ketip aqa yol üstidiki əyning dərwazisi sirtida baqlaqlik turoşan bir təhəyni kərđi. Ular tanini yəxti.□ ⁵ U yərdə turoşanlardın bəzilər:

■ **10:52** Mat. 9:22; Mar. 5:34. □ **11:1-2** «adəm balisining *tehi* minip bəkmışan bir təhəy» — mundak ulaşka hatirjəm minixi adətə mümkün əməs, əlwəttə. ■ **11:1-2** Mat. 21:1; Luğa 19:29. □ **11:3** «u həlila uni bu yərgə əwətip beridu» — bəxka birhil təjimişi «u dərhal silərgə yetilitip qoyidu». □ **11:4** «Ular ketip aqa yol üstidiki əyning dərwazisi sirtida baqlaqlik turoşan bir təhəyni kərđi» — adətə koqılar intayın tar boloaşka, mal-qarwilar koqida baqlap qoyulmaytti. Təhəyni «aqa yol»da baqlaqlik boluxi Hudaning iradisining ularning uni elip mengixi oşrilikqə ix bolmisun degənlikini ispatlaydu.

— Təhəyni yexip nemə qilisilər? — dey-ixti. ⁶ Muhlislar Əysaning buyruşinidək jawab bərdi, həliki kixilər ularəa yol qoydi.

⁷ Muhlislar təhəyni Əysaning aldiəa yetiləp kelip, üstigə öz yepinqa-qapanlirini taxlidi; u üstigə mindi. ■ ⁸ Əmdi nuroşun kixilər yepinqa-qapanlirini yoloəa payandaz kilip saldi; baxqiliri dərəhlərdin xah-xumbilarni kesip yoloəa yaydi. □

⁹ Aldida mangoşan wə kəynidin əgəxkənlər:

«Hosanna! Pərwərdigarning namida kəlgüqigə mubarək bolsun! ■ ¹⁰ Atimiz Dawutning kelidiəan padixahlikiəa mubarək bolsun! Ərxialada təxəkkür-hosannalar oқulsun!» — dəp warkirixatti. □

¹¹ U Yerusaleməa berip ibadəthana həyliliriəa kirdi; wə ətrapidiki həmmiini kəzdin kəqürgəndin keyin, wəqit bir yərgə berip qaloəa qəa, on ikkəylən bilən billə yənə Bəyt-

■ **11:7** 2Pad. 9:13; Yh. 12:14. □ **11:8** «...baxqiliri dərəhlərdin xah-xumbilarni kesip yoloəa yaydi» — bəzi kona kəqürmilərdə «baxqiliri etizlərdin kəskən xah-xumbilarni yoloəa payandaz kilip saldi» dəp oқulidu. ■ **11:9** Zəb. 118:26. □ **11:10** «Hosanna! Pərwərdigarning namida kəlgüqigə mubarək bolsun! Atimiz Dawutning kelidiəan padixahlikiəa mubarək bolsun! Ərxialada təxəkkür-hosannalar oқulsun!» — bu sözlər «Zəb.»

118:25-26diki bexarəttin elinəan. «Hosanna» degən səz «Qutkuzəşaysən, i Pərwərdigar» degən mənidi. İnjl dəwrigə kəlgəndə mənisi «Hudaəa təxəkkür-mədhiyə»mu bolup qaloəanidi. «Zəbur» 118-küyidiki izahətlərnimu kəring. Oқurmənlərnin esidə barki, «mubarək» degən səzning «bəht-bərikət kərsun!» yaki «bəht-bərikətlik bolsun!» degən tūp mənisi bar.

Aniyaqqa qiqti. □ ■

Mewisiz ənjür dərihining lənətkə qelixi

Mat. 21:18-19

¹² Ətisi, ular Bəyt-Aniyadin qikkanda, uning qorsiqi eqip kətkənidi. ■ ¹³ Yirəktiki yopurmaqlıq bir tüz ənjür dərihini bayqap, uningdin birər mewə tapalarmənmikin dəp yenioqa bardı; ləkin tūwigə kəlgəndə yopurmaqtin baxqa həq nərsə tapalmidi. Qünki bu ənjür pixidioqan pəsil əməs idi. □ ¹⁴ U dərəhkə söz kılıp: — Buningdin keyin mənggü həqkim səndin mewə yemigəy! — dedi. Muhlisirimu buni anglidi.

Əysaning ibadəthanini tərtipkə selixi

Mat. 21:12-17; Luqa 19:45-48; Yh. 2:13-22

¹⁵ Ular Yerusalemoqa kəldi; u ibadəthana həyliliriqqa kirip, u yərdə elim-setim kiliwatqanlarni həydəxkə baxlidi wə pul tegixküqilərnin xirəlirini, pahtək-kəptər

□ **11:11** «U Yerusalemoqa berip ibadəthana həyliliriqqa kirdi» — Yerusalemdiki bu qong ibadəthana toqruluk «Təbirələr» wə «Həgay»diki «qoxumqə söz»imizni kəring.

■ **11:11** Mat. 21:12,14; Luqa 19:45; Yh. 2:14. ■ **11:12** Mat. 21:18. □ **11:13** «Yirəktiki yopurmaqlıq bir tüz ənjür dərihini bayqap, uningdin birər mewə tapalarmənmikin dəp yenioqa bardı» — Qanaan (Pələstin)diki ənjür dərəhlridə yopurmaq bolsa, mewimu boluxi kərək. Bu ənjür dərihidə kəringən karamət məjizə rəhiy bir həkikətni sürətləp beridu, əlwəttə.

satquqilarning orunduklirini örüwätti; □ ■
 16 wə heqkimning heqkandak mal-buyumlarni
 ibadəthana hoyliliridin ketürüp ötüxigə yol
 qoymidi. 17 U həlkkə:

— Mukəddəs yazmilarda: «Mening öyüm barlık
 əllər üqün dua-tilawəthana dəp atilidu» dəp
 pütülgən əməsmu? Lekin silər uni bulangqilarni
 uwisioqa aylanduruwətinglar! — dəp
 təlim baxlidi. □ ■

18 Bax kaşınlar wə Təwrat ustazliri buni anglap,
 uni yökıtixning qarısını izdəxkə baxlidi; pütkül
 halayık uning təlimigə təəjjuplinip qaloəqqa,

□ **11:15 «u ibadəthana hoylilirioqa kirip...»** — ibadəthana
 tooqruluk; əyni qaoqda, Yəhudiylarning nuroşun ibadəthaniliri
 (sinagoglar) bolup, bu Yəhudiylarning əng kəp yioqilip ibadət
 kılıdioşan jayı idi. Hudaning əmri boyiqə, pəqət Yerusalemdiki
 bu mərkiziy ibadəthanidila qurbanlık kılşa tooqra bolatti. **«u
 yərdə elim-setim kiliwatqanlarni həydəxkə baxlidi wə pul
 tegixküqilərnin xirəlini, pahtək-kəptər satquqilarning
 orunduklirini örüwätti»** — ibadəthana hoylilirida setiloşan
 haywan wə uqar-qanatlar həlqning qurbanlık kılıxi üqün idi.
 Ibadəthanoqa sədikə bərgüqilər pulini yərlik puloqa tegixkəndin
 keyin berixi kerək idi. ■ **11:15** Mal.3:1-5; Mat. 21:12; Luqa
 19:45; Yh. 2:14. □ **11:17 ««Mening öyüm barlık əllər üqün
 dua-tilawəthana dəp atilidu»... silər uni bulangqilarning
 uwisioqa aylanduruwətinglar!»** — «Yəx.» 56:7 wə «Yər.»
 7:11ni kəring. Əşyaning «bulangqilarning uwisi» degən sözi
 ikki bislik bolup, bir tərəptin bax kaşınlarning sodigərlərgə
 qurbanlıqlarni setix hokukini setip bərgənlikini kərsitidu; ikkin-
 qidin, bu kaşınlarning həlqning Hudaning həkikətini anglax
 pursitini bulap, uning ornioqa əzlrining mərtiwisini yukiri
 ketürüdioşan hər türlü kaidə-yosunlarni ularning boynioqa
 artip qoyoşanlikini kərsitidu. ■ **11:17** 1Pad. 8:29; Yəx. 56:7;
 Yər. 7:11; Mat. 21:13; Luqa 19:46.

ular uningdin qorkatti.■

¹⁹ Kəqkurun, u *muhlisliri bilən* xəhərning sirtioğa qikip kətti.□

Ənjür dərihidin elinidioğan ibrət

²⁰ Ətisi səhərdə, ular ənjür dərihining yenedin ötüp ketiwetip, dərəhning yiltizidin qurup kətkənlikini bayqaxti. □ ²¹ *Dərəhni həlitini* esigə kəltürgən Petrus:

— Ustaz, qara, sən qarşioğan ənjür dərihi qurup ketiptu! — dedi.□

²² Əysa ularoğa jawabən mundaq dedi:

— Hudaning ixənqidə bolunglar. □ ²³ Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, kimdəkim bu taşqa: Bu yərdin kətürülüp dengizoğa taxlan!» desə wə xundakla qəlbidə heq guman kilmay, bəlki eytkinining əməlgə exixioğa ixənq bar bolsa, u eytkən ix uning üqün əməlgə axidu.

■ ²⁴ Xu səwəbtin mən silərgə xuni eytimənki, dua bilən tiligən hər bir nərsə bolsa, xuningoğa

■ **11:18** Yəx.49:7, Mat.21:46. □ **11:19** «**Kəqkurun, u muhlisliri bilən xəhərning sirtioğa qikip kətti**» — grek tilida «Kəqkurun, ular xəhərning sirtioğa qikip kətti». Baxqa birhil təjmis: «Kəqkurunliri, Əysa bilən muhlisliri xəhərning sirtioğa qikip kətətti». İxlar dər wəkə hər küni xundak bolatti.

□ **11:20** «**dərəhning yiltizidin qurup kətkən...**» — bu karamət məjizə rohiy bir həqiqətni sürətləp beridu, əlwəttə.

□ **11:21** «**Ustaz**» — grek tilida «Rabbi». □ **11:22** «**Hudaning ixənqidə bolunglar**» — grek tilida «Hudaning ixənqigə igə bolunglar». ■ **11:23** Mat. 17:20; 21:21; Luqa 17:6.

erixtim, dəp ixininglar. Xunda, tiligininglar əməlgə axidu.■

²⁵ Wə ornunglardin turup dua qiləninglarda, birərsigə oquminglar bolsa, uni kəqürünglar. Xuning bilən əxtiki Atanglarmu siləning gunahlıringlarni kəqürüm qilidu. ■ ²⁶ Ləkin silər baxqılarni kəqürüm kılmisanglar, əxtiki Atanglarmu siləning gunahlıringlarni kəqürüm kılmaydu.□ ■

Əysaning həkukining sürüxtürülüxi

Mat. 21:23-27; Luğa 20:1-8

²⁷ Ular Yerusaleməyə kəytidin kirdi. U ibadəthana həylilirida aylinip yürəndə, bax kəhınlar, Təwrat ustazlıri wə aqsakallar uning yenioğa kelip:■

²⁸ — Sən kıliwatқан bu ixlarni kəysi həkukқа tayinip kıliwatisən? Sanga bu ixlarni kılix həkukini kim bərgən? — dəp soridi.■

²⁹ Əysa ularoğa jawabən:

— Mənmu silərdin bir soal soray. Silər uningoğa jawab bərsənglar, mənmu bu ixlarni kəysi həkukқа tayinip kıliwatқанlıkimni eytip berimən: ³⁰ — Yəhya yürəgüzgən qəmüldürux

■ **11:24** Yər. 29:12; Mat. 7:7; Luğa 11:9; Yh. 14:13; 15:7; 16:24; Yak. 1:5, 6; 1Yuha. 3:22; 5:14. ■ **11:25** Mat. 6:14; Kol. 3:13.

□ **11:26** «**Ləkin silər baxqılarni kəqürüm kılmisanglar, əxtiki Atanglarmu siləning gunahlıringlarni kəqürüm kılmaydu**» — bəzi kona kəqürmilərdə muxu -26-ayət tepilmaydu. Nemila bolmisun, bu ayət həkikəttur. «Mat.» 6:15ni kərüng. ■ **11:26** Mat. 18:35. ■ **11:27** Mat. 21:23; Luğa 20:1. ■ **11:28** Mis. 2:14; Ros. 4:7; 7:27.

bolsa, ərxtinmu, yaki insnlardinmu? Manga jawab bərsənglarqu!

³¹ Ular əzara mulahizə qilixip:

— Əgər «Ərxtin kəlgən» desək, u bizgə: «Undakta, silər nemə üçün Yəhyaşa ixənmidinglar?» dəydu. □

³² Əgər: «Insnlardin kəlgən» desək,... bolmaydu! — deyixti (qünki barlik həlk Yəhyani pəyoələmbər dəp kərişaqqa, ular həlktin kəkətti).■

³³ Buning bilən, ular Əysaşa:

— Bilməymiz, — dəp jawab berixti.

— Undakta, mənmu bu ixlarni kaysi həkukka tayinip kəliwatkanlıkimni eytməymən, — dedi u ularşa.

12

Rəzil ijarikəxlər həkəkidi təmsil

Mat. 21:33-46; Luğa 20:9-19

¹ Andin, u ularşa təmsillər bilən səzləxkə baxlidi:

— Bir kixi bir üzümzarlık bərpa kəlip, ətrapini qitlaptu; u bir xarab kəlgəki kəziptu wə bir

□ **11:31** «Ular əzara mulahizə qilixip: — Əgər «Ərxtin kəlgən» desək, u bizgə: «Undakta, silər nemə üçün Yəhyaşa ixənmidinglar?» dəydu» — muxu diniy ərbablarning həmmisi əslidə Yəhya pəyoələmbərnin yətküzgən həwirigə jawabən: «Bizgə towa kəlix kerək əməs» degən wə Yəhya «menin kəynimdə kəlidişan» dəp kərsətkən Məsihinin kəlixigə ixənməy, uning qəmüldüruxini rət kəlişanidi, əlwəttə.

■ **11:32** Mat. 14:5; Mar. 6:20.

kəzət munarini yasaptu. Andin u üzümzarlıqni baqwənlərgə ijarigə berip, əzi yaqa yurtka ketiptu. ■ ² Üzüm pəsli kəlgəndə, baqwənlərdin üzümzarlıqtiki mewilərdin *tegixlikini* əkelix üqün bir qulini ularning yenioğa əwətiptu.

³ Ləkin ular uni tutuwelip dumbalap, quruq qol qayturuptu. ⁴ Hojayin yənə bir qulni ularning yenioğa əwətiptu. Uni bolsa ular qalma-kesək kılıp, bax-kəzini yerip, haqarətləp qayturuptu. ⁵ Hojayin yənə birsini əwətiptu. Ləkin uni ular əltürüptu. U yənə tola qullarni əwətiptu, ləkin ular bəzilirini dumbalap, bəzilirini əltürüptu. ⁶ Hojayinning yenida pəkət uning səyümlük bir oqlıla qaloqaqqa, ular oqlumnioqu hərmət kılar dəp, u uni əng ahiri bolup baqwənlərdin yenioğa əwətiptu. ⁷ Ləkin xu baqwənlər əzara: «Bu bolsa mirashor; kelinglar, uni əltürüwətəyli, xuning bilən mirasi bizningki bolidu!» deyixiptu. ■ ⁸ Xunga ular uni tutup əltürüp, üzümzarlıqning sirtioğa taxliwetiptu. ⁹ Əmdi üzümzarlıqning hojayini kandaq kılıdu? U əzi kelip baqwənlərdi əltürüdu wə üzümzarlıqni baxkılaroğa beridu. ¹⁰ Əmdi silər mukəddəs yazmilərdin munu ayətni okup baxmioqanmusilər? —

«Tamqılar taxliwətkən tax bolsa,

■ **12:1** Zəb. 80:8-9; Yəx. 5:1; Yər. 2:21; 12:10; Mat. 21:33; Luqa 20:9. ■ **12:7** Yar. 37:18; Zəb. 2:8; Mat. 26:3; Yh. 11:53

Burjæk texi bolup tiklændi. □ ■

¹¹ Bu ix Pærwærdigardindur,
Këzimiz aldida karamæt bir ixtur» □ ■

¹² Ular uning bu tæmsilni øzligigæ qaritip eytkanlikini qüxændi; xunga ular uni tutux yolini izdæxti; halbukı, halayıqtin kørkuxup, uni taxlap ketip qaldı.

*«Kæysærgæ baj tapxuramduq?» degæn kıltaq
Mat. 22:15-22; Luqa 20:20-26*

¹³ Xuningdin keyin, ular birnæqqæ Pærisiy wæ Herodning tæræpdarlırını uni øz sözi bilæn kıltaqqa qüxürüx mæksitidæ uning aldıoqa æwætti. □ ■ ¹⁴ Ular kelip uningoqa: — Ustaz, silini sæmimiy adæm, adæmlærgæ kæt'iy yüz-hatiræ kılmaydu, heqkimgæ yan basmaydu, bælki kixilærgæ Hudaning yolını sadıqlıq bilæn øgitip

□ **12:10 «Tamqılar taxliwætkæn tax bolsa, burjæk texi bolup tiklændi»** — «burjæk texi» bolsa hærqandak imarætning ulidiki æng muhim uyultax bolup, ul selinoqanda birinçi bolup koyulidıoqan taxtur. Yæhudıy kattıwaxlar «rohıy hayat»ning burjæk texi boloqan Mæsihni taxlixıwætmækçi idi, wæ dærwækæ taxliwætti. ■ **12:10** Zæb. 118:22-23; Yæx. 28:16; Mat. 21:42; Luqa 20:17; Ros. 4:11; Rim. 9:33; 1Pet. 2:6. □ **12:11 «... Bu ix Pærwærdigardindur, këzimiz aldida karamæt bir ixtur»** — toluq bexaræt (10-11) «Zæb.» 118:22-23dæ tepilidu. ■ **12:11** Zæb. 118:22,23 □ **12:13 «Hærod padıxahning tæræpdarlırı»** — Hærod padıxah Rim imperiyæsi tæripidin tæyinlængæn bolup, u Yæhudıy bolmioqaqqa Yæhudiylarning kępinqisi uningoqa intayın øq idi. Xundak bolıqını bilæn øz mænþætini kezlæydiyın, uni qollaydiyın «Hærod tæræpdarlırı» bar idi. «Hærodlar» toqruluk «Matta»diki «koxumqæ söz»imizni kørüng. ■ **12:13** Mat. 22:15; Luqa 20:20.

keliwatidu, dəp bilimiz. *Siliqə, Rim imperatori* Kəysərgə baj-selik tapxurux Təwrat qanunioğa uyoqunmu-yok? □ ¹⁵ Zadi baj tapxuramduq-tapxurmamduq? — deyixti.

Lekin u ularning sahtipəzlikini bilip ularoğa:

— Nemixka meni sinimakqisilər? Manga bir «dinar» pulni əkelinglar, mən körüp baqay, — dedi.□

¹⁶ Ular pulni elip kəldi, u ulardin:

— Buning üstidiki sürət wə nam-isim kimning?
— dəp soridi.

— Kəysərning, — deyixti ular.

¹⁷ Əysa ularoğa jawabən: — *Undaq bolsa,* Kəysərning həkqini Kəysərgə, Hudaning həkqini Hudağa tapxurunglar, — dedi. Xuning

□ **12:14 «Kəysərgə baj-selik tapxurux...»** — Rimning hər bir imperatorioğa «Kəysər» degən nam-unwan berilətti; məsilən Kəysər Awoqustus, Kəysər Yulius, Kəysər Tiberius qatarlıqlar. **«Kəysərgə baj-selik tapxurux Təwrat qanunioğa uyoqunmu-yok?»** — əyni waqıtta, Yəhudiylar rimliklarning zulmi astida yaxawatqanidi. Əgər Əysa: «Rim imperatorioğa baj tapxurux tooqra» desə, bu gəptin azadlıqni istigən Yəhudiylar uni «Mana taza bir yalaqçi, hain ikən» dəp tillixatti. «Baj tapxurmaslik kerək» degən bolsa, u Rim imperiyəsige qarxi qikқан bolatti; andin ular uni Rim waliyisioğa ərz qiləqan bolatti. Ular muxundak soallarni sorax arqilik Əysani gepidin tutuwelip, rimliklarning qolioğa tapxurup, unioğa ziyankəxlik qilmaqçi boluxқан. □ **12:15 «Manga bir «dinar» pulni əkelinglar, mən körüp baqay»** — «dinar» yaki «dinarus» degən Rim imperiyəsidiki birhil pul birliki bolup, üstigə Kəysərning süriti besiləqanidi, əlwəttə. Bir «dinarus» təhminən bir adəmning künlük həkqi bolatti («Mat.» 20:2ni körüng).

bilən ular uningəja intayin həyran qelixti. □ ■

Tirilixkə munasiwətlik məsilə
Mat. 22:23-33; Luğa 20:27-40

¹⁸ Andin «Əlgənlər tirilməydu» dəydiqan Saduqiylar uning aldiqə kelip qıstap soal qoydi: □ ■

¹⁹ — Ustaz, Musa *pəyqəmbər* Təwratta bizgə: «Bir kixi əlüp ketip, ayali tul qelip, pərzənt kərmigən bolsa, uning aka yaki inisi tul qaloqan yənggisini əmrigə elip, kərindixi üçün nəsil qalduruxi lazim» dəp yazoqan. □ ■

²⁰ Burun yəttə aka-uka bar idi. Qongi əylinip pərzənt qaldurmayla əldi. ²¹ İkkinqi kərindixi yənggisini əmrigə elip, umu pərzənt kərməy əldi. Üqinqisining əhwalimu uningkigə ohxax boldi. ²² Xu tərکیدə yəttisi ohxaxla uni elip pərzənt kərməy kətti. Ahirda, u ayalmu aləmdin ətti. ²³ Əmdi tirilix künidə ular tirilgəndə, bu

□ **12:17 «Kəysərninq həkqini Kəysərgə, Hudaning həkqini Hudaqə tapxurunglar»** — demək, «Kəysərgə Kəysərninq həkqi (uning süriti qüxürülgən nərsə)ni tapxurunglar» — Kəysərgə baj tələx kerək. Əmma qandaq nərsə üstidə «Hudaning süriti» bar? İnsan əzi «Hudaning süriti» bolup, biz pütünimizni Hudaqə tapxuriximiz kerəktur («Yar.» 1:26-27ni kərüng). ■ **12:17** Mat. 17:25; 22:21; Rim. 13:7. □ **12:18 «Saduqiylar»** — bu məzhəpdikilər toqruluk «Mat.» 16:1diki izahatni wə «Təbirlər»ni kərüng. ■ **12:18** Mat. 22:23; Luğa 20:27; Ros. 23:8. □ **12:19 «Bir kixi əlüp ketip...»** — grek tilida «birsning akisi yaki ukisi əlsə,...». «uning aka yaki inisi tul qaloqan yənggisini əmrigə elip, kərindixi üçün nəsil qalduruxi lazim» — «Qan.» 25:5. ■ **12:19** Yar. 38:8; Qan. 25:5, 6.

ayal qaysisining ayali bolidu? Qünki yəttisining həmmisi uni hotunlukqa aloqan-də! — deyixti.

²⁴ Əysa ularqa mundak jawab bərdi:

— Silər nə muqəddəs yazmilarni nə Hudaning qudritini bilmigənlikinglar səwəbidin muxundak azoqan əməsmusilər? ²⁵ Qünki ölumdin tirilgəndə insanlar öylənməydu, ərgə təgməydu, bəlki ərxniki pərixtilərgə ohxax bolidu.■

²⁶ Əmdi əlgənlərnin tirilixi məsilisi həkqidə *Təwratta*, yəni Musoqa qüxürülgən kitabtiki «tikənlik» wəkəsidə, Hudaning uningqa kəndak eytkinini, yəni: «Mən İbrahimning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yaqubning Hudasiurmən!» deginini okumidinglarmu?

□ ■ ²⁷ U əlüklərnin Hudasi əməs, bəlki tiriklərnin Hudasiur! Xunga silər kattik ezip kətkənsilər!□

Əng muhim əmr

Mat. 22:34-40; Luqa 10:25-28

²⁸ Ularqa yəkin kəlgən, munaziriləxkənlirini angliqan wə Əysaning ularqa yahxi jawab bərgənlikini kərgən bir Təwrat ustazi uningdin: — Pütün əmrlərnin iqidə əng muhimi qaysi? — dəp soridi.■

²⁹ Əysa mundak jawab bərdi:

■ **12:25** Mat. 22:30; 1Yuha. 3:2. □ **12:26** «**Mən İbrahimning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yaqubning Hudasiurmən!**» — «Mis.» 3:6. ■ **12:26** Mis. 3:6,15; Mat. 22:31,32; Ros. 7:32; İbr. 11:16. □ **12:27** «**U əlüklərnin Hudasi əməs, bəlki tiriklərnin Hudasiur!**» — Əysaning bu səzi toqruluk «Matta»diki «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **12:28** Mat. 22:34; Luqa 10:25.

— Əng muhim əmr xuki, «Anglioqin, əy Israil! Pərwərdigar Hudayimiz boləjan Rəb birdur. ■ ³⁰ Pərwərdigar Hudayingni pütün kəlbəng, pütün jening, pütün zehning wə pütün küqüng bilən səygin». Mana bu əng muhim əmr. ³¹ Uningoqa ohxaydioqan ikkinqi əmr bolsa: — «Qoxnangni özüngni səygəndək səy». Heqkandak əmr bulardin üstün turmaydu.■

³² Təwrat ustazi uningoqa: — Toqra eyttingiz, ustaz, həkikət boyiqə sözlidingiz; qünki U birdur, Uningdin baxkisi yoktur; □ ³³ insanning Uni pütün kəlbi, pütün əkli, pütün jeni wə pütün küqi bilən səyüxi həm qoxnisinimu özini səygəndək səyüxi barlık köydürmə qurbanlıqlar həm baxka qurbanlıq-hədiyələrdinmu artuktur. ³⁴ Əysa uning aqılanilik bilən jawab bərgininini kərüp:

— Sən Hudaning padixahlıqıdin yirək əməssən,
— dedi.

Xuningdin keyin, heqkim uningdin soal soraxka petinalmidi.■

Qutkuzoquqi-Məsiḥ — Dawutning ooqli həm Rəbbi

Mat. 22:41-46; Luqa 20:41-44

³⁵ İbadəthana hoylilirida təlim bərgəndə, Əysa bularoqa jawabən mundak soalni otturiqə koydi:

■ **12:29** Qan. 4:35; 6:4-5; 10:12; Luqa 10:27. ■ **12:31** Law. 19:18; Mat. 22:39; Rim. 13:9; Gal. 5:14; Yak. 2:8. □ **12:32** «Qünki u birdur, uningdin baxkisi yoktur» — «U» Hudani kərsitidu, əlwəttə. ■ **12:34** Qan. 4:35; 6:4-5; Yəx. 45:21

Təwrat ustazlirining Məsihni «Dawutning oqli» deginini kandaq qüxinisilər? □ ■ ³⁶ Qünki Dawut əzi Mukəddəs Rohta mundaq degənoqu:

—
«Pərwərdigar mening Rəbbimgə eyttiki: —
«Mən sening düxmənliringni təhtipəring
kiloquqə,
Mening ong yenimda olturojin!» □ ■

³⁷ Dawut *Məsihni* xundaq «Rəbbim» dəp atioqan tursa, əmdi *Məsih* kandaqmu *Dawutning* oqli bolidu?

U yərdiki top-top həlk uning səzini hursənlik bilən anglaytti. □

Əysaning Təwrat ustazlirini əyiblixi
Mat. 23:1-36; Luqa 20:45-47

³⁸ U ularoqa təlim bərginidə mundaq dedi:
— Təwrat ustazliridin həxyar bolunglar.
Ular uzun tonlarni kiyiwaloqan həlda kerilip
yürüxkə, bazarlarda kixilərninq ularoqa boloqan

□ **12:35 «bularoqa jawabən mundaq soalni otturoqa koydi»** — grek tilida «mundaq jawab bərdi: —». **«Dawutning oqli»** — muxu yərdə «Dawutning əwladi»ni kərsitidu, əlwəttə.

■ **12:35** Mat. 22:41; Luqa 20:41. □ **12:36 «Pərwərdigar mening Rəbbimgə eyttiki: — «Mən sening düxmənliringni təhtipəring kiloquqə, mening ong yenimda olturojin!»** — Zəb.» 110:1. ■ **12:36** Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; Ibr. 1:13; 10:13. □ **12:37 «Dawut Məsihni xundaq «Rəbbim» dəp atioqan tursa, əmdi Məsih** kandaqmu Dawutning oqli bolidu?»

— demək, Qutkuzoquqi-Məsih padixah Dawutning əwladi bolsimu, lekin padixah Dawut Məsihni «Rəbbim» degən yərdə Məsih Dawuttin uluq bolidu, həm tuoquluxtin burunla «Rəb» süpitidə idi.

uzun salamlirioʻa, □ ■ 39 sinagoglarda aldinki orunlarda, ziyapətlərdə tərda olturuxka amrak kelidu. 40 Ular tul ayallarning barlik əy-besatlrini yəwalidu wə kəz-kəz kīlip yaloqandin uzundin-uzun dualar kīlidu. Ularning tartidioʻan jazasi tehimu eoʻir bolidu!■

Tul ayalning ianisi

Luka 21:1-4

41 U ibadəthanidiki sədikə sandukining udulida olturup, uningəa pullirini taxlawatkan halay-ikka karap turatti. Nuroʻun baylar uningəa heli kəp pul taxlaxti. □ ■ 42 Namrat bir tul ayalmu kelip, tiyinning təttin biri kīmmitidiki ikki ləptonni taxlidi.□

43 U muhlislrini yenioʻa qakirip, ularəa mundak dedi:

— Mən silərgə bərhək xuni eytip koyayki, bu namrat tul ayalning ianə sandukioʻa taxlioʻini baxkīlarning həmmisining taxlioʻanliridin

□ **12:38** «Təwrat ustazliri... bazarlarda kixilərnig ularəa boləan uzun salamlirioʻa... *amrak kelidu*» — «uzun» degən səz grekqə tekistə yok; tarix tətqiqatlriloʻa asasən ularəa kīloʻan «salamlar»ni intayin uzun wə murəkkəp dəp bilimiz.

■ **12:38** Mat. 23:5, 6; Luka 11:43; 20:46. ■ **12:40** Mat. 23:14;

Luka 20:47; 2Tim. 3:6; Tit. 1:11. □ **12:41** «sədikə sandukī» —

grek tilida bu səz adəttə «həzinə»ni kərsitidu. Lekin muxu yərdə ibadəthanidiki həzinə üqün sədikilər yioʻilidioʻan jay, bəlkim qong bir sandukni kərsətsə kerək. ■ **12:41** 2Pad. 12:10; Luka 21:1.

□ **12:42** «ikki ləpton» — «ləpton» degən bu pul «denarius»ning 1/128i bolup, bir ixləmqining «altə minut»luk həkqigə toʻqra kelətti.

køptur. ■ ⁴⁴ Qünki baxkilar øzlrining exip taxkanliridin sædikə kildi; lekin bu ayal namrat turupmu, øzining bar-yokini — tirikqilik kiliديوقining hømmissini sædikə kilip taxlidi.

13

Ibadəthanining wəyran kilinixidin bexarət; ahirki zamanlardiki alamətlər

Mat. 24:1-44; Luqa 21:5-33

¹ U ibadəthanidin qikiwatqanda, muhlislrinin biri uningqa:

— Ustaz, kara, bu nemidegən həywətlik taxlar wə imarətlər-hə! — dedi.■

² Əysa uningqa jawabən:

— Sən bu həywətlik imarətlərnı kərdüngmu? Bir tal taxmu tax üstidə qalmaydu, hømmissi qaldurulmay gumran kilinidu, — dedi.■

³ U Zəytun teqida, yəni ibadəthanining udulida olturoqanda, Petrus, Yakup, Yuhanna wə Andriyaslar uningdin astioqina:■

⁴ — Bizgə eytkinqu, bu ixlar qaçan yüz beridu? Bu barliq wəkəlnıng yüz beridioqanliqini kərsitidioqan nemə alamət bolidu? — dəp soraxti.■

⁵ Əysa ularqa jawabən söz baxlap mundaq dedi: — Hezi bolunglarki, heçkim silərnı azdurup kətmisun.■ ⁶ Qünki nuroqun kixilər mening

■ **12:43** 2Kor. 8:12. ■ **13:1** Mat. 24:1; Luqa 21:5. ■ **13:2** 1Pad. 9:7, 8; Mik. 3:12; Luqa 19:44. ■ **13:3** Mat. 24:3; Luqa 21:7. ■ **13:4** Ros. 1:6. ■ **13:5** Yər. 29:8; Əf. 5:6; 2Tes. 2:2, 3; 1Yuha. 4:1.

namimda kelip: «Mana özüm xudurmən!» dəp, kəp adəmlərnı azdurıdu. □ ■ 7 Silər urux həwərliri wə urux xəpilirini angliqninglarda, bulardin alaqzadə bolup kətmənglar; qünki bu ixlarning yüz berixi muqərrər. Ləkin bu zaman ahiri yetip kəlgənliki əməs. 8 Qünki bir millət yənə bir millət bilən uruxka qıqıdu, bir padixahlıq yənə bir padixahlıq bilən uruxka qıqıdu. Jay-jaylarda yər təwrəxlər yüz berıdu, aqarqılıqlar wə qalaymıkanqılıqlar bolıdu. Mana bu ixlarning yüz berixi «tuqutning toloqıqining baxlinixi» bolıdu, halas. □ ■

9 Silər bolsanglar, özünglarqə pəhəs bolunglar; qünki kixilər silərnı tutkun kılıp sot məhkımilirigə tapxurup berıdu, sinagolarda qamqılınisilər. Silər mening səwəbımdın əmirlər wə padixahlar aldıqə elip berilip, ular üqün bir guwahlıq bolsun dəp sorakka tartılisilər. □ ■ 10 Ləkin bulardin awwal hux həwər

□ 13:6 «**Mana özüm xudurmən**» — «Mana özüm Məsihdurmən» degən mənini bildürıdu. ■ 13:6 Yər. 14:14; 23:21. □ 13:8 «**bir millət yənə bir millət bilən uruxka qıqıdu, bir padixahlıq yənə bir padixahlıq bilən uruxka qıqıdu**» — ıbraniy tilida (xundakla grek tilida) bu ıbarə dunya boyıqə kengəygən uruxlarnı kərsıtixi mumkin («Yəx.» 19:2, «2Tar.» 15:3-6də bu turaklıq ıbarə toqruluk misallar bar. «**Mana bu ixlarning yüz berixi «tuqutning toloqıqining baxlinixi» bolıdu, halas**» — Əysa Məsih qaysi ixning «tuqulıdu»qanlıqını biwasitə deməydu. Təwəndiki səzlırigə qarıqanda, buni yengi dəwrning tuquluxı dəp qaraymız. ■ 13:8 Yəx. 19:2. □ 13:9 «**sot məhkımiliri**» — grek tilida «sanhedrinlar». Yəhudiylarning məhkımilirini wə bəlkim baxka hərhil sorakhanılarnı kərsıtıdu. ■ 13:9 Mat. 10:17; 24:9; Luqa 21:12; Yh. 15:19; 16:2; Wəh. 2:10.

pütkül əllərgə jakarlinixi kerək. □ ¹¹ Əmdi ular silərnı apırıp *soraqqa* tapxuroqanda, nemə deyix həkkidə nə əndixə nə mulahizə kılmanglar, bəlki xu wakit-saitidə silərgə qaysi gəp berilsə, xuni eytinglar; qünki səzligüqi silər əməs, Mukəddəs Rohtur. ■ ¹² Kərindax kərindixioqa, ata balisioqa hainlik kilip əlümgə tutup beridu. Balilarmu ata-anisi bilən zitlixip, ularni əlümgə məhkum kılduridu. ■ ¹³ Xundakla silər mening namim tüpəylidin həmmə adəmning nəpritigə uqraysilər, lekin ahıroiqə bərdaxlık bərgənlər kütquzulidu.■

Yerusalemda wəyran kıloquqi «yirginqlik nomussizlik» pəyda bolidu; «dəhxətlik azab-oqubat» ¹⁴ «Wəyran kıloquqi yirginqlik nomussizlik»ning əzi turuxqa tegixlik bolmioqan yərdə turoqinini kərgininglarda, (kitabhan bu səzning mənisini qüxəngəy) Yəhudiyə əlkisidə turuwatqanlar taqlarqa kaqsun. □ ■ ¹⁵ Əgzidə turoqan kixi əyigə qüxməy yaki əyidiki birər nemini alqili iqigə kirməy *kaqsun*. ¹⁶ Etizlarda turuwatqan

□ **13:10** «bulardin awwal hux həwər pütkül əllərgə jakarlinixi kerək» — «awwal» degən səzgə qarioqanda, hux həwərnıng hər jayoqa jakarlinixi zamanning ahiridin awwal, xundakla bəlkim 9-ayəttə eytiloqan nəhayiti eoqır ziyankəxliktin awwal boluxi mumkin («Mat.» 24:14ni kəring). ■ **13:11** Mat. 10:19; Luqa 12:11; 21:4. ■ **13:12** Əz. 38:21; Mik. 7:6. ■ **13:13** Mat. 10:22; 24:13; Luqa 21:19; Wəh. 2:7,10. □ **13:14** «Wəyran kıloquqi yirginqlik nomussizlik» — buning toqrisida Təwrat «Dan.» 9:24-27ni wə u toqruluk izahatlarnı kəring. ■ **13:14** Dan. 9:27; Mat. 24:15; Luqa 21:20,21; 2Tes. 2:4

kixi bolsa qapinini aloqili öyigə yanmisun. ¹⁷ U künlərdə hamilidar ayallar wə bala emitiwatkanlarning halioqa way! □ ¹⁸ *Ƙaqidioƙan waktinglarning ƙixƙa toqra kelip ƙalmasliƙi üqün dua ƙilinglar.* □ ¹⁹ Qünki u qaoqda Huda yaratƙan dunyaning apiridə ƙilinoqandin buyan muxu qaoƙiqə ƙerülüp bakmioqan hēm ƙelgüsidimu ƙerülməydiqan zor azab-oƙubət bolidu. ■ ²⁰ Əgər Pərwərdigar u künlərnü azaytmisa, heqƙandəƙ ət igisi ƙutulalmaydu. Lekin U Öz tallioqanliri üqün u künlərnü azaytidu. □ ²¹ Əgər u qaoqda birsi silərgə: «Ƙaranglar, bu yərdə Məsih bar!» yaki «Ƙaranglar, u ənə u yərdə!» desə, ixənmənglar. □ ■ ²² Qünki sahta məsihlər wə sahta pəyqəmbərlər məydanqə qıƙidu, məjizilik alamətlər wə ƙaramətlərnü ƙərsitidu; xuning bilən əgər mumkin bolidioqan

□ **13:17 «u künlərdə hamilidar ayallar wə bala emitiwatkanlarning halioqa way!»** — undəƙ ƙixilərgə ƙeqix əpsiz bolidu, əlwəttə. □ **13:18 «Ƙaqidioqan waktinglarning ƙixƙa toqra kelip ƙalmasliƙi üqün dua ƙilinglar»** — Yəhüdiy diniy ərbablarning Təwrat ƙanunioqa bolqan qüxənqisigə اساسən, Yəhüdiylar adəttə xabat (dəm elix) künidə xəhər dərwazisi wə dukanlarnü taƙixi ƙerək. Bu küni səpər ƙilix mən'i ƙilinoqan bolqəƙqə, Pələstində turoqanlarqə nisbətən yeməƙlik setiwelix wə baxƙa yərlərgə ƙeqix intayin ƙulaysiz bolidu. «Ƙix»ta Yəhüdiyədə dərya-wadilarda su pat-pat texip turoqəƙqə, ƙixtimu ƙeqix intayin təs bolidu. ■ **13:19** Mat. 24:21 □ **13:20 «U Öz tallioqanlar üqün»** — grek tilida «U tallioqan tallioqanliri üqün» degənlik bilən ipadilinidu — Huda Əzining tallioqanliriqə baqlioqan muhəbbitini alahidə təkitləydu. □ **13:21 ««Ƙaranglar, bu yərdə Məsih bar!» yaki «ƙaranglar, u ənə u yərdə!» desə, ixənmənglar»** — «u» — Məsihni ƙərsitidu. ■ **13:21** Mat. 24:23; Luƙa 21:8.

bolsa, ular hətta *Huda* tallioqanlarni həm azduridu. ■ ²³ Xuning üçün, silər hoxyar bolunglar. Mana, mən bu ixlarning həmmisini silərgə aldin'ala ukturup koydum.

Insan'ooqlining kelixi

²⁴ Əmdi xu künlərdə, xu azab-oqubət ötüp kətkən hamən, kuyax qariyidu, ay yoruklukini bərməydu, ■ ²⁵ yultuzlar asmandin təkülüp qūxidu, asmandiki küqlər lərzigə kelidu. □ ■ ²⁶ Andin kixilər İnsan'ooqlining uluq küq-kudrət wə xan-xərəp bilən bulutlar iqidə keliwatқанlikini kəridu. □ ■ ²⁷ U öz pərixtilirini əwətidu, ular uning tallioqanlirini dunyaning tət tərripidin, zeminning qətliridin asmanın qətlirigiqə yiqip jəm qilidu.□

Ənjür dərihidin sawaq elix

²⁸ — Ənjür dərihidin mundaq təmsilni biliwelinglar: — Uning xahliri kəkirip

■ **13:22** Қан. 13:2; 2Тес. 2:11. ■ **13:24** Yəx. 13:10; Əz. 32:7; Yo. 2:10,31; 3:15; Mat. 24:29; Luқа 21:25; Wəh. 6:12.

□ **13:25** «yultuzlar asmandin təkülüp qūxidu, asmandiki küqlər lərzigə kelidu» — «Yəx.» 13:10, 34:4, «Yo.» 2:10ni kəring. «Asmandiki küqlər» bəlkim barlik jin-xəytanlarni kərsitidu; «lərzigə kelidu» bəlkim ularning küqtin qəlixini kərsitidu. ■ **13:25** Yəx. 13:10; 34:4. □ **13:26** «Andin kixilər insan'ooqlining uluq küq-kudrət wə xan-xərəp bilən bulutlar iqidə keliwatқанlikini kəridu» — «Dan.» 7:13ni kəring. ■ **13:26** Dan. 7:10; Mat. 16:27; 24:30; Mar. 14:62; Luқа 21:27; Ros. 1:11; 1Тес. 4:16; 2Тес. 1:10; Wəh. 1:7.

□ **13:27** «dunyaning tət tərripidin» — grek tilida «tət xamaldin» bilən ipadiliniidu.

yopurmak qikarotanda, yazning yeqinlap qaloanlikini bilisiler. ■ ²⁹ Huddi xuningdäk, *mən baya degänlirimning* yüz beriwatqanlikini körgininglarda, uning yeqinlap qaloanlikini, hətta ixik aldida turuwatqanlikini biliwelinglar. □

³⁰ Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, bu alamətləning həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr ötməydu. □ ³¹ Asman-zemin yokilidu, biraq mening sözlirim hərgiz yokalmaydu. ■

Hoxyar bolunglar

³² Lekin xu küni yaki waqit-saiti toqruluk həwərnı heqkim bilməydu — hətta nə ərxniki pərixtilərmu bilməydu, nə oqul bilməydu, uni

■ **13:28** Mat. 24:32; Luqa 21:29. □ **13:29** «**mən baya degänlirimning yüz beriwatqanlikini körgininglarda, uning yeqinlap qaloanlikini, hətta ixik aldida turuwatqanlikini biliwelinglar**» — bu tekistiki «uning (yeqinlap qaloanliki)» yaki insan'ooqlining ezini, yaki kelidioqan künini, yaki Hudaning padixahlikini körsitidu («Luqa» 21:31). □ **13:30** «**bu alamətləning həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr ötməydu**» — əgər tiloqa elinoqan alamət Yerusalemlning wəyran boluxioqa (miladiyə 70-yili) (13:2) qaritiloqan bolsa, undaqa «dəwr» degən söz təbiyyki (1) Əysaning dəwrədə yaxap ötkən adəmlərnı körsitidu. Əgər Məsihning dunyaoqa kaytip kelixigə (13:26) qaritiloqan bolsa, «dəwr» degən söz bəlkim (2) pütün Yəhudiyə həlkini (3) bu ayətlərdə eytiloqan «dəhxətlik azab-oqubət»tiki wəqələrnıng baxlinix dəwrədə yaxioqanlarnı körsitidu. Xunga barliq wəqələr xu dəwr iqidə yüz beridu, degänlik bolidu. Bizningqə (3)-xərh aldi-kəynı ayətlərgə əng bap kelidu. ■ **13:31** Zəb. 102:25-27; Yəx. 40:8; 51:6; İbr. 1:11.

pəkət Atila bilidu. ■ ³³ Hoxyar bolunglar, səgək bolup dua qilinglar, qünki u waqit-saətning kaçan kelidioanlikini bilməysilər. ■ ³⁴ Bu huddi yaqa yurtka qikmaqçi boləjan adəmnig əhwalioa ohxaydu. Yoloa qikidioan qaşda, u kullirioa öz hokukini bekitip, hər birigə öz wəzipisini tapxuridu wə dər waziwənnigmu səgək boluxini tapilaydu. ³⁵ Xuningdək, silərmu səgək bolunglar; qünki öyning igisining *qaytip* kelidioan waqtining — kəqkurunmu, tün yerimimu, horaz qillioan waqitmu yaki səhər waqitmu — uni biləlməysilər; ³⁶ u tuyuksiz kəlgəndə, silərnig uhlawatqininglarning üstigə qüxmisun! ³⁷ Silərgə eytkinimni mən həmməyləngə eytimən: Səgək turunglar!

14

Rəhbərlərnig suykəst kilixi

Mat. 26:1-5; Luqa 22:1-2; Yh. 11:45-53

¹ «**Ətöp ketix**» həyti wə «**petir nan həyti**»**o**ja ikki kün qalojanidi. Bax kaħinlar wə Təwrat ustazliri uni ħiyələ-nəyrəng bilən tutup əltürüxning qarisini izdəytti. □ ■ ² Qünki ular:

■ **13:32** Mat. 24:36; Ros. 1:7. ■ **13:33** Mat. 24:42; 25:13; Luqa 12:40; 21:36; 1Tes. 5:6. □ **14:1** «**Ətöp ketix**» **həyti wə «petir nan həyti»o**ja **ikki kün qalojanidi** — bu ikki həytning təpsilatliri üqün «Mis.» 12-bab, «Law.» 23-babni wə «Təbirlər»ni kərunğ. İbraniy tilida «Pesaq», yaki «Pasha» həyti dəp atilidu. ■ **14:1** Mat. 26:2; Luqa 22:1; Yh. 11:55; 13:1.

— Bu ix heyt-ayəm künliri qilinmisun. Bolmisa, həlq arisida malimanqilik qıxixi mumkin, — deyixətti.

Ihlasmən ayalning Əysani ətirlixı

Mat. 26:6-13; Yh. 12:1-8

³ Əmdi u Bəyt-Aniya yezisida, «Simon mahaw»ning əyidə dastihanda olturoqanda, aq qaxtexi xixidə nahayiti qımmətlik sap sumbul ətirni kətürüp kəlgən bir ayal uning yenioqa kirdi. Ayal aq qaxtexi xexini qeqip, ətirni Əysaning bexioqa kuydi. □ ■

⁴ Lekin bəzilər buningoqa hapa boluxup, bir-birigə:

— Bu ətir nemə dəp xundaq israp qilinidu?

⁵ Qünki bu ətirni üq yüz dinardin artuq puloqa satkili bolatti, puli kəmbəoqəllərgə sədikə qilinsa bolmamti! — deyixti. Ular ayaloqa xundaq tapatənə qiloqili turdi. □

⁶ Lekin Əysa ularoqa:

— Uning ihtiyarioqa koyunglar, nemə dəp uning kənglini aqrıtisilər? U mening üstümgə yahxi ix qildi. ⁷ Qünki kəmbəoqəllər daim aranglarda bolidu, halioqan waqitinglarda

□ **14:3 «Simon mahaw»** — yəni «Mahaw kesili» deyilidioqan Simon — Simon bəlkim ilgiri mahaw kesiligə giritpar bolqanidi. Bizningqə bu ix wə «Yuh.» 12:1-11də hatiriləngən wəxə bir ixtur.

■ **14:3** Mat. 26:6; Luqa 7:37; Yh. 11:2; 12:3. □ **14:5 «bu ətirni üq yüz dinardin artuq puloqa satkili bolatti»** — «dinar» yaki «dinarus» degən Rim imperiyəsidiiki birhil pul birliki bolup, bir «dinarus» təhminən bir adəmning bir künlük həqqi bolatti. «Mat.» 20:2ni kərüng.

ularoqa həyr-sahawət kərsitələysilər; ləkin mening aranglarda boluxum silərgə daim nesip bolıwərməydu! ■ 8 Ayal qamining yetixiqə kildi; u mening bədinimning dəpnə kılınıxiqə aldin'ala təyyarlıq kılıp, uningqə ətir-may quyup qoydı. □ 9 Mən silərgə bərħək xuni eytip qoyayki, bu hux həwər pütkül dunyaning kəyeridə jakarlansa, bu ayal əslinip, uning qılqan bu ixi tərıplınıdu, — dedi.

Yəhüdaning Əysaqə satkunluq kılıxi

Mat. 26:14-16; Luqa 22:3-6

¹⁰ Xu waqıtta, on ikkiyləndin biri bolqan Yəhüda İxqariyot uni ularoqa tutup berix məksitidə bax kaħınlarning aldiqə bardı. ■

¹¹ Ular buni anglap huxal bolup kətti wə uningqə pul berixkə wədə kılıxtı. Yəhüda uni tutup berixkə muwapıq pırsət izdəp yürətti.

Ətöp ketix həytining kəqlik tamiki

Mat. 26:17-25; Luqa 22:7-14, 21-23; Yh. 13:21-

30

¹² Petir nan həytining birinqi küni, yəni ətöp ketix həytining qurbanlıq kəzisi soyulidıqan küni, muħlislar uningdin:

■ 14:7 Qan. 15:11. □ 14:8 «uningqə ətir-may quyup qoydı» — yaki «uningqə məsiħ kildi». ■ 14:10 Mat. 26:14; Luqa 22:4.

— Өtöp ketix heytingning *tamıqını* yeyixing üqün bizning kəyərgə berip təyyarlıximizni halaysən?
— dəp soridi. □ ■

¹³ U muhlislıridin ikkiylənni aldin mangəuzup ularəq:

— Xəhərgə kiringlar, u yərdə kozida su kətürüwaloqan bir ər kixi silərgə uqraydu. Uning kəynidin menginglar. □ ¹⁴ U adəm nəgə kirsə xu öyning igisigə: «Ustaz: Muhlislırim bilən ətöp ketix heytingning tamıqını yəydiqan mehmanhana kəyərdə? — dəp sorawatidu» — dənglar. ¹⁵ U silərnı baxlap üstünki kəwəttiki rətləngən sərəmjanlaxturuloqan qong bir eoziz öyni kərsitidu. Mana xu yərdə bizgə təyyarlıq kılıp turunglar, — dedi.

¹⁶ Muhlislar yoloqə qikiıp xəhərgə kirip, yolukqan ixlarning həmmisi u eytkandək boldi. Xu yərdə ular ətöp ketix heytingning tamıqını təyyarlaxti.

¹⁷ Kəq kirqəndə, u on ikkəylən bilən öygə kəldi.

■ ¹⁸ Ular dastihanda olturup oızalanəqanda Əysa:

□ **14:12** «petir nan heytingning birinqi küni, yəni ətöp ketix heytingning qurbanlıq kəzisi soyulidiqan küni» — «petir nan heyti» yəttə kün bolidu, birinqi küni «ətöp ketix» heytimu təng bolidu. Bu küni, Yəhudiylar öyliridə koza soyup, petir nan bilən yəydu. «**Ətöp ketix heytingning tamıqı**» — buning muhım qismi «ətöp ketix qurbanlıq kəzisi» idi («Mis.» 12:3-11, «Law.» 23:5, «Qəl.» 28:16, «Qan.» 16:1-7ni kəring). ■ **14:12** Mis. 12:17; Mat. 26:17; Luqa 22:7. □ **14:13** «**Xəhərgə kiringlar**» — «xəhər» — Yerusalem xəhərigə, demək. «**u yərdə kozida su kətürüwaloqan bir ər kixi silərgə uqraydu**» — Qanaanda (Pələstində) ər kixilər bögüngə kədər adəttə su kətürməydu. ■ **14:17** Mat. 26:20; Luqa 22:14.

— Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, aranglardiki birəylən, mən bilən billə oqizaliniwatқан birsi manga satқunluk қilidu, — dedi. □ ■

¹⁹ Ular *bu sөzdin* қayоquоqа qөmүp, bir-birləp uningdin:

— Mən əməstimən? — dəp soridi. Yənə birsi: — Mən əməstimən? — dedi.

²⁰ Ləkin u ularоqа:

— *Xu kixi* on ikkəylənning biri, yəni қolidiki nanni mən bilən təng tawaққа tögürgüqi bolidu.

²¹ İnsan'оqli dərweкə əzi toqrisida *mukəddəs yazmilarda* pütülgəndək aləmdin ketidu; birақ İnsan'оqlining tutup berilixigə wasitiqi bolоqan adəmning ҳaliоqа way! U adəm tuоqulmiоqan bolsa uningоqа yahsi bolatti! — dedi. □

«Rəbning ziyapiti»

Mat. 26:26-30; Luқа 22:15-20; 1Kor. 11:23-25

²² Ular oqizaliniwatқanda, Əysa bir nanni қoliоqа elip təxəkkür eytқandin keyin, uni oxtup, muh-lislirioqа üləxtürүp bərdi wə:

□ **14:18 «dastihanda olturup oqizalanoqanda...»** — grek tilida «dastihanda yetip oqizalanoqanda...». ■ **14:18** Zəb. 41:9; Ros. 1:17. □ **14:21 «... birақ İnsan'оqlining tutup berilixigə wasitiqi bolоqan adəmning ҳaliоqа way! U adəm tuоqulmiоqan bolsa uningоqа yahsi bolatti!»** — Yəhuda bu sөzni angliоqandin keyin dərһal қikip bax kaһinlarning yenioqа barоqan bolsa kerək. «Markus», «Luқа», «Yuhanna»diki ««ötүp ketix» һeytining kəqlik tamiki» toqrisidiki bayanlarni kərүng.

— Elinglar, bu mening tenim, — dedi. □ ■

²³ Andin u qolliqqa jamni elip *Hudaqqa* tæxækkür eytkandin keyin, uni muhlislirioqa sundi. Ularning hæmmisi uningdin iqixti.

²⁴ U ularqqa: — Bu mening qenim, nuroqun adæmlær üqün tæküliqqa, yengi æhdini tüzidioqan qenimdur. □ ²⁵ Mæn silergæ bærhæq xuni eytip qoyayki, Hudaning padixahlikida yengidin xarabtin iqidioqan küngiqqæ, üzüm telining xærbisini hærgiz iqmæymæn, — dedi.

²⁶ Ular bir mædhiyæ küyini eytkandin keyin talaqqa qikip, Zæytun teqioqa qarap ketixti.

Muhlislarning Əysani taxlap ketixi

Mat. 26:31-35; Luqa 22:31-34; Yh. 13:36-38

²⁷ Andin Əysa ularqqa:

Silær hæmminglar tandurulup putlixisilær, qünki *mukæddæs yazmilarda*:

«Mæn padiqini uruwetimæn,
Qoylar patiparaq bolup tarkitiwetilidu» dæp pütülgæn. □ ■

□ **14:22** «Əysa bir nanni qolliqqa elip tæxækkür eytkandin keyin» — yaki «Əysa nanni qolliqqa elip (uni) bæräkætligændin keyin,...». ■ **14:22** Mat. 26:26; Luqa 22:19; 1Kor. 11:23.

□ **14:24** «Bu mening qenim, nuroqun adæmlær üqün tæküliqqa, yengi æhdini tüzidioqan qenimdur» — «yengi æhdæ» Tæwrat, «Yær.» 31:31-34, «Luqa» 22:20ni, «Ibr.» 13:20ni kærüng. Bæzi kona kæqürmilærdæ pæqæt «æhdæ» deyilidu.

□ **14:27** «Mæn padiqini uruwetimæn, qoylar patiparaq bolup tarkitiwetilidu» — «Zæk.» 13:7. Muxu bexarætæ sæzligüqi Hudaning ezi, ælwættæ. ■ **14:27** Zæk. 13:7; Mat. 26:31; Yh. 16:32.

²⁸ Lekin mən tirilgəndin keyin Galiliyəgə silərdin burun barimən, — dedi.■ ²⁹ Lekin Petrus uningə:

— Həmməylən tandurulup putlaxsimu, mən hərgiz putlaxmaymən, dedi.

³⁰ Əysa uningə: — Mən sanga bərhək xuni eytip qoyayki, bugün, yəni bugün keqə horaz ikki kətim qillioquqə, sən məndin üq kətim tanisən, — dedi.■

³¹ Lekin Petrus tehimu kət'iylik bilən uningə: — Sən bilən billə əlidioqan ix kerək bolsimu, səndin hərgiz tanmaymən, — dedi. Qaloqan həmmisimu xundak deyixti.■

Əysaning Getsimanə başqisidiki dua-tilawiti
Mat. 26:36-46; Luqa 22:39-46

³² Andin ular Getsimanə degən bir jayoqə kəlđi. U muhlislarəqə: — Mən dua-tilawət kəlip kəlgüqə, muxu yərdə olturup turunglar, dedi.■

³³ U Petrus, Yəqub və Yuhənnani birgə elip mangđi və sür besip, roq-kəlbidə tolimu pərixan boluxka baxlidi. □ ³⁴ U ularəqə:

— Jenim əlidioqandək bəkmü azablanmaqta. Silər bu yərdə kəlip, oyəqə turunglar, — dedi. ■ ³⁵ U səl nerirək berip, əzini yərgə etip düm

■ **14:28** Mat. 26:32; 28:10; Mar. 16:7. ■ **14:30** Mat. 26:34; Luqa 22:34; Yə. 13:38. ■ **14:31** Yə. 13:37. ■ **14:32** Mat. 26:36; Luqa 22:39; Yə. 18:1. □ **14:33** « Əysa ... roq-kəlbidə tolimu pərixan boluxka baxlidi » — grek tilida «u ... rohta tolimu pərixan boluxka baxlidi». ■ **14:34** Yə. 12:27.

yatti wə mumkin bolsa, u dəkiqining öz bexioğa qüxməy ötüp ketixi üqün dua kılıp: □ ■

³⁶ — I Abba Ata, Sanga həmmə ix mumkindur; bu kədəhni məndin ötküzüwətkəysən! Ləkin bu ix mən haliqandək əməs, sən haliqandək bolsun, — dedi. □ ■

³⁷ U *üqəylənni*ng yenioğa kaytip kəlginidə, ularning uhlap qaloqanlikini kərup, Petruska:

— Əy Simon, uhawatamsən?! Bir saətmu oyoqak turalmidingmu?! ■ ³⁸ Ezikturuluxtın saklinix üqün, oyoqak turup dua kılinglar. Roh pidakar bolsimu, ləkin kixining ətliri ajizdur, — dedi. □ ■

³⁹ Andin u yənə berip, ohxax sözlər bilən kaytidin dua kildi. ⁴⁰ U ularning yenioğa kaytip kəlginidə, ularning yənə uhlap qaloqanlikini kərđi, qünki ularning kəzliri uyquğa ilinoqanidi. Ular uningğa nemə deyixini bilməy qaldı. ⁴¹ U üqinqi qetim ularning yenioğa kaytip ularğa:

□ **14:35 «u dəkiqining öz bexioğa qüxməy ötüp ketixi üqün ...»** — grek tilida «xu saətniŋ öz bexioğa qüxməy ötüp ketixi üqün...». ■ **14:35** Luğa 22:41. □ **14:36 «I Abba Ata, Sanga həmmə ix mumkindur»** — ibraniy tilida «abba» degən söz oqulning atisioğa bolqan yeqinqilikini bildüridu. Uyoqurqidiki «səyümlük ata» degəngə yeqin kelidu. Bu söz həm muhəbbət həm qongqur hərmətnimu bildüridu. «**bu kədəhni məndin ötküzüwətkəysən!**» — «bu kədəh» uning aldida turidioqan azab-oqubətlərni kərsitidu. Təwratning kəp yərliridə «kədəh» dəl xu mənidə ixlitilidu (məsilən «Zəb.» 75:8, «Yəx.» 51:17, 22, «Yər.» 25:15də). ■ **14:36** Yh. 6:38. ■ **14:37** Mat. 26:40; Luğa 22:45. □ **14:38 «Roh pidakar bolsimu, ləkin kixining ətliri ajizdu»** — «kixining ətliri» grek tilida «ət». İnjlida «ət» yaki «ət-tən» daim degüdək adəmning öz teni təripidin azdurulidioqan, gunahkar təbiitini kərsitidu. «Rim.»diki «kirix söz»imizni kəring. ■ **14:38** Gal. 5:17.

— Silər tehiqə uhlawatamsilər, tehiqə dəm eli-watamsilər? Əmdi boldi bəs! Wəqit-saiti kəldi; mana, İnsan'ooqli gunahkarlarning qolioqa tapx-uruldi! □ ⁴² Qopunglar, ketəyli; mana, manga satkunluk kilidioqan kixi yekın kəldi! — dedi.

Əysaning tutkun qilinixi

Mat. 26:47-56; Luqa 22:47-53; Yh. 18:3-12

⁴³ Wə xu dəkikidə, uning səzi tehi tügiməyla, mana, on ikkəyləndin biri bolqan Yəhuda kəldi; uning yenida bax kaħınlar, Təwrat us-tazliri wə aqsakallar tərıpıdın əwətilgən kiliq-toqmaqlarni kətürgən zor bir top adəm bar idi. ■ ⁴⁴ Uningoqa satkunluk kילוquqi ular bilən alliburun ixarətni bekitip: «Mən kimni səysəm, u dəl xudur. Silər uni tutup, yalap elip ketinglar» dəp kelixkənidi. ⁴⁵ U kelip udul *Əysaning* aldioqa berip:

— Ustaz, ustaz! — dəp uni səyüp kətti. □ ■

⁴⁶ Ular uningoqa qol selip, uni tutkun kildi. ⁴⁷ Wə uning yenida turoqanlardın birəylən kiliqini suqurup, bax kaħinning qakirioqa uruwidi, uning kulikini xilip quxürüwətti.

⁴⁸ Əysa jawabən ularoqa:

□ **14:41** «**Silər tehiqə uhlawatamsilər, tehiqə dəm eli-watamsilər?**» — yaki bolmisa: «Əmdi uhlawerisilər, dəm eliwerisilər!» (demək, kinayilik gəp) yaki pəkət: «Əmdi uhlanglar, dəm elinglar!». ■ **14:43** Mat. 26:47; Luqa 22:47; Yh. 18:3.

□ **14:45** «**Ustaz, ustaz**» — «Ustaz» ibraniy tilida «Rabbi» deyilidu. Ibraniylar arisida adəmning ismini ikki kətim qakirix adəttə inatayın qongqur həssiyat, alaħidə amraklikni bildüridu.

■ **14:45** 2Sam. 20:9.

— Bir qarakçini tutidioqandək kiliq-tokmaqlarni ketürüp meni tutkili kəpsiləröu? ⁴⁹ Mən hər küni ibadəthana həylilirida silər bilən billə bolup təlim berəttim, lekin silər u qaoqda meni tutmidinglar. Lekin bu ixlarning yüz berixi mukəddəs yazmilarda aldın pütülgənlərnin əməlgə axuruluxi üqün boldi, — dedi.■

⁵⁰ Bu qaoqda, həmməylən uni taxlap keqip ketixti. ■ ⁵¹ Pəqət uqisiöqə kanap rəht yepinqakliwalöqan bir yigit uning kəynidin əgixip mangdi. Yax əskərlər uni tutuweliwidi, ⁵² lekin u kanap rəhttin boxinip, yalingaq peti ulardın keqip kətti.□

Aliy kengəxmida sotlinix

Mat. 26:57-68; Luqa 22:54-55, 63-71; Yh. 18:13-14, 19-24

⁵³ Əmdi ular Əysani bax kaħinning aldiöqə elip berixti. Bax kaħinlar, barliq aqsakallar bilən Təwrat ustazlirimu u yərgə uning yenioqə yioqildi. □ ■ ⁵⁴ Petrus uningöqə taki bax

■ **14:49** 1Sam. 24:14-15; Zəb. 22:6-7; 69:9; Luqa 24:25 ■ **14:50** Ayup 19:13; Zəb. 88:8, 18; Zək.13:7 □ **14:52** «...uqisiöqə kanap rəht yepinqakliwalöqan bir yigit... lekin u kanap rəhttin boxinip, yalingaq peti ulardın keqip kətti» — birnəqə xərhqilər bu «məlum yax yigit»ni Markusning özi ikən, dəp qaraydu. Bizmu qoxulimiz. U muxu yərdə əzini «muhlis» dəp atimaydu. Bəlkim u muxu yərdə **barliq kixilərnin** Əysadin waz keqip uni taxliöqanliqini təkitliməkqi bolidu. □ **14:53** «**Bax kaħinlar, barliq aqsakallar bilən Təwrat ustazlirimu u yərgə uning yenioqə yioqildi**» — «uning yenioqə» bax kaħin Qayafaning yenioqə, demək. ■ **14:53** Mat. 26:57; Luqa 22:54; Yh. 18:13,24.

kahinning sarayidiki hoylining iqigiqə yiraktin əgixip kəldi; u qarawullar bilən billə otning nurida otsinip olturdi. ⁵⁵ Bax kahinlar wə pütün aliy kengəxmə əzaliri Əysani ölümgə məhkum kilix üçün, guwah-ispət izdidi, əmma tapalmidi. □ ■ ⁵⁶ Qünki nuroqun kixilər uni ərz kilip yaloqan guwahqilik bərgən bolsimu, ularning guwahlikliri bir-birigə udul kəlməytti. ⁵⁷ Bəzi adəmlər ornidin turup, uning üstidin ərz kilip yaloqan guwahlik berip:

⁵⁸ — Biz uning: «İnsan qoli bilən yasaloqan bu ibadəthanini buzup taxlap, insan qoli bilən yasalmioqan baxqa bir ibadəthanini üq kün iqidə yasap qikimən» degənlikini angliduk, — dedi. □ ■ ⁵⁹ Hətta ularning bu həqtiki guwahliklirimu bir-birigə mas kəlmidi.

⁶⁰ Andin bax kahin həmməylənning aldida ornidin turup, Əysadin:

— Kəni, jawab bərməmsən? Bular sening üstüngdin zadi qandaq guwahliklarni beriwatidu? — dəp soridi. ■ ⁶¹ Ləkin Əysa xük turup, həqkandaq jawab bərmidi. Bax kahin uni qıstap yənə uningdin:

— Sən Mubarək Boləuqining Oqli

□ **14:55** «aliy kengəxmə» — ibraniy tilida «Sanhedrin»

■ **14:55** Mat. 26:59; Ros. 6:13. □ **14:58** «İnsan qoli bilən yasaloqan bu ibadəthanini buzup taxlap, insan qoli bilən yasalmioqan baxqa bir ibadəthanini üq kün iqidə yasap qikimən» — «Yuh.» 2:19ni kəring. Ular Məsihning sözini burmilioqanidi. ■ **14:58** Mar. 15:29; Yh. 2:19. ■ **14:60** Mat. 26:62.

Məsihmusən? — dəp soridi. □ ■

⁶² Xundak, mən özüm, — dedi Əysa, — wə silər keyin Insan'ooqlining Qudrət Igisining ong yenida olturidioqanlikini wə asmandiki bulutlar bilən kelidioqanlikini kərisilər. □ ■

⁶³ Xuning bilən bax kaħin tonlirini yirtip taxlap:

— Əmdi baxka hərəkəndə guwaħqining nemə həjiti? □ ⁶⁴ Əzünglər bu kupurluqni anglid-inglər! Əmdi buningə nemə dəysilər? — dedi.

Ularning həmmisi u ölüm jazasioqə buyrulsun, dəp həküm qikirixti. ⁶⁵ Andin bəziliri uningə tükürüxkə baxlidi, yənə uning kəzlrini tengip, muxtlap: «Kəni, *pəyoqəmbərqilik kəlip* bexarət berə!» deyixti. Qarawullarmu uni xapilək bilən

□ **14:61 «Sən Mubarək Boləuqining Ooqli Məsihmusən?»**

— «Mubarək Boləuqi» — Huda Əzidur. ■ **14:61** Yəx. 53:7; Ros. 8:32. □ **14:62 «silər keyin Insan'ooqlining Qudrət Igisining ong yenida olturidioqanlikini wə asmandiki bulutlar bilən kelidioqanlikini kərisilər»** — Təwrat, «Dan.»

7:13ni kərüng. ■ **14:62** Dan. 7:13; Mat. 16:27; 24:30; 25:31; Luqa 21:27; Ros. 1:11; 1Tes. 4:16; 2Tes. 1:10; Wəh. 1:7.

□ **14:63 «Xuning bilən bax kaħin tonlirini yirtip taxlap...»**

— bax kaħin Əysani «kupurluq kildi» dəp qarap, əzining buningə boləqan qəqūxi wə qəzicipini ipadiləx üqün kiyimlirini yirtqan. Əysaning əzining Məsih ikənlikini etirap kəlix, uning Hudaqə has həqūq wə xəhrət məndidur, degənlikidur. Yənə xuni eytimizki, bax kaħinning tonlirini yirtixning əzi Təwrat qanunioqə hilap idi («Law.» 10:6, 21:10).

kaqatlidi. □ ■

Petrusning Əysadin tenixi

Mat. 26:69-75; Luqa 22:56-62; Yh. 18:15-18, 25-27

⁶⁶ Petrus sarayning tƏwƏnki hƏylisida turoqanda, bax kaħinning dedƏkliridin biri kelip, ■ ⁶⁷ issinip olturoqan Petrusni kƏrƏp, uningƏa tikilip qarap: — SƏnmu NasarƏtlik Əysa bilƏn billƏ idingƏu, — dedi.

⁶⁸ Lekin u tenip:

— Sening nemƏ dƏwatkanlikingni bilmidim hƏm qƏxƏnmidim, — dedi-dƏ, taxkiriƏa, dƏrwazining aywaniƏa qikiq turdi. Xu əsnada horaz bir qillidi.

⁶⁹ Uni yƏnƏ kƏrgƏn hƏliki dedƏk yƏnƏ u yƏrdƏ turoqanlarƏa:

— Bu ulardin biri, — degili turdi. ■ ⁷⁰ *Petrus* yƏnƏ inkar kildi.

Bir'azdin keyin, u yƏrdƏ turoqanlar Petruska yƏnƏ:

□ **14:65** «bƏziliri uningƏa tƏkƏrƏxkƏ baxlidi, yƏnƏ uning kƏzlidirini tengip, muxtlap: «kƏni, pƏyoƏmbƏrqilik kƏlip bexarƏt bƏrƏ!» — «Mat.» 26:68dƏ muxu kixilƏrning: «... «KƏni bexarƏt bƏrƏ, seni kim urdi?» deyixkƏnlikimu hatir-ilidu. «KƏrawullarmu uni xƏpilƏk bilƏn kaqatlidi» — yaki «KƏrawullarmu uni arisioƏa eliwelip kaqatlidi». ■ **14:65** Ayup 16:10; YƏx. 50:6; Yh. 19:3. ■ **14:66** Mat. 26:58,69; Luqa 22:55; Yh. 18:16,17. ■ **14:69** Mat. 26:71; Luqa 22:58; Yh. 18:25.

— Bərhək, sən ularning birisən. Qünki sənmu Galiliyəlik ikənsənoqu?! — deyixti.□

⁷¹ Ləkin u qattıq qarqaxlar bilən kəsəm kılıp: — Silər dəwatqan həliki adəmni tonumaymən! — dedi.

⁷² Dəl xu qaoqda horaz ikkinqi kətim qillidi. Petrus Əysaning əzigə: «Horaz ikki kətim qillioquqə, sən məndin üq kətim tanisən» degən səzini esigə aldı; wə bularni oylap yioqlap kətti.□ ■

15

Əysaning Pilatusning aldidə sotlinixi

Mat. 27:1-2, 11-14; Luqa 23:1-5; Yh. 18:28-38

¹ Ətisi tang etixi bilənla, bax kaqınlar aqsakallar, Təwrat ustazliri wə pütkül aliy kengəxmidikilər bilən məslihetlixip, Əysani baqlap apirip, *waliy* Pilatuska tapxurup bərdi.■

² Pilatus uningdin:

— Sən Yəhudiylarning padixahimu? — dəp soridi.

□ **14:70** «Bərhək, sən ularning birisən. Qünki sənmu Galiliyəlik ikənsənoqu?!» — ularning degənliri Petrusning tələppuzioqa اساسən bolsa kerək. «Mat.» 26:72-73ni kəring.

□ **14:72** «...wə bularni oylap yioqlap kətti» — baxka birhil təjmisisi: — «... wə kəngli buzulup yioqlap kətti». ■ **14:72** Mat. 26:34,75; Luqa 22:61; Yh. 13:38; 18:27. ■ **15:1** Zəb. 2:2; Mat. 27:1; Luqa 22:66; 23:1; Yh. 18:28; Ros. 3:13.

U jawabən: — Eytķiningdək, — dedi. □ ■

³ Bax kaķinlar uning űstidin kayta-kaytidin ərz-xikayətlərni kilixti. ⁴ Pilatus uningdin yənə:

— Jawab bərməmsən? Kara, ular űstingdin xunqiwala xikayət kiliwatidu!? — dəp soridi. ■

⁵ Birək Əysa yənila hēq jawab bərmidi; Pilatus buningoķa intayin hēyran qaldi. ■

Əysa wə Barabbas

Mat. 27:15-31; Luķa 23:13-25; Yħ. 18:39-40;

19:1-16

⁶ Hər ketimlik *ətüp ketix* hēytida, halayik qaysibir məħbusni tələp kilsa, waliy uni qoyup berətti. ■ ⁷ Əyni waķitta, zindanda Barabbas isimlik bir məħbus bar idi. U əzi bilən billə topilang kətürgən həmdə topilangda katillik kiloķan nəqqəylən bilən tēng solanoķanidi. ■

⁸ Halayik quķan-sürən selip waliydin burun həmixə ularoķa kiloķinidək yənə xundak kilixini tiləxti. □

⁹ Pilatus ularoķa:

— Silər Yəħudiylarning padixaķini qoyup beriximni halamsilər? — dedi ¹⁰ (qünki u bax kaķinlarning həsəthorlukı tūpəylidin uni tutup bərgənlikini bilətti). ¹¹ Ləkin bax kaķinlar

□ **15:2** «U jawabən: — Eytķiningdək, — dedi» — Əysaning «Əytķiningdək» degən jawabining grek tilida «Xundak, ləkin əħwal dəl sening oylioķiningdək əməs» degən puriki qikidu.

■ **15:2** Mat. 27:11; Luķa 23:3; Yħ. 18:33. ■ **15:4** Mat. 27:13; Yħ. 19:10.

■ **15:5** Yəx. 53:7 ■ **15:6** Mat. 27:15; Luķa 23:17; Yħ. 18:39. ■ **15:7** Mat. 27:16; Luķa 23:19; Yħ. 18:40.

□ **15:8** «Halayik quķan-sürən selip...» — baxķa birhil tərjimisi: «Halayik (waliyning) aldioķa kelip...»

halayikni: «Buning ornioqa, Barabbasni qoyup bær» dæp tælöp kilixka küxkürtti.■

¹² Pilatus jawabæn ulardin yænæ:

— Undaq bolsa, silær «Yəhudiylarning padixahı» dæp atioqan kixini qandaq bir tæröp kil dæwatisilær? — dedi.

¹³ — Ular yænæ awazini këtürüp: — Uni krestligin! — dæp warkirixatti.

¹⁴ Pilatus ularoqa: — Nemixka? U nemæ ræzillik ötküzüptü? — dedi.

Birax ular tehimu oqaljirlixip:

— Uni krestligin! — dæp warkiraxti. ¹⁵ Xunga Pilatus, halayikni razi kilmakqi bolup, Barabbasni ularoqa qikirip bærdi. Əysani bolsa qamqilatqandin keyin, krestlæx üqün *læxkærlirigæ* tapxurdi.□ ■

Læxkærlarning Əysani məshiræ kilixi

¹⁶ Andin læxkærlær Əysani waliy ordisidiki sæynaqa elip kirip, pütün læxkærlær topini bu yergæ jæm boluxka qakirdi. □ ■ ¹⁷ Ular uning uqisioqa sæsün rænglik ton kiydürüxti, andin ular tikænlik xahqilardin toquqan bir tajni

■ **15:11** Mat. 27:20; Luqa 23:18; Yh. 18:40; Ros. 3:14.

□ **15:15** «**Əysani bolsa qamqilatqandin keyin...**»

— Rim imperiyəsida jaza qamqiliri birnæqqæ tasmilik bolup, hærbir tasmisioqa qoquxun wæ ustihan parqiliri baqlanqan bolidu. Qamqilioqan waqtida jazaqa tartiloquqiYalingaqlinip, yergæ tizlandurulup, ikki yenida turoqan læxkær uni qamqilaytti.

■ **15:15** Mat. 27:26; Yh. 19:1. □ **15:16** «**waliy ordisidiki sæyna**» — grek (latin) tilida «praytorium». «**læxkærlær topi**» —

(grek tilida «koqhort») 500-600 kixidin tærkib tapqan. ■ **15:16** Mat. 27:27; Yh. 19:2.

bexioqa kiygüzdi. □ 18 Andin uni mubarəkləp: «Yaxioqayla, i Yəhudiylarning padixahi!» deyixti. 19 Andin bexioqa qomux bilən hədəp urup, uningqa qarap tükürüxti wə uning aldida tiz püküp, səjdə qilixti. □

20 Ular uni xundak mazak qiləandin keyin, uningdin səsün tonni salduruwetip, uqisioqa öz kiyimlirini kiydürdi; andin ular uni krestləx üçün elip qixixti.

Uning krestlinixi

Mat. 27:32-44; Luqa 23:26-39; Yh. 19:17-19

21 Kurini xəhiridin boləqan, Simon isimlik bir kixi yezidin kelip, u yərdin ötüp ketiwatatti (bu kixi Iskəndər bilən Rufusning atisi idi). *Ləxkərlər* uni tutup kelip, *Əysaning* krestini uningqa məjburiy kətürgüzdi. □ ■ 22 Ular Əysani Golgota (tərximisi, «bax səngək») degən yərgə elip kəldi; ■ 23 andin ular uningqa iqix üçün murməkki

□ 15:17 «Ular uning uqisioqa səsün rənglik ton kiydürüxti» — «səsün rəng» xu qaşda xahənə kiyimning rənggi xundak idi («Mat.» 27:28, «Yuh.» 19:2ni kərting). Ular xu «xahənə ton» arqilik Əysani «sən padixahmu?!» dəp mazak qilmaqçi.

□ 15:19 «andin bexioqa qomux bilən hədəp urup...» — yaki «andin bexioqa həsa bilən hədəp urup...». □ 15:21

«**Ləxkərlər uni tutup kelip, Əysaning krestini uningqa məjburiy kətürgüzdi**» — «Əysaning kresti» toqruluk; Əysa özini jazalaydıqan qoral boləqan xu krest (qapras yəoaq)ni yüdüp mengixi kerək idi. U xundak qattik qamqilanəqanki, həlsirap yüdüp mangalmisa kerək. ■ 15:21 Mat. 27:32; Luqa 23:26. ■ 15:22 Mat. 27:33; Luqa 23:33; Yh. 19:17.

arilaxturuloqan aqqiq xarab bardi; lekin u uni qobul qilmidi. □

²⁴ Ular uni krestligandin keyin, kiyimlirini ezara beluxuweliox uqun, harkaysisining uluxini bekitixke hərbir kiyimning ustigə qəx taxlidi. □ ■

²⁵ Uni krestligən waqit kunning uqinqi saiti idi. □

²⁶ Uni əyibligən xikayətnamidə «Yəhudiylarning padixahi» dəp pütülgənidi. □ ■

²⁷ Ular uning bilən tənq ikki qarəqqinimu krestlidi, biri ong tərpidə, yənə biri sol tərpidə idi. ²⁸ Xundəq kiliq, muqəddəs yazmilardiki: «U jinayətgilərninq qatarida sanaldi» degən səz əməlgə axuruldi. □ ■ ²⁹ U yərdin ətkənlər baxlirini qaykixiq, uni həkəratləp:

— Uquy, sən ibadəthanini buzup taxlap, uq kün iqidə kaytidin yasap qikidioxan adəm, ■ ³⁰ əmdi əzünqni kutkuzup kresttin quxup baqqina! — deyixti.

□ **15:23** «... ular uningoxa iqix uqun murməkki arilaxturuloqan aqqiq xarab bardi; lekin u uni qobul qilmidi» — krestkə mihlinidioxanlaroxa aqriqni pəsəytix məqsitidə dora arilaxturuloqan xarab berilidikən. Birəq əysa rət qildi. □ **15:24** «harkaysisining uluxini bekitixke hərbir kiyimning ustigə qəx taxlidi» — yəki «harkaysisining uluxini bekitixke kimiym-liri uqun qəx taxlidi». ■ **15:24** Zəb. 22:18; Mat. 27:35; Luqa 23:34; Yh. 19:23. □ **15:25** «kunning uqinqi saiti» — hāzirkı waqit bolsa, ətigən saət tokkuz idi. □ **15:26** «Uni əyibligən xikayətnamidə «Yəhudiylarning padixahi» dəp pütülgənidi» — bu xikayətnamə uning bexining yukiri tərpiqə bekitilgənidi («Mat.» 27:37). ■ **15:26** Mat. 27:37; Luqa 23:38; Yh. 19:19. □ **15:28** «U jinayətgilərninq qatarida sanaldi» — «Yəx.» 53:12. ■ **15:28** Yəx. 53:12; Luqa 22:37. ■ **15:29** Zəb. 22:7-8; 69:19-22; 109:25; Mat. 27:39; Luqa 23:35; Yh. 2:19.

³¹ Bax kaħinlar bilən Təwrat ustazlirimu əzara xundak məshirə qilip:

— U baxqilarni kütquzuptikən, özini kütquzalmaydu. ³² Israilning padixahı boləjan Məsih əmdi kresttin qüxüp baxsunqu, xuni kərsəkla uningəta etikad qilimiz! — deyixti. Uning bilən təng krestləngənlərmu uni xundak haqarətləxti.

Əysaning ölümü

Mat. 27:45-56; Luqa 23:44-49; Yħ. 19:28-30

³³ Əmdi *künning* altinqi saiti kəlgəndə, pütkül zeminni qarangoşuluk qaplıdi wə tokkuzinqi saitiqə dawam kildi. □ ■ ³⁴ Tokkuzinqi saəttə Əysa yukiri awaz bilən: «Eloi, Eloi, lama xawaqtani?», mənisi: — «Hudayim, Hudayim, meni nemixka taxliwəttinq?» dəp kattik nida kildi. □ ■

³⁵ U yərdə turuwatqanlarning bəziliri buni anglap:

— Mana, u Ilyas pəyoşəmbərgə nida qiliwatidu, — deyixti. ³⁶ Ulardin birəylən yügürüp berip, bir parqə bulutni aqqıq xarabka qilap, qomuxning uqioğa selip uningəta iqqüzüp:

□ **15:33** «*künning altinqi saiti kəlgəndə, pütkül zeminni qarangoşuluk qaplıdi wə tokkuzinqi saitiqə dawam kildi*» — hazırkı waqit sistemisi boyiqə muxu halet qüx waqtidin (saət on ikkidin) baxlap saət üqkiqə dawam kildi.

■ **15:33** Mat. 27:45; Luqa 23:44. □ **15:34** «*Tokkuzinqi saəttə*» — hazırkı waqit bolsa saət üqlərdə. «**Eloi, Eloi, lama xawaqtani?**», mənisi: — «**Hudayim, Hudayim, meni nemixka taxliwəttinq?**» — «Zəb.» «1:22»ni kəring. ■ **15:34** Zəb. 22:1-2; Mat. 27:46.

— Tohtap turunglar! Qarap bakayli, ilyas *pəyoğambər* uni qüxürgili kelərmikin? — dedi.■

³⁷ Əysa kattıq warkiridi-də, rohini qoyuwətti. □

³⁸ Wə *xu əsnada* ibadəthanining ičkiri pərdisi yukiridin təwəngə ikki parqə bəlöp yirtildi. □ ■

³⁹ Əmdi uning udulida turoqan yüzbexi uning kandaq nida kılıp rohini qoyuwətkənlikini kərüp:

— Bu adəm həkikətən Hudaning oqlı ikən! — dedi.■

⁴⁰ U yərdə yənə bu ixlaroqa yirəktin qarap turuwatqan birnəqçə ayallarmu bar idi. Ularning arisida Magdallıq Məryəm, kiçik Yaqup bilən Yosəning anisi Məryəm wə Salomilar bar idi. □ ■ ⁴¹ Ular əslidə Əysa Galiliyə ölkisidə turoqan waqıtta uningə əgixip, uning hizmitidə boləqanlar idi; bulardin baxqa uning bilən Yerusalemoqa birgə kəlgən yənə nuroqun ayallarmu *uning əhwaliqə* qarap turatti.■

■ **15:36** Zəb. 69:21; Yh. 19:29. □ **15:37** «**Əysa...**

rohini qoyuwətti» — «rohini qoyuwətti» degənnıng baxqa birhil tərjimisi «Əysa... tinikini tohtatti». □ **15:38** «... **xu**

əsnada ibadəthanining ičkiri pərdisi yukiridin təwəngə ikki parqə bəlöp yirtildi» — bu pərdə ibadəthanidiki əng mükəddəs jayni mükəddəs jaydin ayrip turıdıqan pərdə bolup, uning yirtilixi insanlarning Hudaning aldıqə barıdıqan yolıning Əysaning əlümi bilən eqıləanlikini bildürıdu (ibadəthanidiki «mükəddəs jay»ni sırttiki həylidin ayriydıqan yənə bir «sırtkı pərdə» bar idi, lekin buni kərsıtix üqün adəttə baxqa ataloqu ixlılıdı). ■ **15:38** 2Tar. 3:14; Mat. 27:51; Luqa 23:45.

■ **15:39** Mat. 27:54; Luqa 23:47. □ **15:40** «**Yosəning anisi Məryəm**» — «Mat.» 27:56də «Yüsüpning anisi Məryəm».

■ **15:40** Mat. 27:55; Luqa 23:49. ■ **15:41** Luqa 8:2, 3.

*Əysaning dəpnə qilinixi**Mat. 27:57-61; Luğa 23:50-56; Yh. 19:38-42*

⁴² Kəqkurun kirip qaloqanda («təyyarlar küni», yəni xabat küningin aldinqi küni bolmaqqa),
 □ ■ ⁴³ aliy kengəxmining tolimu mətiwər əzasi, Arimatyalıq Yüsüp bar idi. Umu Hudaning padixahlığını kütüwatқан bolup, jür'ət kılıp *waliy* Pilatusning aldioqa kirip, uningdin Əysaning jəsitini berixni təlöp kildi. ⁴⁴ Pilatus Əysaning allıqaqan əlgənlikigə həyran boldi; u yüzbəxini qakirip, uningdin Əysaning əlginigə heli waqit boldimu, dəp soridi. ⁴⁵ Yüz bexidin əhwalni ukqandin keyin, Yüsüpkə jəsətni bərđi. ⁴⁶ Yüsüp esil kanap rəht setiwelip, jəsətni *kresttin* qüxürüp kanap rəhttə kepənlidi wə uni qiyada oyuloqan bir kəbrigə koydi; andin kəbrining aozioqa bir taxni domilitip koydi. ■
⁴⁷ Wə Magdallıq Məryəm bilən Yosəning anisi Məryəm uning koyuloqan yerini kərüwaldi.

16*Əysa əlümdin tirilidu**Mat. 28:1-8; Luğa 24:1-12; Yh. 20:1-10*

□ **15:42** «**təyyarlar küni**» — adəttə xabat küningin aldinqi künini kərsitidu. Xabat künidə hərqandak ixləx (məsilən otun terix, ot yekix, hemir yuqurux qatarlıqlar) mən'i qilinmaqqa, xabat künidiki barlıq tamaqlarni andinqi küni, yəni jümə künidə təyyarlar kerək idi. Uning üstigə, qaidə boyiqə, öltürülgənlərnin jəsiti xabat künidə kresttə qalsa bolmaytti («Qan.» 21:23ni kərüng). ■ **15:42** Mat. 27:57; Luğa 23:50; Yh. 19:38. ■ **15:46** Mat. 12:40; 26:12; 27:60; Luğa 23:53.

¹ Xabat küni ötüxi bilənla, Magdallik Məryəm, Yakupning anisi Məryəm wə Salomilar berip Əysaning jəsitigə sürüx üqün huxpuraklıq buyumlarni setiwaldi. □ ■ ² Həptining birinqi küni ular bək baldur, tang səhərdə ornidin turup, kün qıxixi bilən kəbrigə bardı. □ ³ Ular əzara: «Bizgə kəbrining aqzidiki taxni kim domilitixip berər?» deyixti. ⁴ Lekin ular baxlirini kətürüp qariwidi, taxning bir yanqa domilitiwetilginini kərđi — əslidə u tax naħayiti yooqan idi. ⁵ Ular kəbrigə kirgəndə, ong tərəptə olturoqan, aq ton kiygən, yax bir adəmni kərđi, wə kattik dəkkə-dükkigə qüxti. ■

⁶ Lekin u ularqa:

— Dəkkə-dükkigə qüxmənglar. Silər krestləngüqi Nasarətlik Əysani izdəwatisilər. U tirildi, u bu yərdə əməs. Mana ular uni qoyqan jay! ■ ⁷ Lekin beringlar, uning muhlisliroqa wə Petruska: «U Galiliyəgə silərdin awwal baridikən; u silərgə eytkinidək, silər uni xu

□ **16:1** «Xabat küni ötüxi bilənla» — xabat küni xənbə küni kəqtə kün petixi bilən baxlinatti. «... Əysaning jəsitigə sürüx üqün huxpuraklıq buyumlarni setiwaldi» — yaki «Əysaning jəsitigə sürüx üqün huxpuraklıq buyumlarni setiwaloqanidi». Bu ixka qarioqanda, ayallar uning ölümđin tirilidoqanlıqini heq oylap baxmioqanidi! ■ **16:1** Mat. 28:1; Luqa 24:1; Yħ. 20:1.

□ **16:2** «həptining birinqi küni» — yəni yəkkənbə küni.

■ **16:5** Mat. 28:2; Yħ. 20:12. ■ **16:6** Mat. 28:5; Luqa 24:5.

yərdə kəridikənsilər» dənglar, — dedi. □ ■

⁸ Ular kəbridin qıkipla bəder qaçtı. Ularni titrək besip həxini yoxıtay degənidi; bək qorqur kətkəqkə, həqkingə həqnemini eytmidi. □ ■

Əysanınıng magdallıq Məryəmgə kərünüxi
Mat. 28:9-10; Yh. 20:11-18; Luğa 24:13-35

⁹ Əysa həptining birinçi küni tang səhərdə tirilgəndin keyin, awwal Magdallıq Məryəmgə kərüdi. U əslidə uningdin yəttə jinni həydiwətkənidi. □ ■ ¹⁰ Məryəm qıqip, matəm tutup yioqlıxip turoqan, burun uning bilən billə boləqanlarqə həwər bərđi. ¹¹ Uning tirik ikənlirini wə Məryəmgə kərüngənlirini anğlıqanda, ular ixənmidi.

□ **16:7** «...beringlar, uning muhlisliroqə wə Petrusqə: «U Galiliyəgə silərdin awwal baridikən; u silərgə eytkinidək, silər uni xu yərdə kəridikənsilər» dənglar» — Markus biwasitə demigini bilən həmmimiz bu səzligüqi «yax adəm»ni pərixətə dəp bilimiz (5-ayətəni kərüng). ■ **16:7** Mat. 26:32; 28:10; Mar. 14:28; Ros. 1:3; 13:31; 1Kor. 15:5. □ **16:8** «həqkingə həqnemini eytmidi» — mənisini, bəlkim muhlisliRIDIN baxqə həqkingə eytmidi (məsilən, «Mat.» 28:8, 10ni kərüng). ■ **16:8** Mat. 28:8; Luğa 24:9; Yh. 20:18. □ **16:9** «Əysa həptining birinçi küni tang səhərdə tirilgəndin keyin, awwal magdallıq Məryəmgə kərüdi. U əslidə uningdin yəttə jinni həydiwətkənidi...» — 9-20-ayətlər ikki kədimiy kəqürmidin baxqə, həmmə kəqürmilərdin tepilidu. Biz ularning «Markus»ning həqikiy bir qismi ikənlirigə həq gumanimiz yok; biraq muxu yərdə səhəpə qəklimisidin toluq ispat kəltürəlməymiz. İnglizqə bilidəqan oqurmənlərnıng «Den Burgon»ning ««Markus»ning ahırki on ikki ayətliri» degən kitabini Internettin tapalaydıqanlıqə ixinimiz. ■ **16:9** Luğa 8:2; Yh. 20:14,16.

Əysaning ikki muhlisioğa kərünüxi

¹² Bu ixlardin keyin, u ularning iqidiki yezioğa ketiwatқан ikkiyləngə baxқа siyaқта kəründi.

■ ¹³ Bularmu kələqlarning yenioğa kəytip, ularoğa həwər kələqlan bolsimu, lekin ular bularəjimu ixənmidi.

Əysaning on bir muhlisioğa kərünüxi

Mat. 28:16-20; Luğa 24:36-49; Yh. 20:19-23;

Ros. 1:6-8

¹⁴ Andin on birəylən dastihanda olturup oşizaliniwatқanda, u ularoğa kəründi wə ularning etikadsizliki wə tax yürəkliki üqün ularni tənbiğ berip əyiblididi; qünki ular əzining tirilginini kərgənlərgə ixənmigənidi.■

¹⁵ U ularoğa mundaq dedi:

— Pütkül jahanoğa berip, yaritiloquqilarning hər birigə hux həwərni jakarlanglar. ■

¹⁶ Etikad kəlip, qəmüldürüxnü kəbul kələqlanlar kütquzulidu. Etikad kəlmioqlanlar bolsa gunahқа bekitilidu.■

¹⁷ Etikad kələqlanlarning izlirioğa muxundaq möjizilik alamətlər əgixip həmrah bolidu: — ular Mening namim bilən jinlarni həydiwetidu; ular yengi tillarda səzləydu, □ ■ ¹⁸ ular yilanlarni qollirida tutidu, hərқandaq zəhərlik nərsini iqsimu, ularoğa zərər yətküzməydu;

■ **16:12** Luğa 24:13. ■ **16:14** Luğa 24:36; Yh. 20:19; 1Kor. 15:5. ■ **16:15** Mat. 28:19; Yh. 15:16. ■ **16:16** Yh. 3:18; 12:48. □ **16:17** «yengi tillar» — demək əzi əgənmigən tillar. «Ros.» 2:4-11ni, «1Kor.» 12-, 14-babni wə munasiwətlik izahatlarıni kərüng. ■ **16:17** Luğa 10:17; Ros. 2:4; 5:16; 8:7; 10:46; 16:18; 19:6,12.

qollirini bimarlaroqqa taqkuzup qoysa, kesalliri saqiyip ketidu. □ ■

Əysaning asmanoqqa ketürülüxi

Luka 24:50-53; Ros. 1:9-11

¹⁹ Xunga Rəb ularoqqa bu sozlarni qilip bolqandin keyin, asmanoqqa ketürüldi, Hudaning ong yenida olturdi. □ ■ ²⁰ Muhlislar qikip, hər yergə berip hux həwərnı jakarlap yürdi. Rəb ular bilən təng ixləp, səz-kalamioqqa həmrah bolup əgəxkən məjizilik alamətlər bilən uningqqa ispat bərdi. □ ■

□ **16:18** «**ular yılanlarnı qollirida tutidu...**» — məsilən, «Ros.» 28:3-6ni kərüng. «**Etıqad qılqanlarning izlirioqqa muxundaq məjizilik alamətlər əgixip həmrah bolidu... .. qollirini bimarlaroqqa taqkuzup qoysa, kesalliri saqiyip ketidu**» — enıqqı, etıqad qılqıqlar üqün «məjizilik alamətlər» Məsihkə iman-ixənq kəltürgəndin **keyinla** kelidu («muxundaq məjizilik alamətlər **əgixip** həmrah bolidu» (17-ayət)). «Alamətlərnı kərsəm, **andin** ixinimən» degüqilər hərdaim kəp, əlwəttə. ■ **16:18** Luka 10:19; Ros. 28:5, 8. □ **16:19** «**Xunga Rəb ularoqqa bu sozlarnı qilip bolqandin keyin, asmanoqqa ketürüldi, Hudaning ong yenida olturdi**» — «xunga» — Rəb wədə qılqan «məjizilik alamətlər» pəqət Mukəddəs Roh arqılık bolatti; u ərxkə ketürülmigən bolsa, Mukəddəs Roh keləlməytti. **Xunga** (Əz səz-kalamini isxpatlaydioqan məjizilik alamətlərnı mumkin qilix üqün) u ərxkə ketürülmisə bolmaytti. ■ **16:19** Luka 24:50,51; Ros. 1:9. □ **16:20** «**Rəb ular bilən təng ixləp...**» — bəzi kona kəqürmilərdə «Rəb Əysa ular bilən təng ixləp...» deyilidu. ■ **16:20** Ros. 1:2; 14:3; 1Tim. 3:16; İbr. 2:4.

**Muq ddes Kalam (y ngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright   2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5